

LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA

PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI
DAN PENGURUSAN KEWANGAN KEMENTERIAN/JABATAN/AGENSI
NEGERI SARAWAK
TAHUN 2008

LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA TAHUN 2008 NEGERI SARAWAK

Dewan Undangan Negeri Sarawak

JABATAN AUDIT NEGARA
MALAYSIA

LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA

PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI
DAN PENGURUSAN KEWANGAN
KEMENTERIAN/JABATAN/AGENSI
NEGERI SARAWAK
TAHUN 2008

JABATAN AUDIT NEGARA
MALAYSIA

KANDUNGAN

KANDUNGAN

PERKARA	MUKA SURAT
KATA PENDAHULUAN	vii
INTI SARI LAPORAN	xiii
BAHAGIAN I : PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SARAWAK BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008	
Pendahuluan	3
Objektif Dan Kaedah Pengauditan	4
Pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2008	4
BAHAGIAN II : ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI	
Analisis Kewangan	7
Kedudukan Kewangan Kerajaan Negeri	7
Wang Tunai	8
Pelaburan	10
Akaun Hasil Disatukan	12
Akaun Pinjaman Disatukan	20
Akaun Amanah Disatukan	21
Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai	33
Akaun Memorandum	34
Rumusan Dan Syor	42
BAHAGIAN III : RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI	
Pencapaian Pelaksanaan Projek Pembangunan Rancangan Malaysia Kesembilan (RMKe-9)	47

PERKARA	MUKA SURAT
---------	------------

**BAHAGIAN IV : PENCAPAIAN PENGURUSAN KEWANGAN JABATAN/
AGENSI NEGERI**

Pelaksanaan Indeks Akauntabiliti (AI)	53
Objektif Pengauditan	54
Skop Dan Kaedah Pengauditan	54
Jenis Kawalan	55
Pencapaian Pengurusan Kewangan Jabatan/Agensi	65
Rumusan Dan Syor Audit	67

**BAHAGIAN V : PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN
PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN
AGENSI NEGERI**

Pendahuluan	71
Pengauditan Penyata Kewangan	71
Kedudukan Penyerahan Penyata Kewangan	72
Persijilan Penyata Kewangan	75
Pembentangan Penyata Kewangan	79
Prestasi Kewangan	79
Rumusan Dan Syor Audit	98

**BAHAGIAN VI : PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA
DAN MESUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA
WANG AWAM NEGERI**

Pembentangan Laporan Ketua Audit	103
Mesuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri	103

PENUTUP	107
----------------	------------

LAMPIRAN

I Sijil Ketua Audit Negara	111
II Lembaran Imbangan	112
III Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai	113
IV Penyata Akaun Memorandum	114
V Nota Kepada Akaun	115

KATA PENDAHULUAN

KATA PENDAHULUAN

1. Perkara 106 dan 107 Perlembagaan Persekutuan dan Akta Audit 1957 menghendaki Ketua Audit Negara mengaudit Penyata Kewangan serta aktiviti Kerajaan Negeri dan mengemukakan Laporan mengenainya kepada Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong dan Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sarawak. Seri Paduka Baginda Yang di-Pertuan Agong akan menitahkan supaya Laporan itu dibentangkan di Parlimen manakala Tuan Yang Terutama Yang di-Pertua Negeri Sarawak memperkenankan untuk dibentangkan di Dewan Undangan Negeri Sarawak. Bagi memenuhi tanggungjawab ini, Jabatan Audit Negara telah menjalankan dua kaedah pengauditan seperti berikut:

1.1 Pengauditan Penyata Kewangan – Pengauditan ini untuk memberi pendapat sama ada Penyata Kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berkenaan menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan mengenainya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini. Selain menentukan gambaran kedudukan benar dan saksama terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri, Jabatan Audit Negara juga membuat analisis kewangan berdasarkan Penyata Kewangan untuk menentukan tahap prestasi kewangan Kerajaan Negeri sama ada kedudukan kewangan Kerajaan Negeri sangat baik, baik, memuaskan dan tidak memuaskan.

1.2 Pelaksanaan Sistem Penarafan Berdasarkan Indeks Akauntabiliti Pengurusan Kewangan Jabatan/Agenzi Negeri - Jabatan Audit Negara telah memperkenalkan Indeks Akauntabiliti (AI) pada tahun 2007 dan tahun 2008 adalah tahun kedua pelaksanaannya. AI diwujudkan bertujuan untuk membuat penilaian secara objektif terhadap pengauditan pengurusan kewangan Jabatan dan Agenzi Kerajaan Negeri bagi mengukur dan menambah baik kawalan pengurusan kewangan yang cemerlang. Indeks Akauntabiliti diberi penarafan berdasarkan kepada tahap pematuhan terhadap peraturan-peraturan kewangan berhubung dengan kawalan pengurusan, terimaan, perbelanjaan, kumpulan wang amanah/akaun amanah/deposit, aset, pinjaman, pelaburan dan penyediaan Penyata Kewangan. Dengan pelaksanaan Indeks Akauntabiliti ini ia boleh membantu mewujudkan budaya kerja berasaskan amalan terbaik. Selain itu, budaya “**membetulkan yang biasa dan membiasakan yang betul**” bukan sahaja dapat mempertingkatkan kecemerlangan pengurusan kewangan Jabatan malah aspek integriti, keutuhan dan akauntabiliti yang ditekankan oleh Kerajaan akan dapat dicapai.

2. Laporan saya mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Dan Pengurusan Kewangan Jabatan/Agenzi Negeri Sarawak Tahun 2008 disediakan hasil daripada pengauditan yang dijalankan di beberapa Jabatan/Agenzi Negeri sepanjang tahun 2008. Bagi tujuan pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Tahun 2008, pengauditan terhadap sistem perakaunan dan dokumen yang berkaitan dengan pembayaran dan terimaan telah dijalankan di Pejabat Perbendaharaan Negeri. Pengauditan tersebut

melibatkan pemeriksaan terhadap 3,318 baucar bayaran bernilai RM14.13 bilion, 4,105 penyata pemungut bernilai RM3.45 bilion dan 773 baucar jurnal bernilai RM4.64 bilion.

3. Laporan ini dibahagikan kepada enam Bahagian seperti berikut:

Bahagian I	- Pengesahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2008
Bahagian II	- Analisis Kewangan Kerajaan Negeri
Bahagian III	- Rancangan Pembangunan Kerajaan Negeri
Bahagian IV	- Pencapaian Pengurusan Kewangan Jabatan/Agenzi Negeri
Bahagian V	- Penyerahan, Pengesahan, Pembentangan Penyata Kewangan Dan Prestasi Kewangan Agenzi Negeri
Bahagian VI	- Pembentangan Laporan Ketua Audit Negara Dan Mesyuarat Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri

4. Di samping memenuhi kehendak perundangan, saya berharap laporan ini dapat dijadikan sebagai salah satu asas untuk memperbaiki segala kelemahan dan meningkatkan lagi tahap pengurusan wang awam. Ini penting untuk menjamin setiap Ringgit Malaysia yang dipungut dan dibelanjakan akan dapat menyumbang kepada pembangunan dan keselesaan hidup rakyat.

5. Pada pendapat saya, prestasi kewangan Kerajaan Negeri dan tahap pengurusan kewangan Jabatan/Agenzi Negeri boleh ditingkatkan sekiranya semua pihak yang terlibat mempunyai lima perkara yang diringkaskan sebagai **SIKAP** iaitu:

- a) **SUPERVISION** – Penyeliaan yang rapi diberi kepada kerja yang diserahkan kepada pegawai bawahan. Ketua Jabatan perlu memastikan garis panduan yang jelas dan terperinci disediakan sebagai rujukan oleh penjawat awam untuk menjalankan tugas mereka. Penjawat awam pula perlu melaporkan kemajuan kerja mereka secara berkala.
- b) **INTEREST** – Setiap penjawat awam perlu melaksanakan tugas mereka dengan penuh minat dan tidak ada sikap sambil lewa.
- c) **KNOWLEDGE** – Setiap penjawat awam mempunyai pengetahuan yang cukup dalam bidang tugas masing-masing. Bagi tujuan ini, program latihan yang berterusan perlu dilaksanakan.
- d) **ATTITUDE** – Setiap penjawat awam melaksanakan tugas masing-masing dengan penuh tanggungjawab, jujur dan amanah.
- e) **PROCEDURE** – Prosedur kerja yang lengkap dan jelas diwujudkan serta dipatuhi.

6. Saya ingin merakamkan ucapan terima kasih kepada semua pegawai Jabatan/Agensi Negeri yang telah memberikan kerjasama kepada pegawai saya sepanjang pengauditan dijalankan. Saya juga ingin melahirkan penghargaan dan terima kasih kepada pegawai saya yang telah berusaha gigih serta memberikan sepenuh komitmen untuk menyiapkan Laporan ini.

(TAN SRI DATO' SETIA HAJI AMBRIN BIN BUANG)

Ketua Audit Negara

Malaysia

Putrajaya,

24 Julai 2009

INTI SARI LAPORAN

INTI SARI LAPORAN

BAHAGIAN I : PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SARAWAK BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008

1. Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak bagi tahun berakhir 31 Disember 2008 telah disahkan. Dokumen sokongan bagi mengesahkan semua angka telah disediakan dengan sewajarnya. Rekod perakaunannya juga diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini. Secara keseluruhannya, Penyata Kewangan tersebut menunjukkan suatu gambaran yang benar dan saksama mengenai kedudukan kewangan Kerajaan Negeri pada akhir tahun 2008.

BAHAGIAN II : ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

2. Secara keseluruhannya, analisis Audit mendapati kedudukan kewangan Kerajaan Negeri adalah baik. Baki Akaun Hasil Disatukan mencatatkan peningkatan dengan lebihan pendapatan bagi tahun 2008 sejumlah RM2,042.84 juta atau 43.7%. Kecairan tunai Kerajaan Negeri tahun 2008 adalah sangat baik di mana aset semasa berjumlah RM12,130.92 juta mampu menampung tanggungan semasa berjumlah RM565.30 juta. Berbanding tahun 2007, jumlah aset semasa berjumlah RM8,650.70 juta dan tanggungan semasa berjumlah RM540.76 juta. Selain itu, pelaburan dalam simpanan tetap dan pelaburan saham oleh Kumpulan Wang Amanah mencatat peningkatan sejumlah RM3,558.97 juta daripada RM8,455.66 juta pada tahun 2007 kepada RM12,014.63 juta pada tahun 2008. Jumlah kutipan hasil pada tahun 2008 telah mencatatkan peningkatan sejumlah RM2,405.36 juta atau 59.3% dan penurunan dalam tunggakan hasil sejumlah RM367.37 juta atau 78.1%. Jumlah perbelanjaan mengurus dan Akaun Kena Bayar meningkat RM101.74 juta atau 9.1% dan RM0.58 juta atau 0.2% pada tahun 2008. Manakala baki Pinjaman Boleh Dituntut mencatat penurunan sejumlah RM8.12 juta dan tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut telah mencatatkan peningkatan sejumlah RM69.87 juta. Pelaburan saham dalam syarikat awam dan tidak tersenarai telah memberi pulangan dividen sejumlah RM1,688.23 juta. Di samping itu juga, jumlah hutang awam mencatat peningkatan sejumlah RM215.61 juta atau 15.2%, manakala tidak ada baki tunggakan bayaran balik pinjaman kerana Kerajaan Negeri berupaya menjelaskan hutang awam termasuk faedah mengikut jadual bayaran balik pinjaman.

BAHAGIAN III : RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI

3. Bagi menjayakan pelaksanaan projek pembangunan di bawah Rancangan Malaysia ke Sembilan(RMKe-9), Kerajaan Negeri Sarawak telah meluluskan sejumlah RM2.86 bilion untuk melaksanakan 636 projek pembangunan meliputi pembinaan jambatan, jalan, bangunan dan dermaga serta 1,305 projek bukan fizikal seperti pelaburan, sumbangan,

geran, acara, penyelenggaraan, perkhidmatan bagi tahun 2008. Jumlah peruntukan untuk RMKe-9 secara keseluruhannya adalah sejumlah RM10 bilion. Daripada jumlah tersebut, sejumlah RM2,710.72 juta atau 95% telah dibelanjakan setakat akhir tahun 2008. Antara projek yang telah siap dilaksanakan pada tahun 2008 adalah merupakan projek infrastruktur seperti pembinaan jambatan, jalan, bangunan dan dermaga. Pembinaan projek seperti ini secara langsung telah memberi kesan positif kepada masyarakat luar bandar dengan adanya kemudahan pengangkutan serta peningkatan pembangunan infrastruktur sedia ada.

BAHAGIAN IV : PENCAPAIAN PENGURUSAN KEWANGAN JABATAN/AGENSI KERAJAAN NEGERI

4. Pencapaian Pengurusan Kewangan Jabatan/Agensi Kerajaan Negeri Sarawak pada tahun 2008 secara keseluruhannya adalah baik. Pada tahun 2008, Jabatan Audit Negara telah menjalankan pengauditan pengurusan kewangan terhadap 23 Jabatan/Agensi Kerajaan Negeri berbanding 18 Kementerian/Jabatan/Agensi Kerajaan Negeri pada tahun 2007 iaitu peningkatan lima Jabatan/Agensi Negeri atau 28%. Hasil pengauditan pada tahun 2008 mendapat pencapaian pengurusan kewangan di sebuah Jabatan, sebelas Pejabat Residen, sebuah Badan Berkanun Negeri, enam Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak pada tahap pencapaian yang baik, manakala pencapaian pengurusan kewangan dua Pihak Berkuasa Tempatan adalah memuaskan dan sebuah Badan Berkanun Negeri pula pada tahap pencapaian tidak memuaskan. Berbanding pencapaian pada tahun 2007, dua Pihak Berkuasa Tempatan, tiga Badan Berkanun Negeri, lima Kementerian dan Majlis Islam Sarawak mendapat pencapaian baik. Manakala tiga Kementerian dan empat Pihak Berkuasa Tempatan pada tahap pencapaian memuaskan.

BAHAGIAN V : PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI

5. Penyerahan Penyata Kewangan Tahun 2008 bagi 22 Badan Berkanun Negeri, 25 Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak adalah memuaskan berbanding tahun 2007. Bagaimanapun, sebanyak 10 Badan Berkanun Negeri, satu Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak lewat mengemukakan Penyata Kewangan Tahun 2008 daripada tarikh yang ditetapkan oleh undang-undang. Antara sebab Badan Berkanun Negeri lewat mengemukakan Penyata Kewangan ialah syarikat subsidiari dan bersekutunya lewat menyerahkan penyata akaun bagi tujuan penyatuan akaun. Kelulusan lanjutan tempoh penyerahan Penyata Kewangan daripada Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri selaras dengan Seksyen 5(1) Ordinan Badan-Badan Berkanun (Prosedur Kewangan Dan Perakaunan) 1995 telah dimohon. Bagaimanapun, semua Penyata Kewangan Agensi Negeri bagi tahun kewangan 2007 telah disahkan pada tahun 2008 kecuali satu Badan Berkanun Negeri iaitu Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah di mana Penyata Kewangan Yang Disatukan diserahkan pada 28 Mei 2009. Penyata Kewangan bagi tahun kewangan 2007 telah diaudit, disahkan dan diberi Sijil Tanpa Teguran kecuali satu Badan Berkanun Negeri yang belum disahkan dan dua Pihak Berkuasa Tempatan telah diberi Sijil Berteguran.

Berbanding tahun kewangan 2006, dua Badan Berkanun Negeri dan dua Pihak Berkuasa Tempatan diberikan Sijil Berteguran.

BAHAGIAN VI : PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA DAN MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

6. Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Akaun Awam serta Aktiviti Kementerian/Jabatan dan Agensi Kerajaan Negeri Sarawak bagi tahun 2007 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada 3 November 2008. Sepanjang tahun 2008, Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri hanya bermesyuarat sekali bagi membincangkan Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Akaun Awam serta Aktiviti Kementerian/Jabatan dan Agensi Kerajaan Negeri Sarawak bagi tahun 2006.

BAHAGIAN I
PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN
KERAJAAN NEGERI SARAWAK
BAGI TAHUN BERAKHIR
31 DISEMBER 2008

BAHAGIAN I

PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SARAWAK BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008

1. PENDAHULUAN

1.1 Seksyen 16(1) Akta Acara Kewangan, 1957 menghendaki Pihak Berkuasa Kewangan Negeri menyediakan Penyata Kewangan secepat mungkin selepas penutupan akaun bagi tahun berkenaan. Penyata tersebut hendaklah dikemukakan kepada Ketua Audit Negara untuk pengauditan sebelum 31 Julai tahun berikutnya seperti mana diperuntukkan di bawah Seksyen 9 Akta Audit, 1957.

1.2 Selaras dengan peruntukan undang-undang tersebut, Pegawai Kewangan Negeri telah mengemukakan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak bagi tahun berakhir 31 Disember 2008 kepada Jabatan Audit Negara pada **24 April 2009**. Penyata tersebut melaporkan semua urus niaga kewangan asas tunai bagi tahun 2008 yang berkaitan dengan sumber dan penggunaan wang awam. Penyata tersebut mengandungi Lembaran Imbangan, Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Akaun Memorandum dan Nota Kepada Akaun.

1.2.1 Lembaran Imbangan menunjukkan jumlah wang tunai dan pelaburan yang dipegang bagi ketiga-tiga Akaun Kumpulan Wang Disatukan iaitu Akaun Hasil Disatukan, Akaun Amanah Disatukan dan Akaun Pinjaman Disatukan. Selaras dengan asas perakaunan tunai ubahsuai yang diguna pakai oleh Kerajaan Negeri Sarawak, hanya pelaburan yang dipegang bagi maksud amanah tertentu dilaporkan dalam Lembaran Imbangan manakala pelaburan lain dilaporkan dalam Penyata Akaun Memorandum.

1.2.2 Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wang Tunai menunjukkan penerimaan dan pembayaran bagi tahun 2008. Penerimaan adalah terdiri daripada hasil, pinjaman, terimaan modal dan terimaan lain seperti amanah dan deposit. Pembayaran pula adalah untuk membiayai perbelanjaan mengurus, pembangunan, modal dan bayaran balik pinjaman.

1.2.3 Penyata Akaun Memorandum adalah akaun yang menunjukkan aset dan tanggungan Kerajaan Negeri yang tidak ditunjukkan dalam Lembaran Imbangan. Aset Kerajaan Negeri merangkumi Pelaburan dan Pinjaman Boleh Dituntut manakala tanggungan Kerajaan Negeri pula terdiri daripada Hutang Kerajaan Negeri kepada Kerajaan Persekutuan.

2. OBJEKTIF DAN KAEADAH PENGAUDITAN

2.1 Pengauditan terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri bagi tahun berakhir 31 Disember 2008 adalah untuk memberi pendapat sama ada penyata itu menggambarkan kedudukan kewangan yang benar dan saksama serta rekod perakaunan yang berkaitan telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.

2.2 Pengauditan terhadap sistem perakaunan dan dokumen dijalankan secara berterusan sepanjang tahun 2008. Teguran Audit mengenainya telah dibangkitkan dengan pihak Perbendaharaan Negeri dan Kementerian/Jabatan Negeri melalui pemerhatian Audit sebaik sahaja sesuatu pengauditan selesai dijalankan.

3. PENGESAHAN PENYATA KEWANGAN KERAJAAN NEGERI SARAWAK BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008

Pengauditan Penyata Kewangan telah dilaksanakan mengikut Akta Audit 1957 dan berpandukan Piawaian Pengauditan yang diluluskan. Akta dan Piawaian tersebut menghendaki pengauditan dirancang dan dilaksanakan bagi mendapat kepastian yang munasabah sama ada Penyata Kewangan adalah bebas daripada kesilapan dan ketinggalan yang ketara. Pengauditan itu termasuk memeriksa rekod secara semak uji, menyemak bukti yang menyokong angka dan memastikan penzahiran yang mencukupi dalam persembahan Penyata Kewangan. Persembahan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak bagi tahun 2008 selaras dengan Piawaian Perakaunan Kerajaan yang dikeluarkan oleh Akauntan Negara Malaysia. **Pada pendapat Audit, Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak pada keseluruhannya menunjukkan gambaran yang benar dan saksama tentang kedudukan kewangan Kerajaan Negeri Sarawak bagi tahun berakhir 31 Disember 2008 dan rekod perakaunannya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.** Sijil Ketua Audit Negara mengenai Penyata Kewangan Kerajaan Negeri yang disertakan bersama dengan Lembaran Imbangan, Penyata Penerimaan Dan Pembayaran Wang Tunai, Penyata Akaun Memorandum dan Nota Kepada Akaun adalah seperti di **Lampiran I** hingga **Lampiran V**.

BAHAGIAN II

ANALISIS KEWANGAN

KERAJAAN NEGERI

BAHAGIAN II
ANALISIS KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

4. ANALISIS KEWANGAN

Jabatan Audit Negara di samping mengesahkan Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak Tahun 2008, juga membuat analisis terhadap data kewangan bagi menentukan tahap pencapaian kewangan Kerajaan Negeri. Analisis dijalankan berdasarkan Penyata Wang Tunai, Penyata Pelaburan, Penyata Hasil Disatukan, Penyata Akaun Pinjaman Disatukan, Penyata Akaun Amanah Disatukan dan Penyata Akaun Memorandum. Penyata Kewangan ini telah disediakan mengikut format yang ditetapkan dalam Piawaian Perakaunan Kerajaan (PPK2) mengenai Persempahan Penyata Kewangan yang dikeluarkan oleh Jabatan Akauntan Negara. Analisis Audit dibuat terhadap penyata kewangan berdasarkan data/dokumen dan rekod yang dihasilkan melalui *State Integrated Financial And Budgeting System (SIFBAS)* serta dokumen kewangan lain yang berkaitan.

4.1 KEDUDUKAN KEWANGAN KERAJAAN NEGERI

4.1.1 Mengikut Lembaran Imbangan, baki dalam Kumpulan Wang Disatukan pada akhir tahun 2008 adalah sejumlah RM12,130.92 juta. Jumlah tersebut terdiri daripada wang tunai sejumlah RM116.29 juta dan pelaburan sejumlah RM12,014.63 juta. Kumpulan Wang Disatukan terdiri daripada tiga akaun iaitu Akaun Hasil Disatukan, Akaun Amanah Disatukan dan Akaun Pinjaman Disatukan. Kedudukan baki Kumpulan Wang Disatukan pada akhir tahun 2007 dan 2008 adalah seperti di **Jadual 4.1**.

Jadual 4.1
Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan
Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Butiran	Tahun		Peningkatan	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Akaun Hasil Disatukan	4,677.44	6,720.28	2,042.84	43.7
2.	Akaun Amanah Disatukan terdiri daripada:	3,973.26	5,410.64	1,437.38	36.2
	i) Kumpulan Wang Pembangunan	1,977.49	2,911.85	934.36	47.2
	ii) Kumpulan Wang Amanah Kerajaan	1,225.03	1,702.86	477.83	39.0
	iii) Kumpulan Wang Amanah Awam	229.98	230.63	0.65	0.3
	iv) Deposit	262.66	286.62	23.96	9.1
	v) Akaun Kena Bayar	278.10	278.68	0.58	0.2
3.	Akaun Pinjaman Disatukan	0	0	0	0
Jumlah		8,650.70	12,130.92	3,480.22	40.2

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.1.2 Analisis Audit mendapati baki Kumpulan Wang Disatukan Kerajaan Negeri telah bertambah sejumlah RM3,480.22 juta iaitu daripada sejumlah RM8,650.70 juta pada tahun 2007 menjadi sejumlah RM12,130.92 juta pada tahun 2008. Peningkatan ini disumbang oleh surplus Akaun Hasil Disatukan sejumlah RM2,042.84 juta dan lebihan dari Akaun Amanah Disatukan sejumlah RM1,437.38 juta.

4.1.3 Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan bagi tempoh 2004 hingga 2008 adalah seperti di **Jadual 4.2**.

Jadual 4.2

Kedudukan Kumpulan Wang Disatukan Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Butiran	2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Akaun Hasil Disatukan	1,903.32	2,648.98	3,870.22	4,677.44	6,720.28
2.	Akaun Amanah Disatukan terdiri daripada:	2,547.68	2,603.76	3,155.67	3,973.26	5,410.65
	i) Kumpulan Wang Pembangunan	1,500.36	1,487.13	1,790.65	1,977.49	2,911.85
	ii) Kumpulan Wang Amanah Kerajaan	328.94	344.11	720.21	1,225.03	1,702.86
	iii) Kumpulan Wang Amanah Awam	211.34	209.73	221.83	229.98	230.63
	iv) Deposit	120.67	102.59	108.40	262.66	286.62
	v) Akaun Kena Bayar	386.37	460.20	314.58	278.10	278.68
3.	Akaun Pinjaman Disatukan	0	0	0	0	0
Jumlah		4,451.00	5,252.74	7,025.89	8,650.70	12,130.92

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.1.4 Analisis nisbah semasa adalah untuk mengukur kedudukan kecairan tunai Kerajaan Negeri dalam membiayai jumlah tanggungan semasa. Sekiranya nisbah yang dihasilkan melebihi daripada satu, maka ini menunjukkan tanda yang positif dari segi kedudukan kecairan tunai sesebuah Kerajaan Negeri. **Analisis nisbah semasa Kerajaan Negeri Sarawak pada tahun 2008 mendapati nisbah semasa Kerajaan Negeri melebihi daripada satu iaitu 21.46:1. Ini menunjukkan Kerajaan Negeri mempunyai kecairan tunai yang sangat baik di mana aset semasa berjumlah RM12,130.92 juta mampu menampung tanggungan semasa berjumlah RM565.30 juta.**

4.2 WANG TUNAI

4.2.1 Wang tunai dinyatakan dalam tiga jenis iaitu wang tunai dalam bank yang terdiri daripada baki wang tunai di dalam akaun semasa dan baki akaun lain yang diluluskan untuk tujuan tertentu. Wang tunai dalam perjalanan pula adalah wang tunai yang diterima dan telah dikeluarkan resit penerimaannya tetapi belum dibankkan dan wang tunai dalam bank yang belum diambil kira dalam buku tunai pada atau sebelum 31 Disember tahun semasa. Wang tunai dalam tangan pula terdiri daripada baki tunai di Perbendaharaan Kecil pada 31 Disember 2008 dan panjar wang runcit yang diberi kepada Pemegang Panjar untuk tujuan perbelanjaan runcit. Wang tunai dalam bank diuruskan oleh Ibu Pejabat Perbendaharaan Negeri, 11 Perbendaharaan Bahagian dan dua agen di London. Wang tunai dalam tangan pula diuruskan oleh 24 Perbendaharaan Kecil manakala wang runcit dipegang oleh 25 Jabatan Negeri.

4.2.2 Analisis perbandingan kedudukan wang tunai pada tahun 2008 dan tahun 2007 menunjukkan penurunan berjumlah RM78.75 juta atau 40.4% seperti di **Jadual 4.3**.

Jadual 4.3
Baki Wang Tunai Pada Tahun 2007 Dan 2008

Bil.	Butiran	Tahun		Penurunan	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Wang Tunai Dalam Tangan	0.73	0.58	0.15	20.5
2.	Wang Tunai Dalam Perjalanan	10.74	(2.12)	12.86	119.7
3.	Wang Tunai Dalam Bank	183.57	117.83	65.74	35.8
Jumlah		195.04	116.29	78.75	40.4

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.2.3 Analisis Audit mendapati baki wang tunai dalam tangan dengan Perbendaharaan Kecil menurun sejumlah RM0.15 juta atau 20.5% pada tahun 2008 berbanding tahun 2007. Penurunan ini berlaku kerana terdapat kawalan yang ketat ke atas had pegangan wang tunai di setiap Perbendaharaan Kecil dan juga pengeluaran dana (remitan wang) kepada Perbendaharaan Kecil. Pada tahun 2008, baki wang tunai dalam perjalanan menurun sejumlah RM12.86 juta atau 119.7% berbanding tahun 2007. Penurunan ini disebabkan oleh pelaksanaan prosedur baru yang bermula pada bulan Julai 2008 dan juga faktor masa pengeluaran resit oleh Ibu Pejabat Perbendaharaan Negeri dan Perbendaharaan Bahagian/Kecil. Analisis Audit terhadap baki wang tunai dalam bank mendapati penurunan sejumlah RM65.74 juta atau 35.8%. Penurunan ini berlaku kerana wang tunai lebihan dalam bank telah dilaburkan dalam simpanan tetap.

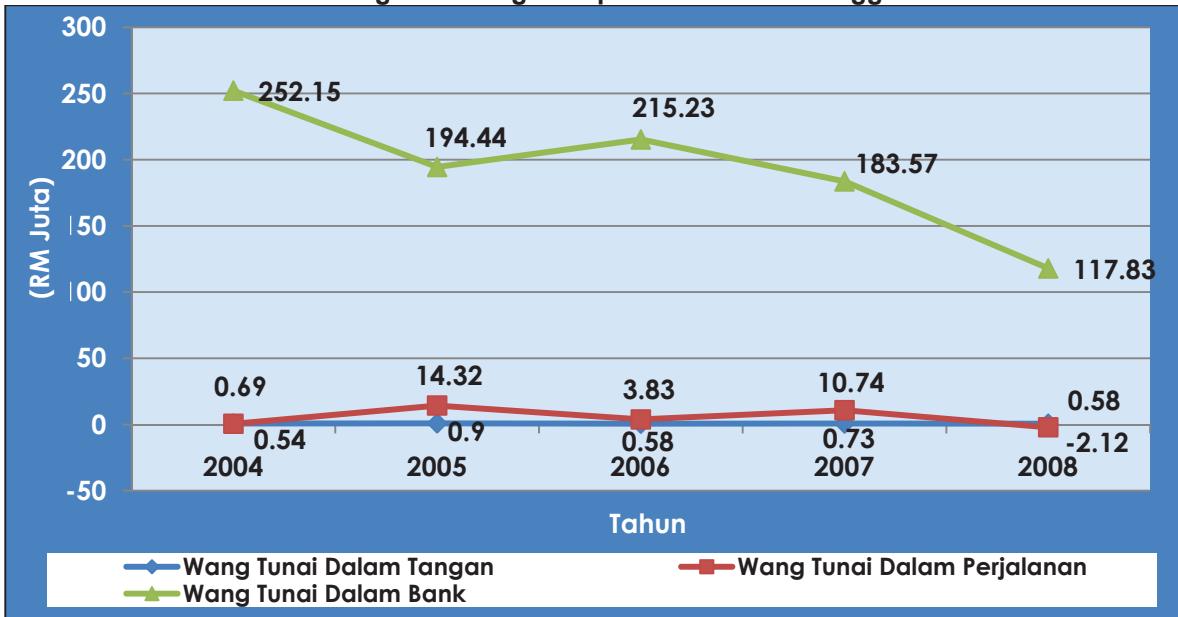
4.2.4 Analisis perbandingan kedudukan wang tunai bagi tahun 2004 hingga 2008 menunjukkan penurunan baki wang tunai pada tahun 2005, 2007 dan 2008 berbanding pada tahun 2004 seperti di **Jadual 4.4** dan **Carta 4.1**.

Jadual 4.4
Baki Wang Tunai Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Butiran	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Wang Tunai Dalam Tangan	0.69	0.90	0.58	0.73	0.58
2.	Wang Tunai Dalam Perjalanan	0.54	14.32	3.83	10.74	(2.12)
3.	Wang Tunai Dalam Bank	252.15	194.44	215.23	183.57	117.83
Jumlah		253.38	209.66	219.64	195.04	116.29

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Carta 4.1
Kedudukan Wang Tunai Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.2.5 Selain itu, analisis perbandingan antara kedudukan wang tunai dengan pelaburan Kerajaan Negeri adalah untuk mengukur keupayaan penggunaan wang tunai di dalam pelaburan bagi menjana peningkatan hasil Kerajaan Negeri. Analisis perbandingan antara kedudukan wang tunai dengan pelaburan Kerajaan Negeri pada tahun 2008 mendapati baki wang tunai menurun sejumlah RM78.75 juta atau 40.4% manakala baki pelaburan meningkat sejumlah RM3,558.97 juta atau 42.1%.

4.3 PELABURAN

Mengikut Seksyen 8(3)(b) Akta Acara Kewangan 1957, Kerajaan Negeri dibenarkan melaburkan dalam deposit di bank dan pelaburan saham sekiranya mempunyai lebihan wang. Pelaburan terdiri daripada Kumpulan Wang Amanah dan Pelaburan Am. Pelaburan Kumpulan Wang Amanah adalah pelaburan yang dibuat daripada Kumpulan Wang Amanah selaras dengan Seksyen 10, Akta Acara Kewangan 1957, Arahan Amanah selaras dengan Seksyen 9, Akta Acara Kewangan 1957 dan peraturan yang berkuat kuasa. Pelaburan Am pula adalah semua pelaburan yang dibuat daripada lebihan Kumpulan Wang Disatukan selain daripada Kumpulan Wang Amanah.

4.3.1 Analisis perbandingan kedudukan pelaburan bagi tahun 2008 dan tahun 2007 menunjukkan peningkatan sejumlah RM3,558.97 juta atau 42.1% daripada RM8,455.66 juta pada tahun 2007 menjadi RM12,014.63 juta. Analisis perbandingan pelaburan Kerajaan Negeri bagi tahun 2007 dan 2008 adalah seperti di **Jadual 4.5**.

Jadual 4.5
Pelaburan Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Pelaburan	Tahun		Peningkatan	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Pelaburan Am - Simpanan Tetap dan MMTD	8,240.50	10,870.50	2,630.00	31.9
2.	Pelaburan Kumpulan Wang Amanah - Simpanan Tetap - Unit Saham	113.32 101.84	1,027.37 116.76	914.05 14.92	806.6 14.7
Jumlah		8,455.66	12,014.63	3,558.97	42.1

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Nota: MMTD – Money Market Time Deposit

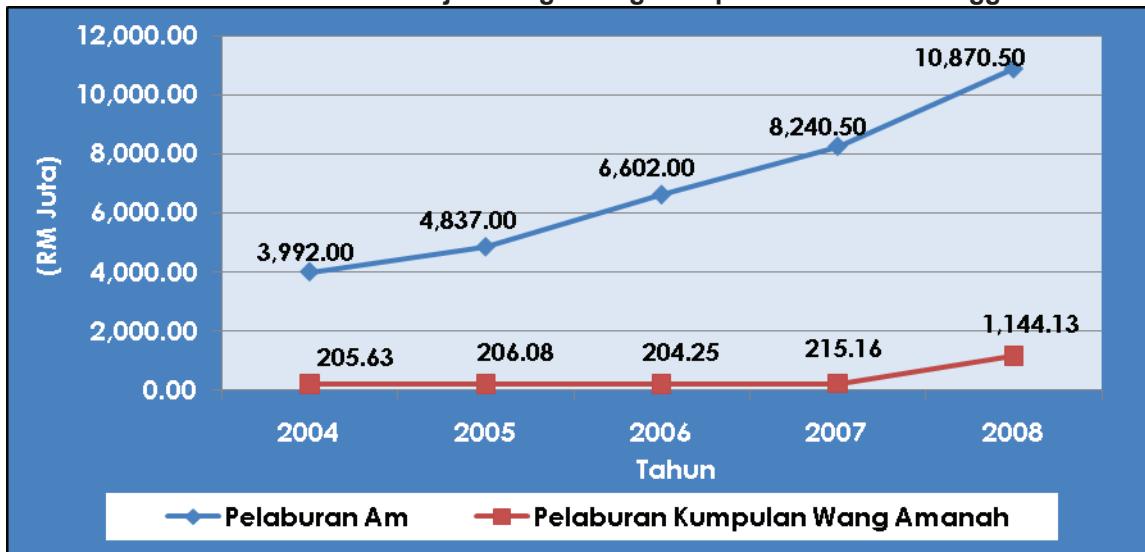
4.3.2 Analisis perbandingan kedudukan pelaburan menunjukkan peningkatan baki pelaburan setiap tahun bagi tempoh 2004 hingga 2008 adalah seperti di **Jadual 4.6** dan **Carta 4.2**.

Jadual 4.6
Pelaburan Kerajaan Negeri Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Butiran	Jumlah Pelaburan Mengikut Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Pelaburan Am	3,992.00	4,837.00	6,602.00	8,240.50	10,870.50
2.	Pelaburan Kumpulan Wang Amanah	205.63	206.08	204.25	215.16	1,144.13
Jumlah		4,197.63	5,043.08	6,806.25	8,455.66	12,014.63

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Carta 4.2
Kedudukan Pelaburan Kerajaan Negeri Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Pada tahun 2008 peningkatan Pelaburan Am adalah disebabkan langkah yang telah diambil oleh pihak Kerajaan Negeri untuk menabung wang lebih dari akaun semasa dalam simpanan tetap dalam Pelaburan Am sebanyak RM2,630 juta.

4.3.3 Semakan Audit mendapati amaun Pelaburan Am Simpanan Tetap di Sarawak Government Bank melalui EON Bank di Penyata Lengkap Pelaburan Am (B1) dengan

pengesahan bank berbeza kerana pelaburan berjumlah RM5 juta yang dibuat pada 28 November 2008 tidak diambil kira dalam lejar utama dan Penyata Lengkap Pelaburan Am (B1).

4.3.4 Amaun Pelaburan Saham di Penyata Lengkap Pelaburan Kumpulan Wang Amanah terkurang dinyatakan sejumlah RM0.33 juta. Ini adalah disebabkan dividen pelaburan saham Dana Getah di Amanah Saham Sarawak, Asset Management Sdn. Bhd., CMS Trust Management Bhd. – Ekuiti dan CIMB Wealth Advisors Bhd. -Islamic Balanced Fund tidak diambil kira ke Penyata Akaun Awam Negeri.

4.4 AKAUN HASIL DISATUKAN

Akaun Hasil Disatukan mengakaun semua urus niaga penerimaan hasil dan perbelanjaan mengurus Kerajaan. Akaun ini ditubuhkan mengikut Perkara 97 dan Perkara 98 Perlembagaan Persekutuan dan Seksyen 7 (a), Akta Acara Kewangan 1957. Baki terkumpul Akaun Hasil Disatukan pada 31 Disember 2008 meningkat menjadi RM6,720.28 juta berbanding sejumlah RM4,677.44 juta pada tahun 2007. Peningkatan ini adalah disebabkan Kerajaan Negeri memperolehi lebihan tahun semasa sejumlah RM2,042.84 juta. Lebihan ini berpunca daripada hasil sejumlah RM6,460.73 juta berbanding perbelanjaan sejumlah RM4,417.89 juta pada tahun 2008.

4.4.1 Hasil

Hasil Kerajaan Negeri terdiri daripada Hasil Cukai, Hasil Bukan Cukai, Terimaan Bukan Hasil serta Pemberian Kerajaan Persekutuan Dan Bayaran Balik. Hasil Cukai ialah hasil yang dikutip berdasarkan perundangan yang diluluskan oleh Parlimen atau Dewan Undangan Negeri. Hasil Bukan Cukai ialah hasil yang dikutip bagi perkhidmatan yang disediakan oleh Kerajaan untuk rakyat. Terimaan Bukan Hasil pula ialah kutipan yang bukan berdasarkan mana-mana akta atau perundangan. Pemberian Kerajaan Persekutuan Dan Bayaran Balik merupakan pemberian, caruman dan pulangan balik perbelanjaan yang diterima daripada Kerajaan Persekutuan.

a) Pungutan Hasil

Pada keseluruhannya, hasil yang dikutip oleh Kerajaan Negeri termasuk pemberian Kerajaan Persekutuan bagi tahun 2008 meningkat sejumlah RM2,405.36 juta atau 59.3% menjadi sejumlah RM6,460.73 juta berbanding sejumlah RM4,055.37 juta bagi tahun 2007. Peningkatan pungutan hasil ini adalah daripada lebihan Hasil Bukan Cukai sejumlah RM2,295.20 juta atau 77.8% seperti di **Jadual 4.7**.

Jadual 4.7
Pungutan Hasil Negeri Pada Tahun 2007 Dan 2008

Bil.	Butiran Hasil	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Hasil Cukai	993.81	1,071.85	78.04	7.9
2.	Hasil Bukan Cukai	2,950.77	5,245.97	2,295.20	77.8
3.	Terimaan Bukan Hasil	16.10	21.60	5.50	34.2
4.	Pemberian Kerajaan Persekutuan Dan Bayaran Balik	94.69	121.31	26.62	28.1
Jumlah		4,055.37	6,460.73	2,405.36	59.3

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

b) Analisis Peningkatan Hasil/Penurunan Hasil

Analisis Audit mendapati 59 butiran hasil meningkat sejumlah RM2,479.28 juta manakala 53 butiran hasil menunjukkan penurunan sejumlah RM74.13 juta dan lapan butiran hasil tidak berubah.

i) Peningkatan Hasil Ketara

Pada tahun 2008, lima butiran hasil yang telah mencatat peningkatan yang ketara berbanding pada tahun 2007 adalah seperti di **Jadual 4.8**.

Jadual 4.8
Peningkatan Hasil Yang Ketara Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Butiran Hasil	Tahun		Peningkatan		Punca Peningkatan
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Dividen	676.36	2,319.13	1,642.77	242.9	Bayaran balik cukai pendapatan yang dipotong oleh LHDN bagi tahun taksiran 2005 - 2007 dibayar pada tahun 2008. Jumlah tuntutan bayaran balik cukai pendapatan tersebut ialah RM630.9 juta manakala jumlah dividen bersih yang diterima pada tahun 2008 ialah RM1,688 juta. Sebahagian besar dividen diterima daripada Syarikat Minyak MLNG, MLNG2 dan MLNG3.
2.	Pampasan Gantian Hak Ke atas Minyak	991.17	1,322.60	331.43	33.4	Kenaikan harga minyak di pasaran daripada purata USD74 ke USD134 bbls.
3.	Pampasan Gantian Hak Ke atas Gas	561.49	819.69	258.20	46.0	Kenaikan harga gas di pasaran daripada purata USD2.25 ke USD3.5 per mmbls.
4.	Minyak Sawit Mentah	152.44	251.63	99.19	65.1	Peningkatan adalah disebabkan oleh peningkatan jumlah jualan, harga jualan dan pertambahan bilangan syarikat pembayar cukai.
5.	Hasil Dan Faedah Dari Pasaran Kewangan	249.73	283.34	33.61	13.5	Penambahan pelaburan dalam Simpanan Tetap oleh Kerajaan Negeri RM2,630 juta dan membuat pelaburan jangka panjang bagi pelaburan yang memberi kadar faedah yang tinggi.
Jumlah		2,631.19	4,996.39	2,365.20	89.9	

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak, Rekod Malaysia Palm Oil Board, Rekod Perbendaharaan Dan Rekod Petronas

ii) Penurunan Hasil

Analisis penurunan hasil yang ketara pada tahun 2008 berbanding tahun 2007 adalah seperti di **Jadual 4.9**.

Jadual 4.9
Penurunan Hasil Yang Ketara Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Butiran Hasil	Tahun		Penurunan		Punca Penurunan
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Royalti Hutan	629.85	595.89	33.96	5.4	Berlaku penurunan pengeluaran hasil hutan berbanding dengan tahun yang sebelumnya.
2.	Sewa Pajakan Tanah Kerajaan	31.23	12.51	18.72	59.9	Sewa Pajakan tanah melibatkan Syarikat Shell Bhd dan Petronas di Bahagian Miri sahaja. Pada tahun 2008 ada pajakan yang telah tamat tempoh tetapi tidak di perbaharui.
3.	Faedah Ke atas Pinjaman	36.25	31.80	4.45	12.3	Agensi tidak membuat bayaran balik pinjaman setiap bulan seperti mana pada tahun 2007.
4.	Pembangunan Tempat Letak Kereta	2.95	0.79	2.16	73.2	Penurunan kes baru yang melibatkan jumlah yang besar berbanding tahun 2007.
Jumlah		702.89	641.27	61.62	8.8	

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak & Rekod Pejabat Setiausaha Kewangan Negeri

c) Trend Pungutan Hasil

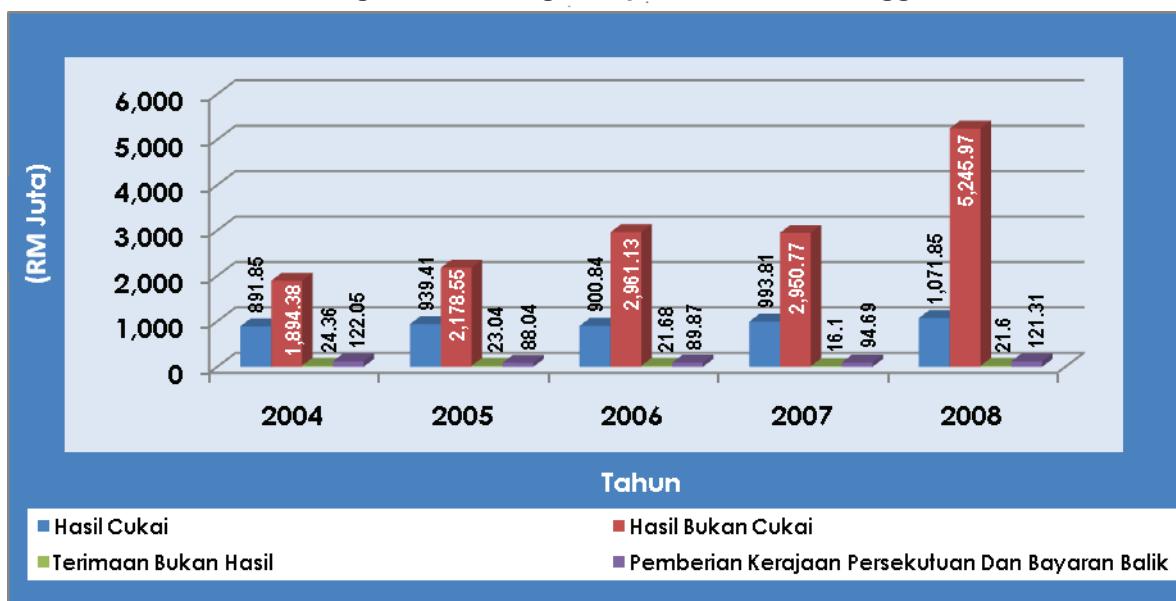
Analisis perbandingan kutipan hasil bagi tahun 2004 hingga 2008 menunjukkan peningkatan kutipan hasil setiap tahun iaitu antara 2.1% hingga 59.3% setahun. Kedudukan kutipan hasil bagi tempoh tahun 2004 hingga 2008 seperti di **Jadual 4.10** dan **Carta 4.3**.

Jadual 4.10
Trend Pungutan Hasil Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Kategori Hasil	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Hasil Cukai	891.85	939.41	900.84	993.81	1,071.85
2.	Hasil Bukan Cukai	1,894.38	2,178.55	2,961.13	2,950.77	5,245.97
3.	Terimaan Bukan Hasil	24.36	23.04	21.68	16.10	21.60
4.	Pemberian Kerajaan Persekutuan Dan Bayaran Balik	122.05	88.04	89.87	94.69	121.31
Jumlah		2,932.64	3,229.04	3,973.52	4,055.37	6,460.73

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Carta 4.3
Trend Pungutan Hasil Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

d) Penyumbang Utama Hasil

Penyumbang utama hasil Kerajaan Negeri bagi tempoh lima tahun adalah hasil dividen, pampasan gantian hak ke atas minyak, pampasan gantian hak ke atas gas, royalti hutan dan premium tanah adalah seperti di **Jadual 4.11**.

Jadual 4.11
Penyumbang Utama Hasil Kerajaan Negeri
Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Butiran Hasil	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Dividen	512.99	560.16	760.85	676.36	2,319.13
2.	Pampasan Gantian Hak Ke Atas Minyak	517.16	739.87	951.23	991.17	1,322.60
3.	Pampasan Gantian Hak Ke Atas Gas	380.94	427.21	541.10	561.49	819.69
4.	Royalti Hutan	648.45	690.86	631.40	629.85	595.89
5.	Premium Tanah	150.37	157.76	201.00	158.75	169.74
Jumlah		2,209.91	2,575.86	3,085.58	3,017.62	5,227.05

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Sumber hasil bukan cukai iaitu pampasan gantian hak ke atas minyak dan gas meningkat antara 3.8% hingga 46.0% setiap tahun dalam tempoh lima tahun. Peningkatan hasil ini disebabkan oleh kenaikan harga purata minyak serta gas. Hasil dividen meningkat dengan ketara pada tahun 2004 hingga 2008 antara 9.2% hingga 242.9%. Peningkatan dividen berlaku kerana bayaran balik cukai pendapatan yang dipotong oleh Lembaga Hasil Dalam Negeri (LHDN) bagi tahun taksiran 2005 hingga 2007 dibayar pada tahun 2008. Jumlah tuntutan bayaran balik cukai pendapatan tersebut ialah RM630.9 juta manakala jumlah dividen bersih yang diterima pada tahun 2008 berjumlah RM1,688 juta. Sebahagian besar dividen diterima adalah daripada Syarikat Minyak MLNG, MNLG1 dan MLNG3. Hasil cukai seperti royalti dan premium

tanah juga menyumbang kepada hasil keseluruhan Kerajaan Negeri. Bagaimanapun, dalam tempoh lima tahun hasil royalti hutan hanya meningkat pada tahun 2005 sebanyak 6.5% berbanding tahun 2004. Selepas tahun 2005, hasil daripada royalti hutan menunjukkan trend menurun manakala bagi premium tanah, peningkatan adalah tidak ketara. Dalam tempoh 2004 hingga 2008 peningkatan adalah antara 4.9% hingga 27.4%.

4.4.2 Perbelanjaan Mengurus

Hasil Kerajaan Negeri merupakan sumber utama yang akan digunakan bagi tujuan perbelanjaan mengurus dan pembangunan. Perbelanjaan Mengurus terdiri daripada Maksud Tanggungan dan Maksud Bekalan. Bagi Maksud Tanggungan, perbelanjaan dikenakan ke atas Kumpulan Wang Disatukan termasuk bayaran pencen, ganjaran, pampasan dan perbelanjaan hutang negeri. Maksud Bekalan seperti emolumen, semua kenaan kepada peruntukan belanjawan bagi barang-barang dan perkhidmatan serta bayaran pindahan seperti caruman kepada Kumpulan Wang Pembangunan serta wang diperuntukkan kepada Badan-Badan Berkanun, Pihak Berkuasa Tempatan melalui pemberian/pinjaman yang dianggap sebagai perbelanjaan.

a) Perbelanjaan

Perbelanjaan mengurus Kerajaan Negeri pada keseluruhannya meningkat sejumlah RM101.74 juta atau 9.1% iaitu daripada RM1,116.15 juta pada tahun 2007 kepada RM1,217.89 juta pada tahun 2008 seperti di **Jadual 4.12**. Jumlah tersebut tidak termasuk caruman kepada Kumpulan Wang Berkanun sejumlah RM3.20 bilion.

Jadual 4.12
Perbelanjaan Mengurus Pada Tahun 2007 Dan 2008

Bil.	Kategori Perbelanjaan	Tahun		Peningkatan	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Emolumen	362.26	410.20	47.94	13.2
2.	Perkhidmatan Dan Bekalan	419.62	421.23	1.61	0.4
3.	Aset	10.12	11.16	1.04	10.3
4.	Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap	322.41	352.60	30.19	9.4
5.	Perbelanjaan Lain	1.74	22.70	20.96	1,204.6
Jumlah		1,116.15	1,217.89	101.74	9.1

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

b) Analisis Peningkatan/Penurunan Perbelanjaan Mengurus

Analisis Audit mendapati peningkatan perbelanjaan yang ketara adalah perbelanjaan emolumen sejumlah RM47.93 juta atau 13.2%. Antara butiran perbelanjaan yang menunjukkan peningkatan/penurunan yang ketara pada tahun 2008 berbanding tahun 2007 adalah seperti di **Jadual 4.13**.

Jadual 4.13
Peningkatan/Penurunan Perbelanjaan Yang Ketara
Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Perbelanjaan	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)		Punca Peningkatan
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	Faedah-faedah Kewangan Yang Lain	10.46	25.43	14.97	143.1	Pemberian Bonus Kepada Penjawat Awam
2.	Sumbangan Berkanun Untuk Kakitangan	10.53	12.55	2.02	19.2	Kenaikan Bayaran Sumbangan Kepada KWSP
3.	Elaun Lebih Masa	6.78	7.71	0.93	13.7	Peningkatan Tugas Yang Dilakukan Di Luar Waktu Pejabat
4.	Penyelenggaraan dan Pembaikan Kecil Yang Dibeli	37.34	34.74	(2.60)	(7.0)	Penyelenggaraan bangunan berkurangan
5.	Sewaan	96.89	90.55	(6.34)	(6.5)	Penyewaan kenderaan dikurangkan

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

c) **Trend Perbelanjaan Mengurus**

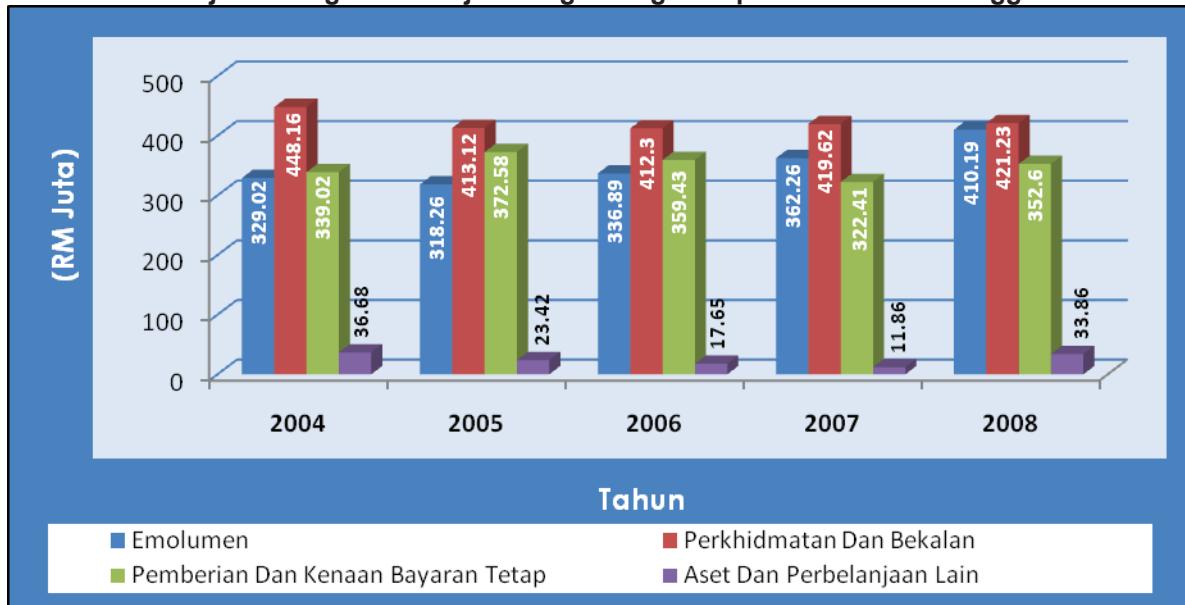
Analisis perbandingan perbelanjaan mengurus bagi tahun 2004 hingga tahun 2008 menunjukkan peningkatan perbelanjaan mengurus bagi tahun 2008 manakala perbelanjaan mengurus menurun pada tahun 2004 hingga 2007. Kedudukan perbelanjaan mengurus bagi tempoh tahun 2004 hingga 2008 seperti di **Jadual 4.14** dan **Carta 4.4**.

Jadual 4.14
Perbelanjaan Mengurus Kerajaan Negeri
Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Kategori Perbelanjaan	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Emolumen	329.02	318.26	336.89	362.26	410.20
2.	Perkhidmatan Dan Bekalan	448.16	413.12	412.30	419.62	421.23
3.	Aset	34.88	21.65	15.49	10.12	11.16
4.	Pemberian Dan Kenaan Bayaran Tetap	339.02	372.58	359.43	322.41	352.60
5.	Perbelanjaan Lain	1.80	1.77	2.16	1.74	22.70
Jumlah		1,152.88	1,127.38	1,126.27	1,116.15	1,217.89

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Carta 4.4
Perbelanjaan Mengurus Kerajaan Negeri Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

d) Perbelanjaan Melebihi Peruntukan

Pada tahun 2008, peruntukan asal sejumlah RM3,489.64 juta telah diluluskan untuk Perbelanjaan Tanggungan dan Perbelanjaan Perbekalan. Bagaimanapun, sejumlah RM923.24 juta peruntukan telah ditambah bagi menampung perbelanjaan mengurus dan menjadikan jumlah keseluruhan peruntukan perbelanjaan mengurus sejumlah RM4,412.88 juta. Daripada jumlah tersebut, sejumlah RM4,417.89 juta telah dibelanjakan. Ini bermakna **sejumlah RM5.01 juta perbelanjaan telah melebihi peruntukan** seperti yang ditunjukkan di **Jadual 4.15**.

Jadual 4.15
Perbelanjaan Melebihi Peruntukan Pada Tahun 2008

Bil.	Jenis Perbelanjaan	Peruntukan			Perbelanjaan (RM Juta)	Baki (RM Juta)
		Asal (RM Juta)	Tambahan (RM Juta)	Jumlah (RM Juta)		
1.	Tanggungan	97.39	1.72	99.11	96.22	2.89
2.	Perbekalan	3,392.25	921.52	4,313.77	4,321.67	(7.90)
Jumlah		3,489.64	923.24	4,412.88	4,417.89	(5.01)

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Lebihan perbelanjaan tersebut dibenarkan di bawah Waran Pendahuluan Kontingensi sebelum peruntukan tambahan telah diluluskan oleh Dewan Undangan Negeri pada 11 Mei 2009 selaras dengan Artikel 32 Perlembagaan Negeri.

Analisis Audit mendapati 15 Kementerian/Jabatan telah berbelanja melebihi peruntukan yang dibenarkan dengan sejumlah RM42.46 juta. Antara Kementerian/Jabatan yang terlibat adalah seperti di **Jadual 4.16**.

Jadual 4.16
Perbelanjaan Melebihi Peruntukan Bagi Tahun 2008

Bil.	Kementerian/Jabatan	Peruntukan (RM Juta)	Perbelanjaan (RM Juta)	Lebih Belanja		Punca
				(RM Juta)	(%)	
1.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	3.83	7.81	3.98	103.9	Peningkatan Perbelanjaan Ikhtisas dan Perkhidmatan Lain Yang Dibeli dan Hospitaliti
2.	Pejabat Yang di-Pertua Negeri	3.59	5.23	1.64	45.7	Peningkatan Perbelanjaan Sewaan
3.	Perbendaharaan Negeri	11.42	15.88	4.46	39.1	Peningkatan Perbelanjaan Pulangan Balik dan Hapus kira
4.	Kerja Raya Berulang	57.60	75.19	17.59	30.5	Peningkatan Perbelanjaan Perhubungan dan Utiliti
5.	Pentadbiran (Am)	16.94	19.68	2.74	16.2	Peningkatan Perbelanjaan Caruman Kepada Kumpulan Wang Berkanun
Jumlah		93.38	123.79	30.41	32.57	

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.4.3 Prestasi Kewangan Akaun Hasil Disatukan

Pada tahun 2008, Akaun Hasil Disatukan Kerajaan Negeri telah mencatat peningkatan bagi lebihan pendapatan sejumlah RM2,042.84 juta iaitu peningkatan sejumlah RM1,235.62 juta atau 153.1% berbanding lebihan tahun 2007 yang berjumlah RM807.22 juta seperti di **Jadual 4.17**. Peningkatan ini adalah disebabkan oleh pertambahan hasil berjumlah RM2,405.36 juta.

Jadual 4.17
Prestasi Kewangan Akaun Hasil Disatukan Pada Tahun 2007 Dan 2008

Bil.	Perkara	Tahun		Peningkatan	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Hasil	4,055.37	6,460.73	2,405.36	59.3
2.	Perbelanjaan Mengurus	3,248.15	4,417.89	1,169.74	36.0
Lebihan		807.22	2,042.84	1,235.62	153.1

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Manakala analisis perbandingan lebihan pendapatan bagi tahun 2004 hingga tahun 2008 menunjukkan lebihan pendapatan setiap tahun bagi tempoh 2004 hingga 2008 seperti di **Jadual 4.18**.

Jadual 4.18
Prestasi Hasil Berbanding Perbelanjaan Mengurus Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Perkara	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Hasil	2,932.64	3,229.04	3,973.52	4,055.37	6,460.73
2.	Perbelanjaan Mengurus	2,498.88	2,483.38	2,752.27	3,248.15	4,417.89
Lebihan		433.76	745.66	1,221.25	807.22	2,042.84

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.5 AKAUN PINJAMAN DISATUKAN

Akaun Pinjaman Disatukan ditubuhkan mengikut kehendak Seksyen 7(b), Akta Acara Kewangan 1957. Akaun ini digunakan untuk mengakaun semua pinjaman yang diterima daripada Kerajaan Persekutuan, bayaran balik pinjaman dan pindahan penerimaan pinjaman ke Akaun Kumpulan Wang Pembangunan atau Akaun Hasil Disatukan.

4.5.1 Pada akhir tahun 2008, Akaun ini tidak mempunyai baki iaitu sama seperti pada tahun 2007 dan tahun sebelumnya. Pinjaman sejumlah RM269.42 juta yang diterima daripada Kerajaan Persekutuan telah diambil kira ke Akaun ini sebelum dipindahkan kesemuanya ke Kumpulan Wang Pembangunan. Daripada jumlah pinjaman tersebut, sejumlah RM30.45 juta dipinjamkan semula kepada Badan Berkanun Negeri manakala sejumlah RM238.97 juta adalah bagi membiayai projek yang diurus sendiri oleh Kerajaan Negeri. Peningkatan jumlah pinjaman yang diterima pada tahun 2008 berbanding tahun 2007 mengikut jenis pinjaman adalah seperti di **Jadual 4.19**.

Jadual 4.19
Jumlah Pinjaman Diterima Mengikut Jenis
Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Jenis Pinjaman	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Bekalan Air	87.70	161.46	73.76	84.1
2.	Projek Ladang	21.22	1.10	(20.12)	(94.8)
3.	Perindustrian	0.00	44.12	44.12	100
4.	Pembetungan Najis Dan Perparitan	0.00	62.74	62.74	100
Jumlah		108.92	269.42	160.50	147.4

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.5.2 Pada tahun 2008, Kerajaan Negeri telah menerima 11 pinjaman untuk projek baru berkaitan dengan perindustrian, pembetungan najis dan perparitan serta bekalan air sejumlah RM186.11 juta. Butiran lanjut adalah seperti di **Jadual 4.20**.

Jadual 4.20
Pinjaman Baru Kerajaan Negeri Bagi Tahun 2008

Bil.	Jenis Pinjaman	Jumlah Pinjaman (RM Juta)
1.	Estet Perindustrian Kota Samarahan	29.77
2.	Estet Perindustrian Tebedu	14.35
3.	Sistem Pengurusan Air Sisa Bersepadu di Bandaraya Kuching	57.97
4.	Projek Loji Rawatan Enapcemar Miri	0.93
5.	Projek Loji Rawatan Enapcemar Sibu	0.99
6.	Projek Saluran Najis Utama Bintulu	0.55
7.	Projek Kajian Pengurusan Air Sisa Bersepadu Miri	1.09
8.	Projek Kajian Pengurusan Air Sisa Bersepadu Sibu	1.00
9.	Projek Mempertingkatkan Sistem Pembetungan Padawan	0.21
10.	Projek Bekalan Air Wilayah Betong, Sarawak	0.27
11.	Projek Pembinaan Empangan Bengoh, Sarawak	78.98
Jumlah		186.11

Sumber: Rekod Perbendaharaan Negeri Sarawak

Kesemua pinjaman baru ini telah diagihkan mengikut tujuan pinjaman dibuat. Kerajaan Negeri juga tidak mempunyai tunggakan bayaran pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan.

4.6 AKAUN AMANAH DISATUKAN

Akaun Amanah Disatukan adalah sebahagian daripada Kumpulan Wang Disatukan yang diwujudkan di bawah Seksyen 7(c) Akta Acara Kewangan 1957 dan terdiri daripada Kumpulan Wang Pembangunan, Kumpulan Wang Amanah Kerajaan, Kumpulan Wang Amanah Awam, Akaun Deposit dan Akaun Kena Bayar. Akaun ini menguruskan semua wang yang diterima tertakluk kepada amanah dan digunakan mengikut terma-terma amanah tersebut. Pada 31 Disember 2008, baki Kumpulan Wang ini sejumlah RM5,410.64 juta iaitu meningkat sejumlah RM1,437.38 juta atau 36.2% daripada baki pada akhir tahun 2007 sejumlah RM3,973.26 juta.

4.6.1 Kumpulan Wang Pembangunan

Kumpulan Wang Pembangunan ditubuhkan mengikut Akta Kumpulan Wang Pembangunan 1966 (Akta 70). Terimaan Kumpulan Wang ini terdiri daripada caruman dari Akaun Hasil, terimaan pemberian dan pinjaman dari Kerajaan Persekutuan bagi maksud pembangunan dan juga terimaan bayaran balik pinjaman dari Agensi Kerajaan. Kumpulan Wang ini hanya boleh dibelanjakan untuk maksud seperti yang ditentukan dalam Akta tersebut.

- a) Baki lebihan terkumpul Kumpulan Wang Pembangunan pada akhir tahun 2007 berjumlah RM1,977.49 juta meningkat menjadi RM2,911.85 juta pada akhir tahun 2008 kerana lebihan terimaan berjumlah RM934.36 juta berbanding jumlah belanja. Perbandingan baki lebihan bagi tahun 2008 berbanding 2007 adalah seperti di **Jadual 4.21.**

Jadual 4.21
Baki Kumpulan Wang Pembangunan Pada Tahun 2007 Dan 2008

Bil.	Perkara	2007	2008	Peningkatan	
		(RM Juta)	(RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Baki Kredit Pada 1 Januari	1,790.65	1,977.49	186.84	10.4
2.	Penerimaan	2,387.16	3,645.08	1,257.92	52.7
3.	Perbelanjaan	2,200.32	2,710.72	510.40	23.2
4.	Lebihan	186.84	934.36	747.52	400.1
5.	Baki Kredit Pada 31 Disember	1,977.49	2,911.85	934.36	47.2

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

- b) Penerimaan Kumpulan Wang ini bagi tahun 2008 berjumlah RM3,645.08 juta adalah terdiri daripada caruman Akaun Hasil Disatukan berjumlah RM3,200 juta, Pemberian Kerajaan Persekutuan berjumlah RM58.14 juta, pindahan dari Akaun Pinjaman Disatukan berjumlah RM269.42 juta, bayaran balik Pinjaman daripada Badan Berkanun dan lain-lain berjumlah RM67.52 juta dan pelbagai terimaan berjumlah RM50 juta. Perbelanjaan pembangunan bagi tahun 2008 adalah berjumlah RM2,710.72 juta berbanding RM2,200.32 juta pada tahun 2007 iaitu meningkat berjumlah RM510.40 juta atau 23.2%.
- c) Peruntukan sejumlah RM2,864.93 juta telah diagihkan kepada sembilan Kementerian/Jabatan pada tahun 2008 untuk maksud pembangunan. Daripada jumlah tersebut, sejumlah RM2,710.72 juta atau 94.6% telah dibelanjakan. Butiran pencapaian perbelanjaan pembangunan bagi sembilan Kementerian/Jabatan tersebut adalah seperti di **Jadual 4.22**.

Jadual 4.22
Pencapaian Perbelanjaan Pembangunan Pada Tahun 2008

Bil.	Kementerian/Jabatan	Peruntukan (RM Juta)	Perbelanjaan (RM Juta)	Peratus (%)
1.	Kementerian Kewangan	2,236.72	2,164.68	96.8
2.	Kementerian Kemudahan Awam	164.63	168.84	102.6
3.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	141.10	99.53	70.5
4.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	222.28	197.55	88.9
5.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	23.19	12.37	53.3
6.	Kementerian Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi	7.08	3.07	43.4
7.	Kementerian Pemodenan Pertanian	45.00	35.50	78.9
8.	Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber	12.24	10.56	86.3
9.	Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri	12.69	18.62	146.7
Jumlah		2,864.93	2,710.72	94.6

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Analisis Audit mendapati perbelanjaan sejumlah RM141.42 juta yang melibatkan 36 projek di bawah tujuh Kementerian/Jabatan telah melebihi peruntukan yang diluluskan. Enam daripada tujuh Kementerian/Jabatan tersebut yang melibatkan 28 projek berjumlah RM48.11 juta telah dibiayai terlebih dahulu melalui Dana Kontingensi. Peruntukan tambahan bagi perbelanjaan tersebut telah diluluskan oleh Dewan

Undangan Negeri pada 11 Mei 2009, selaras dengan Seksyen 4(2) Akta Kumpulan Wang Pembangunan 1966. Butiran lanjut adalah seperti di **Jadual 4.23**.

Jadual 4.23
Projek Pembangunan Yang Melebihi Peruntukan Bagi Tahun 2008

Bil.	Kementerian/Jabatan	Bil. Projek	Peruntukan (RM Juta)	Perbelanjaan (RM Juta)	Lebih Belanja (RM Juta)	(%)
1.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur dan Perhubungan	1	0.00	5.41	5.41	100.0
2.	Kementerian Kemudahan Awam	3	69.50	80.90	11.40	16.4
3.	Kementerian Kewangan	5	24.09	38.89	14.8	61.4
4.	Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri	16	4.11	10.45	6.34	154.3
5.	Kementerian Perancangan dan Pengurusan Sumber	2	0.00	0.45	0.45	100.0
6.	Kementerian Pembangunan Bandar dan Pelancongan	2	4.00	4.77	0.77	19.3
7.	Kementerian Pemodenan Pertanian	7	0.51	0.55	0.04	7.8
Jumlah		36	102.21	141.42	39.21	38.4

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

d) Analisis Peningkatan Dan Penurunan Perbelanjaan Pembangunan

Analisis Audit mendapati antara peningkatan dan penurunan perbelanjaan pembangunan yang ketara bagi tahun 2008 berbanding tahun 2007 adalah melibatkan pelaksanaan projek seperti di **Jadual 4.24** dan **Jadual 4.25**.

Jadual 4.24
Peningkatan Perbelanjaan Pembangunan Yang Ketara Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Projek	Peruntukan (RM Juta)		Perbelanjaan (RM Juta)		Peningkatan (RM Juta)	(%)	Punca Peningkatan
		2007	2008	2007	2008			
1.	<i>Storing Public Service Record in the Closed Files into Microform</i>	0.00	0.55	0.03	0.54	0.51	1,700.0	Projek yang masih dalam pelaksanaan peringkat awal pada tahun 2007 telah siap dilaksanakan pada tahun 2008
2.	Pembangunan Kompleks Perniagaan di Awat-Awat	0.15	3.42	0.15	2.98	2.83	1,886.7	PELITA telah dilantik untuk melaksanakan projek ini. Peruntukan dalam bentuk geran telah disalurkan kepada PELITA dan pelaksanaan projek ini dipantau oleh Kerajaan Negeri
3.	Pembinaan Jalan Luar Bandar (3.8km) di PPD Semop	1.33	6.47	1.33	6.47	5.14	386.5	
4.	Bengoh Dam	20.00	53.68	14.24	59.16	44.92	315.4	Perjanjian dan dokumen kontrak hanya dapat diselesaikan pada bulan Disember 2007 dan bayaran hanya dapat dibuat pada bulan Januari 2008.
5.	Jalan Tatau/Sangan, Bintulu	0.72	1.31	0.55	1.28	0.73	132.7	Peruntukan pada tahun 2008 adalah untuk bayaran baki kerja membaik pulih jalan tersebut dan bayaran wang tahanan (<i>retention money</i>). Namun dalam tempoh liabiliti, terdapat kerosakan di jalan tersebut, maka wang tahanan tersebut tidak dibayar kepada kontraktor.
Jumlah		22.20	65.43	16.30	70.43	54.13	332.1	

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak dan rekod Jabatan Berkaitan

Jadual 4.25
Penurunan Perbelanjaan Pembangunan Yang Ketara
Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Projek	Peruntukan		Perbelanjaan		Penurunan		Punca Penurunan
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)	
1.	<i>Int.Kpg. Ext. for Kampung Sepinang & Kampung Semarang</i>	0.40	0.04	0.23	0.00	0.23	100.0	Projek ini siap pada 29 November 2005 dan pembayaran kontrak telah diselesaikan pada tahun 2007. Perbelanjaan tahun 2008 hanya untuk membayar <i>final payment</i> perkhidmatan konsultan sahaja.
2.	<i>Planted Forests Unit</i>	0.00	0.00	0.95	0.01	0.94	98.9	Projek diambil alih sepenuhnya oleh Sarawak Planted Forest Sdn. Bhd. pada 1 Januari 2008. Perbelanjaan bagi tahun 2008 telah tersalah diambil kira di bawah Jabatan Hutan.
3.	Kampung Gelapas Extension, Trusan, Lawas	0.70	0.04	0.69	0.01	0.68	98.6	Projek ini siap pada 7 Ogos 2006 dan pembayaran kontrak selesai pada tahun 2007. Perbelanjaan tahun 2008 hanya untuk membayar <i>final payment</i> perkhidmatan konsultan sahaja.
4.	Betong Sports Hall	3.10	0.87	3.46	0.25	3.21	92.8	Projek siap dibina pada tahun 2007 dan kebanyakan pembayaran dibuat pada tahun yang sama. Perbelanjaan bagi tahun 2008 adalah untuk membayar sebahagian daripada pembayaran kontrak.
5.	Penyatuan ladang-ladang kelapa sawit	17.89	3.94	17.89	1.19	16.70	93.3	Kebanyakan kontraktor telah menarik diri disebabkan kenaikan harga minyak dan bahan binaan yang begitu mendadak pada tahun 2008.
Jumlah		22.09	4.89	23.22	1.46	21.76	93.7	

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak dan Rekod Jabatan Berkaitan

4.6.2 Kumpulan Wang Amanah Kerajaan

Kumpulan Wang ini ditubuhkan di bawah Seksyen 10, Akta Acara Kewangan 1957 melalui resolusi Dewan Undangan Negeri dan hanya boleh digunakan bagi maksud ianya ditubuhkan. Kumpulan Wang ini terdiri daripada Akaun Penyelesaian Kerajaan, Akaun Perniagaan, Akaun Pinjaman, Akaun Dana Kontingen, Akaun Amanah Pelbagai dan Akaun Amanah Perniagaan. Baki Kumpulan Wang Amanah Kerajaan pada akhir tahun 2008 adalah sejumlah RM1,702.86 juta meningkat sejumlah RM477.83 juta atau 39% berbanding tahun 2007 dengan sejumlah RM1,225.03 juta. Peningkatan ini adalah disebabkan oleh penerimaan sejumlah RM486.87 juta untuk maksud Tabung Penyelenggaraan Jalan Negeri di bawah Setiausaha Kewangan Negeri. Kedudukan Kumpulan Wang Amanah Kerajaan adalah seperti di **Jadual 4.26**.

Jadual 4.26
Kedudukan Kumpulan Wang Amanah Kerajaan
Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Projek	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Akaun Penyelesaian Kerajaan	(18.36)	(20.85)	(2.49)	(13.6)
2.	Akaun Perniagaan	20.55	12.53	(8.02)	(39.0)
3.	Akaun Pinjaman	22.06	21.17	(0.89)	(4.0)
4.	Akaun Dana Kontingensi	75.00	75.00	0.00	0.00
5.	Akaun Amanah Pelbagai	1,125.78	1,615.01	489.23	43.5
Jumlah		1,225.03	1,702.86	477.83	39.0

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

a) Akaun Penyelesaian Kerajaan

Mengikut Arahan Perbendaharaan 153, semua urusan yang termasuk di bawah Akaun Penyelesaian Antara Pejabat-pejabat Perakaunan dan Kumpulan Wang Akaun Penyelesaian Utama Perbendaharaan hendaklah diselesaikan dengan secepat mungkin melalui Akaun Penyelesaian Kerajaan yang diwujudkan. Pada akhir tahun 2008, sebanyak lapan akaun in berjumlah RM11.07 juta masih belum diselesaikan. Butiran Akaun Penyelesaian Kerajaan terlibat adalah seperti di **Jadual 4.27**.

Jadual 4.27
Akaun Penyelesaian Kerajaan Yang Belum Diselesaikan

Bil.	Akaun	Baki Pada 31.12.2008 (Debit) (RM Juta)	Catatan
1.	Pengakap Sempadan	0.61	
2.	Pengakap Sempadan Sebelum Hari Malaysia	0.49	Tidak aktif sejak tahun 1966.
3.	Operasi Tentera	3.06	
4.	Agensi Kerajaan Malaysia	0.38	Tidak aktif sejak tahun 2002.
5.	Pendahuluan Am – Jabatan Tanah Dan Survei	0.13	Sejumlah RM0.04 juta telah dicadangkan untuk di hapus kira.
6.	Pendahuluan Am – Majlis Islam	0.01	Dicadangkan untuk hapus kira.
7.	Pendahuluan Am – Lain-lain Jabatan Negeri	0.24	Belum diselesaikan sejak tahun 2007.
8.	Pendahuluan Persendirian	6.15	Digunakan untuk mengakaun: <ul style="list-style-type: none"> • 11 kes pecah amanah berjumlah RM1.14 juta sejak tahun 1987 hingga 2007. • Satu kes pendahuluan bagi pembelian <i>Desludging Tanker Truck</i> dan <i>Forklift</i> oleh Dewan Bandaraya Kuching Utara pada tahun 2001.
Jumlah		11.07	

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak dan Laporan Jabatan

b) Akaun Perniagaan

Akaun Amanah ini ditubuhkan di bawah Seksyen 9(3), Akta Acara Kewangan, 1957. Bagi tujuan memberi perkhidmatan dan bekalan kepada Jabatan Kerja Raya Sarawak dan kepada Kementerian/Jabatan Kerajaan Negeri dan Persekutuan, sebanyak lapan

Akaun Amanah telah ditubuhkan dan diselenggarakan oleh Jabatan Kerja Raya Negeri Sarawak. Semua akaun Kumpulan Wang Amanah telah disemak dan Sijil Tanpa Teguran telah dikeluarkan. Kedudukan Akaun Perniagaan pada tahun 2008 adalah seperti di **Jadual 4.28**.

Jadual 4.28
Kedudukan Akaun Perniagaan Pada Tahun 2008

Bil.	Kumpulan Wang Amanah Kerajaan	Baki Awal (RM Juta)	Baki Akhir (RM Juta)	Catatan
1.	<i>The Unallocated Store Account</i>	(3.91)	(4.13)	Aktif
2.	<i>The General Trading Account</i>	0.40	(0.16)	Aktif
3.	<i>The Quarry Trading Account</i>	0.51	0.51	Tidak Aktif
4.	<i>The Plant Maintenance (Development) Trust Account</i>	(1.28)	(1.35)	Aktif
5.	<i>The Plant Maintenance (Departmental) Trust Account</i>	(1.02)	(0.94)	Aktif
6.	<i>The Petrol, Oil and Lubricants Account</i>	(0.19)	(0.04)	Aktif
7.	<i>The Vehicles and Plant Hire Account</i>	10.96	3.55	Aktif
8.	<i>The Premix Plant Account</i>	0.34	0.34	Tidak Aktif

Sumber: Jabatan Audit Negara dan Penyata Akaun Amanah

Pada akhir tahun 2008, nilai bil tertunggak bagi lapan akaun tersebut adalah sejumlah RM5.51 juta seperti di **Jadual 4.29**.

Jadual 4.29
Nilai Bil Tertunggak Pada Akhir Tahun 2008

Bil.	Akaun Amanah	Jumlah Tertunggak (RM)
1.	<i>The Unallocated Store Account</i>	1,493,607
2.	<i>The General Trading Account</i>	549,222
3.	<i>The Quarry Trading Account</i>	4,796
4.	<i>The Plant Maintenance (Development) Trust Account</i>	41,464
5.	<i>The Plant Maintenance (Departmental) Trust Account</i>	551,915
6.	<i>The Petrol, Oil and Lubricants Account</i>	914,109
7.	<i>The Vehicles and Plant Hire Account</i>	1,956,906
8.	<i>The Premix Plant Account</i>	2,659
Jumlah		5,514,681

Sumber: Penyata-penyata Akaun Amanah Tahun 2008

Bil yang tertunggak antara satu hingga melebihi 40 tahun seperti di **Jadual 4.30**.

Jadual 4.30
Bil Yang Tertunggak Antara Satu Hingga Melebihi 40 Tahun

Bil.	Tempoh Tertunggak	Tahun	Jumlah (RM)
1.	Lebih 40 tahun	1968 dan sebelum	8,003
2.	31 hingga 40 tahun	1978 hingga 1969	267,023
3.	21 hingga 30 tahun	1988 hingga 1979	439,191
4.	11 hingga 20 tahun	1998 hingga 1989	918,342
5.	Kurang 10 tahun	2008 hingga 1999	3,882,120
Jumlah			5,514,681

Sumber: Penyata-penyata Akaun Amanah Tahun 2008

Adalah didapati Akaun Perniagaan Kuari tidak aktif sejak Kuari Bintulu dipajak kepada Daiwoo Corporation Sdn. Bhd. pada tahun 1988, Kuari Stabar dipajak kepada PPES

Kuari Sdn. Bhd. pada tahun 1989 dan Kuari Niah dipajak kepada Buchald Sdn. Bhd. pada tahun 1989.

Selain itu, Akaun Loji Premix juga tidak aktif sejak loji premix JKR di Kuching dipajak pada tahun 1990, Sibu pada tahun 1991 dan Miri pada tahun 1992, kepada PPES Premix Sdn. Bhd.

Akaun Perniagaan Kuari dan Akaun Loji Premix didapati tidak aktif lagi selepas kuari dan loji premix Jabatan Kerja Raya dipajak kepada syarikat yang berkenaan. Selain daripada pelarasan bil dan kutipan balik bil tertunggak, tiada transaksi lain diperhatikan berlaku sejak tahun 1998 bagi kedua-dua akaun ini. Jabatan Kerja Raya perlu mengkaji semula keperluan kedua-dua akaun ini dan jika didapati tidak diperlukan lagi, disyorkan kelulusan daripada pihak yang berkenaan diperoleh dan lain-lain tindakan yang diperlukan diambil untuk menutup kedua-dua akaun ini.

Pada pendapat Audit, pengurusan bil bagi Akaun Amanah yang diselenggarakan oleh Jabatan Kerja Raya adalah kurang memuaskan. Selain daripada bil tertunggak berjumlah RM5.51 juta pada akhir tahun 2008, juga terdapat bil yang telah tertunggak sehingga 43 tahun. Jabatan Kerja Raya perlu mengambil tindakan yang sewajarnya untuk mengatasi masalah bil tertunggak ini.

c) Akaun Pinjaman

Akaun Pinjaman merangkumi Akaun Pinjaman Pengangkutan serta Komputer bagi Ahli Pentadbiran, Dewan Undangan Negeri (DUN) dan Yang Di-Pertua Dewan. Selain itu, Akaun Pinjaman juga merangkumi Akaun Pinjaman Pengangkutan, Komputer Dan Alat/Perkakas Isi Rumah bagi penjawat awam Kerajaan Negeri. Pegawai Pengawal untuk akaun ini ialah Setiausaha Kerajaan Negeri. Pada akhir tahun 2008, baki akaun ini menurun sejumlah RM0.89 juta atau 4% menjadi sejumlah RM21.17 juta berbanding sejumlah RM22.06 juta pada akhir tahun 2007.

Analisis Audit mendapati sebanyak 511 kes akaun berbaki kredit berjumlah RM0.14 juta kerana potongan tidak sempat dihentikan apabila peminjam menyelesaikan semua pinjaman. Analisis Audit juga mendapati sistem pinjaman berkomputer tidak di selenggara dengan lengkap dan kemas kini di mana sebanyak 194 rekod tidak ada maklumat rujukan pinjaman, aman pinjaman serta tarikh akhir pinjaman perlu dibayar. Di samping itu, jumlah pinjaman yang tertunggak serta usia tunggakan tidak dapat ditentukan kerana Penyata Tahunan Hasil Belum Terima tidak dapat dikemukakan untuk tujuan pengauditan.

d) Kumpulan Wang Luar Jangka

Kumpulan Wang Luar Jangka ditubuhkan selaras dengan Perkara 103 Perlembagaan Persekutuan bagi maksud memenuhi keperluan perbelanjaan yang segera dan luar jangka seperti bencana alam. Pegawai Pengawal akaun ini ialah Setiausaha Kewangan Negeri Sarawak. Pada tahun 2008, baki Kumpulan Wang ini adalah sama dengan tahun 2007 iaitu sejumlah RM75 juta kerana semua pendahuluan yang

dikenakan ke Kumpulan Wang ini telah diselaraskan. Pada tahun 2008, sejumlah RM273.66 juta telah didahulukan dari kumpulan wang ini bagi menampung perbelanjaan pembangunan dan pembekalan dan telah diselesaikan pada akhir tahun.

e) **Akaun Amanah Pelbagai**

Baki keseluruhan akaun ini telah meningkat sejumlah RM489.23 juta atau 43.5% menjadi RM1,615.01 juta pada tahun 2008 berbanding RM1,125.78 juta pada tahun 2007. Semua akaun Kumpulan Wang Amanah telah disemak dan Sijil Tanpa Teguran telah dikeluarkan. Kedudukan baki dalam Kumpulan Wang Amanah pada tahun 2008 adalah seperti di **Jadual 4.31**.

Jadual 4.31
Kedudukan Baki Kumpulan Wang Amanah Pada Tahun 2008

Bil.	Kumpulan Wang Amanah Kerajaan	Baki Awal (RM Juta)	Baki Akhir (RM Juta)
1.	<i>The State Road Maintenance Fund</i>	104.63	360.35
2.	<i>Government Contribution Towards Approved Agencies Trust Fund</i>	721.91	937.02
3.	<i>Low Cost Housing Revolving Fund Trust Account</i>	20.00	20.00
4.	<i>The Sarawak Higher Education Fund Charitable Trust</i>	38.27	34.77
5.	<i>The Ketua Masyarakat (Ketua Kaum) Trust Fund</i>	3.74	7.94
6.	<i>The Sarawak Dewan Suarah Fund</i>	3.03	3.63
7.	<i>The Special Land Acquisition Fund</i>	172.37	185.97
8.	<i>The State Disaster Relief Fund</i>	0.31	0.68
9.	<i>The Bandar Sibu Development Trust Fund</i>	0.00	0.00
10.	<i>The Infrastructure Development Trust Fund Account</i>	35.60	36.91
11.	<i>The State Celebrations Fund Trust Account</i>	3.34	7.23
12.	<i>The State Goodwill Committee Fund Trust Account</i>	4.31	4.45
13.	<i>The Government Group Personal Accident Insurance Fund</i>	0.58	0.67
14.	<i>The Sungai Sarawak Barrage Fund</i>	9.65	12.43
15.	<i>Housing Loan Trust Account For Low Income Group</i>	5.22	0.17
16.	<i>The Sarawak Students (United Kingdom & Eire) Hardship Fund Trust Account</i>	0.11	0.13

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

4.6.3 Kumpulan Wang Amanah Awam

Kumpulan Wang ini ditubuhkan di bawah Seksyen 9, Akta Acara Kewangan 1957 untuk mengakaunkan sumbangan wang daripada orang perseorangan dan organisasi kepada Kerajaan Negeri bagi tujuan tertentu. Pada akhir tahun 2008, baki Kumpulan Wang Amanah ini adalah sejumlah RM230.63 juta berbanding sejumlah RM229.98 juta pada akhir tahun 2007 iaitu peningkatan sejumlah RM0.65 juta atau 0.3% seperti di **Jadual 4.32**.

Jadual 4.32
Kedudukan Kumpulan Wang Amanah Awam Tahun 2008 Berbanding 2007

Bil.	Akaun	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Amanah Khas	196.33	202.72	6.39	3.3
2.	Amanah Am	33.65	27.91	(5.74)	(17.1)
Jumlah		229.98	230.63	0.65	0.3

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

a) Akaun Amanah Khas

Pada tahun 2008, baki lapan akaun amanah khas adalah sejumlah RM202.72 juta. Semua Penyata Terimaan Dan Bayaran Tahun 2008 telah diterima untuk diaudit kecuali *Buoys and Lights Fund*. Pengesahan audit telah dibuat terhadap Penyata tersebut di mana Sijil Tanpa Teguran dikeluarkan kepada enam Penyata manakala bagi *The Forest Concession Area (Rehabilitation and Development) Fund* menerima Sijil Berteguran. Kedudukan Baki Akaun Amanah Tahun 2008 adalah seperti di **Jadual 4.33**.

Jadual 4.33
Kedudukan Baki Akaun Amanah Tahun 2008

Bil.	Kumpulan Wang Amanah Kerajaan	Baki Awal (RM Juta)	Baki Akhir (RM Juta)	Catatan
1.	<i>Non-Pensionable Employees Provident Fund</i>	30.29	29.21	<ul style="list-style-type: none"> Perbezaan baki antara Lejar Subsidiari dengan Lejar Utama sejumlah RM1.85 juta. Akaun Individu dalam Lejar Subsidiari tidak ditutup sepenuhnya.
2.	<i>Teachers' Provident Fund</i>	3.51	3.59	<ul style="list-style-type: none"> Perbezaan baki antara Lejar Subsidiari dengan Lejar Utama sejumlah RM91,651. Akaun Individu dalam Lejar Subsidiari tidak ditutup sepenuhnya.
3.	<i>The Local Authorities Employees' Provident Fund</i>	3.98	3.89	-
4.	<i>Dana Boya Dan Api</i>	22.11	25.67	<ul style="list-style-type: none"> Belum diterima dan akaun bagi tahun 2007 lewat diterima iaitu pada 24 Jun 2008.
5.	<i>Turtles Board Staff Provident Fund</i>	0.93	1.22	-
6.	<i>The Forest Concession Area (Rehabilitation and Development) Fund</i>	117.39	118.22	<ul style="list-style-type: none"> Lembaga tidak melaksanakan projek seperti yang telah ditetapkan dalam Arahan Amanah sebaliknya dana ini hanya digunakan untuk dilaburkan di dalam simpanan tetap, pegangan ekuiti dan saham amanah.
7.	Amanah Penyu	0.17	0.18	<ul style="list-style-type: none"> Transaksi tersalah kredit berjumlah RM1,633 merupakan Akaun Dana Boya dan Api. Wang yang tidak dituntut berjumlah RM607.
8.	<i>Rubber Fund</i>	17.95	20.74	-

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.6.4 Deposit

Deposit adalah wang yang disimpan bagi tujuan tertentu dan perlu dikembalikan atau diselaraskan selepas tujuannya telah dicapai. Pada akhir tahun 2008, deposit yang dipegang oleh Kerajaan Negeri meningkat sejumlah RM23.96 juta atau 9.1% menjadi RM286.62 juta pada tahun 2008 berbanding sejumlah RM262.66 juta pada tahun 2007. Peningkatan ini disebabkan penambahan amaun deposit pada tahun 2008 terutamanya Deposit Sekuriti sejumlah RM5.70 juta dan Deposit Jabatan Pertanian sejumlah RM4.07 juta. Kedudukan deposit bagi tahun 2008 berbanding tahun 2007 adalah seperti di **Jadual 4.34**.

Jadual 4.34
Kedudukan Deposit Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Jenis Deposit	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Deposit Am	54.33	80.23	25.90	47.7
2.	Deposit Khas	208.33	206.39	(1.94)	0.9
Jumlah		262.66	286.62	23.96	9.1

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Trend baki deposit bagi tempoh tahun 2004 hingga 2008 adalah seperti di **Jadual 4.35**.

Jadual 4.35
Baki Deposit Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Jenis Deposit	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Deposit Am	23.34	16.16	38.06	54.33	80.23
2.	Deposit Khas	97.33	86.43	70.34	208.32	206.39
Jumlah		120.67	102.59	108.40	262.66	286.62

Sumber: Penyata Akaun Awam Kerajaan Negeri Sarawak

Semakan Audit mendapati baki deposit dalam Penyata Akaun Awam pada akhir tahun berbeza sejumlah RM42.44 juta dengan senarai baki individu yang disediakan bagi Deposit Tender dan Deposit Khas Jabatan bagi Jabatan Tanah dan Survei, Jabatan Kerja Raya dan Jabatan Perhutanan. Perbezaan berkenaan disebabkan rekod yang disimpan oleh jabatan tidak lengkap dan tidak kemas kini. Di samping itu, penyata penyesuaian tidak disediakan bagi menjelaskan perbezaan berkenaan. Perbezaan antara senarai baki individu dengan baki di Penyata Akaun Awam pada akhir tahun 2008 adalah seperti di **Jadual 4.36**.

Jadual 4.36
Perbezaan Antara Baki Di Penyata Akaun Awam Dan Senarai Individu
Pada Akhir Tahun 2008

Bil.	Jenis Deposit	Baki Pada 31 Disember 2008		Perbezaan (RM)
		Penyata Akaun Awam (RM)	Senarai Individu (RM)	
Deposit Am				
1.	Tender	1,169,096	1,215,811	(46,715)
Jumlah Deposit Am		1,169,096	1,215,811	(46,715)
Deposit Khas				
1.	Jabatan Tanah Dan Survei	183,765,526	142,341,365	41,424,161
2.	Jabatan Kerja Raya	6,142,407	5,121,669	1,020,738
3.	Jabatan Perhutanan	9,410,251	9,370,664	39,587
Jumlah Deposit Khas		199,318,184	156,833,698	42,484,485
Jumlah		200,487,280	158,049,509	42,437,771

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak dan Laporan Jabatan Berkennaan

Analisis Audit seterusnya mendapati sejumlah 3,126 deposit bernilai RM18.02 juta yang terdapat dalam senarai deposit telah melebihi enam tahun seperti di **Jadual 4.37**.

Jadual 4.37
Deposit Melebihi 6 Tahun Pada Akhir Tahun 2008

Bil.	Jenis Deposit	Bilangan Deposit	Jumlah (RM)
Deposit Am:			
1.	Deposit Sekuriti	131	668,935
2.	Deposit Estet	524	922,564
3.	Deposit Am	58	92,092
4.	Deposit Tender	1,451	413,659
5.	Deposit Jabatan Lain	9	3,178
Jumlah Deposit Am		2,173	2,100,428
Deposit Khas:			
1.	Jabatan Tanah Dan Survei	52	11,939,323
2.	Jabatan Kerja Raya	396	668,404
3.	Jabatan Perhutanan	505	3,319,259
Jumlah Deposit Khas		953	15,926,986
Jumlah		3,126	18,027,414

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak dan Laporan Jabatan Berkennaan

4.6.5 Akaun Kena Bayar

Akaun Kena Bayar (AKB) adalah bayaran yang dilakukan pada bulan Januari tahun berikutnya bagi bekalan dan perkhidmatan yang telah dilakukan pada atau sebelum 31 Disember tahun semasa dan bayaran dikenakan dalam peruntukan akaun tahun tersebut. Pada tahun 2008, baki Akaun Kena Bayar menunjukkan peningkatan sejumlah RM0.58 juta atau 0.2% berbanding tahun 2007. Peningkatan tersebut adalah disebabkan oleh pembayaran perbelanjaan pembangunan tahun 2008 tidak sempat dilakukan sebelum Akaun Kena Bayar. Semua perbelanjaan dalam Akaun Kena Bayar telah dijelaskan dalam bulan Januari 2009. Kedudukan perbelanjaan Akaun Kena Bayar pada tahun 2007 dan 2008 adalah seperti di **Jadual 4.38**.

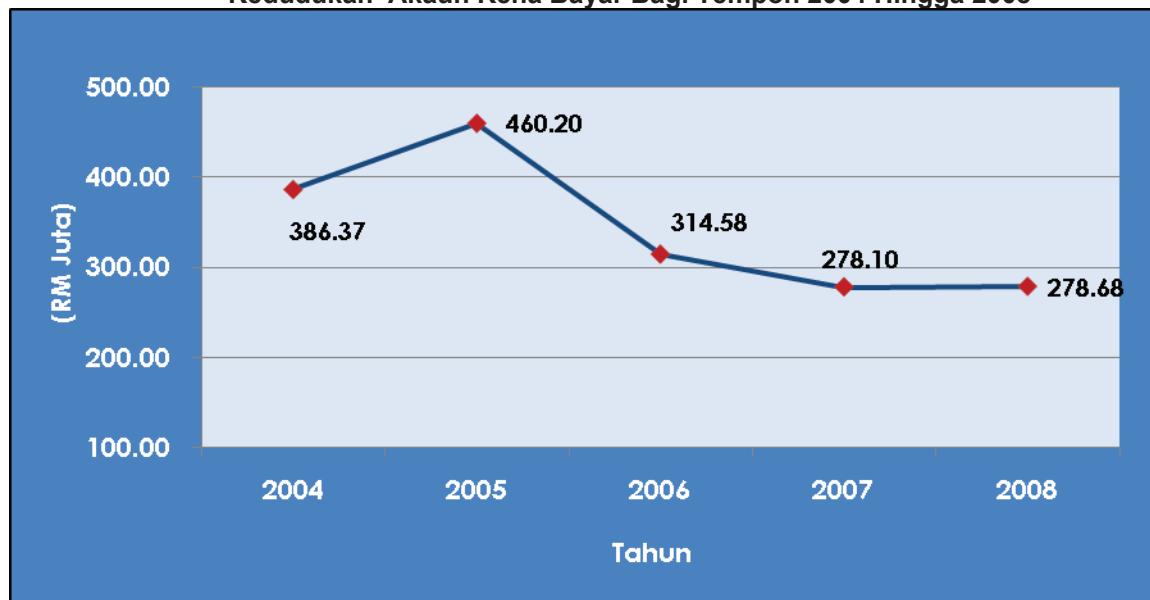
Jadual 4.38
Akaun Kena Bayar Mengikut Kementerian/Jabatan
Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Kementerian/Jabatan	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Kementerian Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi	3.12	6.51	3.39	108.7
2.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	5.80	10.15	4.35	75.0
3.	Kementerian Pembangunan Perindustrian	0.19	0.31	0.12	63.2
4.	Jabatan Undang-undang Negeri	0.30	0.46	0.16	53.3
5.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	61.28	87.35	26.07	42.5
6.	Kementerian Perumahan	0.10	0.14	0.04	40.0
7.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	7.98	10.11	2.13	26.7
8.	Kementerian Pemodenan Pertanian	7.56	9.05	1.49	19.7
9.	Kementerian Kemudahan Awam	42.34	46.80	4.46	10.5
10.	Jabatan Ketua Menteri	32.61	35.75	3.14	9.6
11.	Kementerian Pembangunan Tanah	0.30	0.31	0.01	3.3
12.	Pelbagai Jabatan	1.24	1.05	(0.19)	(15.3)
13.	Kementerian Kewangan	96.48	63.83	(32.65)	(33.8)
14.	Kementerian Alam Sekitar Dan Kesihatan Awam	0.70	0.40	(0.30)	(42.9)
15.	Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber	18.10	6.46	(11.64)	(64.3)
Jumlah		278.10	278.68	0.58	0.2

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Analisis perbandingan AKB bagi tempoh lima tahun menunjukkan peningkatan pada tahun 2005 dan 2008 manakala pada tahun 2006 hingga 2007 menunjukkan penurunan seperti yang ditunjukkan di **Carta 4.5**.

Carta 4.5
Kedudukan Akaun Kena Bayar Bagi Tempoh 2004 Hingga 2008

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Analisis perbandingan antara jumlah perbelanjaan mengurus sebenar pada tahun 2008 berbanding perbelanjaan Akaun Kena Bayar pada tahun 2008 mendapati prestasi

perbelanjaan mengurus tahun 2008 adalah tidak memuaskan kerana jumlah perbelanjaan mengurus dan AKB mencatatkan peningkatan sejumlah RM101.73 juta dan RM0.58 juta. Perbelanjaan Akaun Kena Bayar yang tertinggi oleh enam Kementerian/Jabatan mengikut kategori perbelanjaan adalah seperti di **Jadual 4.39**.

Jadual 4.39
Kementerian/Jabatan Yang Mempunyai Perbelanjaan
Tertinggi Pada Tempoh Akaun Kena Bayar Bagi Tahun 2008

Bil.	Kementerian/Jabatan	Perbelanjaan		
		Pembangunan (RM Juta)	Mengurus (RM Juta)	Jumlah (RM Juta)
1.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	72.26	0.29	72.55
2.	Pejabat Setiausaha Kewangan Negeri	57.13	5.96	63.09
3.	Kementerian Kemudahan Awam	46.54	0.26	46.80
4.	Jabatan Ketua Menteri	12.42	19.34	31.76
5.	Jabatan Kerja Raya	0.00	14.80	14.80
6.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	9.43	0.25	9.68
Jumlah		197.78	40.90	238.68

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

4.7 PENERIMAAN DAN PEMBAYARAN WANG TUNAI

4.7.1 Kerajaan Negeri menyediakan Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wang Tunai mulai tahun 2008. Semua terimaan dan bayaran wang tunai Kerajaan ditunjukkan dalam penyata ini. Terimaan wang tunai adalah terdiri daripada terimaan hasil, pinjaman dan terimaan modal. Manakala bayaran wang tunai terdiri daripada perbelanjaan mengurus, perbelanjaan pembangunan, perbelanjaan modal, bayaran balik pinjaman dan lain-lain bayaran. Pada tahun 2008, Kerajaan Negeri telah mencatat penurunan wang tunai sejumlah RM78.75 juta atau 40.4%.

4.7.2 Terimaan Kerajaan Negeri pada tahun 2008 adalah berjumlah RM11,171.75 juta. Komponen terbesar daripada jumlah terimaan ini adalah terimaan hasil yang berjumlah RM6,460.73 juta atau 57.8%. Komponen lain iaitu terimaan pinjaman berjumlah RM269.42 juta atau 2.4% dan terimaan modal berjumlah RM4,441.60 juta atau 39.8%.

4.7.3 Bayaran Kerajaan Negeri pada tahun 2008 pula adalah sejumlah RM11,250.50 juta. Komponen terbesar daripada jumlah bayaran ini adalah perbelanjaan modal dan lain-lain bayaran masing-masing berjumlah RM3,558.98 juta atau 31.6% dan RM3,762.91 juta atau 33.5%. Selain itu, bayaran bagi perbelanjaan mengurus berjumlah RM1,217.89 juta atau 10.8% dan perbelanjaan pembangunan berjumlah RM2,710.72 juta atau 24.1%.

4.7.4 Penerimaan dan pembayaran wang tunai pada tahun 2008 adalah seperti di **Jadual 4.40**.

Jadual 4.40
Penerimaan Dan Bayaran Wang Tunai Pada Tahun 2008

Bil.	Butiran	Tahun 2008 (RM Juta)
1.	Terimaan	11,171.75
	Hasil	6,460.73
	Pinjaman	269.42
	Terimaan Modal	4,441.60
2.	Bayaran	11,250.50
	Perbelanjaan Mengurus	1,217.89
	Perbelanjaan Pembangunan	2,710.72
	Perbelanjaan Modal	3,558.98
	Lain-lain Bayaran	3,762.91
Tambahan/(Kurangan) Wang Tunai		78.75

Sumber: Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak

4.8 AKAUN MEMORANDUM

Penyata Akaun Memorandum ialah penyata yang menunjukkan aset dan tanggungan Kerajaan Negeri di mana jumlah aset dan tanggungan tersebut tidak dilaporkan dalam Lembaran Imbangan. Aset terdiri dari pelaburan saham dalam syarikat awam dan syarikat tidak tersenarai, ekuiti dalam syarikat serta pinjaman kepada Agensi yang boleh dituntut manakala tanggungan terdiri dari hutang awam. Jumlah aset yang diakaunkan dalam Akaun Memorandum pada akhir tahun 2008 adalah sejumlah RM4,853.48 juta iaitu menurun sejumlah RM9.14 juta atau 0.2% berbanding tahun sebelumnya. Tanggungan Kerajaan Negeri yang merupakan hutang kepada Kerajaan Persekutuan menunjukkan peningkatan sejumlah RM215.61 juta atau 15.2% berbanding tahun 2007 kepada sejumlah RM1,637.62 juta pada tahun 2008.

4.8.1 Pinjaman Boleh Dituntut

- a) Pinjaman Boleh Dituntut merupakan pinjaman yang diberikan oleh Kerajaan Negeri kepada Agensi dan Pihak Berkuasa Tempatan yang menggunakan sumber Kerajaan Negeri atau pinjaman yang diperoleh daripada Kerajaan Persekutuan. Pada akhir tahun 2008, baki Pinjaman Boleh Dituntut yang diperoleh daripada dua sumber ini menurun sejumlah RM8.12 juta atau 0.4% daripada RM2,315.90 juta pada tahun 2007 kepada RM2,307.78 juta pada tahun 2008. Penurunan ini berlaku kerana pinjaman baru yang diberi adalah sejumlah RM59.15 juta manakala bayaran balik adalah sejumlah RM70.56 juta.
- b) Kedudukan baki Pinjaman Boleh Dituntut bagi tempoh tahun 2004 hingga 2008 adalah seperti di **Jadual 4.41**.

Jadual 4.41
Baki Pinjaman Boleh Dituntut Oleh Kerajaan Negeri
Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Agensi/Syarikat	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Badan Berkanun dan Perbadanan	2,167.06	2,238.88	2,207.92	2,265.67	2,260.59
2.	Dewan Bandaraya/ Majlis Bandaran	52.93	52.88	52.83	49.73	46.69
3.	Skim Pinjaman Pelajar	0.57	0.56	0.53	0.50	0.50
4.	Pinjaman Ringgit Pemegang Saham	176.63	114.23	0.00	0.00	0.00
Jumlah		2,397.19	2,406.55	2,261.28	2,315.90	2,307.78

Sumber: Rekod Perbendaharaan Negeri Sarawak

- c) Analisis Audit seterusnya mendapati baki untuk sembilan pinjaman tidak berubah antara satu hingga 21 tahun. Ini adalah kerana pihak berkenaan masih menunggu keputusan permohonan untuk penstrukturkan semula pinjaman dari *State Loan Restructuring Committee* dan penukaran pinjaman kepada geran dari Kementerian Kewangan Malaysia. Butiran lanjut adalah seperti di **Jadual 4.42**.

Jadual 4.42
Baki Pinjaman Boleh Dituntut Oleh Kerajaan Negeri Yang Tidak Berubah

Bil.	Peminjam	Amaun Dibenarkan	Baki Pinjaman Belum Selesai Pada 31.12.2008
		(RM Juta)	(RM Juta)
1.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	13.73	13.93
2.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	145.70	81.93
3.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	153.47	130.22
4.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	22.64	25.99
5.	Permodalan Assar Sdn. Bhd.	25.00	25.00
6.	Sarawak Medical Centre Sdn. Bhd.	90.00	86.49
7.	Sarawak MediChem Pharmaceuticals Inc.	45.72	42.02
8.	Sarawak Timber Industry Development Corporation	42.10	41.47
9.	Majlis Perbandaran Padawan	12.62	12.62
Jumlah		550.98	459.67

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

- d) Pada tahun 2008, Agensi sepatutnya membayar ansuran pinjaman Kerajaan Negeri berjumlah RM567.49 juta yang terdiri daripada bayaran anuiti tahun semasa sejumlah RM172.23 juta dan tunggakan tahun 2007 berjumlah RM395.26 juta. Kedudukan ansuran pinjaman Agensi yang sepatutnya dijelaskan kepada Kerajaan Negeri berbanding dengan bayaran sebenar yang telah dibuat pada tahun 2008 adalah seperti di **Jadual 4.43**.

Jadual 4.43
Kedudukan Tunggakan Bayaran Balik Pinjaman Pada Tahun 2008

Bil.	Peminjam	Tunggakan Pada 1.1.2008 (RM Juta)	Anuiti 2008 (RM Juta)	Jumlah Patut Dijelaskan Tahun 2008 (RM Juta)	Jumlah Telah Dijelaskan Tahun 2008 (RM Juta)	Tunggakan Akhir Tahun 2008 (RM Juta)
1.	Badan Berkanun/ Perbadanan	389.36	166.96	556.32	99.32	457.00
2.	Dewan Bandaraya/Majlis Bandaran	5.90	5.27	11.17	3.04	8.13
Jumlah		395.26	172.23	567.49	102.36	465.13

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Merujuk kepada **Jadual 4.43** di atas, baki tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut pada tahun 2008 berjumlah RM465.13 juta mencatat peningkatan sejumlah RM69.87 juta atau 17.7% berbanding baki tunggakan bayaran balik pada tahun 2007 iaitu sejumlah RM395.26 juta. Peningkatan ini adalah disebabkan tujuh agensi tidak membuat pembayaran balik pinjaman dan penjadualan semula bayaran balik pinjaman ke atas jumlah pinjaman yang matang pada tahun 2008. Manakala enam agensi membayar sebahagian daripada jumlah bayaran balik dan tunggakan bayaran balik pinjaman yang sepautnya.

- e) Analisis perbandingan baki tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut bagi tahun 2004 hingga tahun 2008 menunjukkan peningkatan baki tunggakan bayaran balik pinjaman pada akhir tahun 2008 adalah sejumlah RM465.13 juta yang melibatkan ansuran tertunggak antara satu hingga 21 tahun. Kedudukan tunggakan bayaran balik pinjaman adalah seperti di **Jadual 4.44**.

Jadual 4.44
Tunggakan Bayaran Balik Pinjaman Sehingga Tahun 2008

Bil.	Peminjam	Tunggakan Mengikut Tempoh Tahun			Jumlah
		1	2 hingga 5	6 ke atas	
		(RM Juta)			
1.	Perbadanan Pembangunan Perumahan	64.06	41.87	-	105.93
2.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	0.86	3.32	1.23	5.41
3.	Lembaga Kemajuan Bintulu	0.75	-	-	0.75
4.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihian Tanah Sarawak	0.77	3.82	39.45	44.04
5.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah Sarawak	11.61	35.42	5.14	52.17
6.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	2.55	10.22	11.09	23.86
7.	Lembaga Pelabuhan Miri	18.89	18.89	-	37.78
8.	Lembaga Air Kuching	2.82	-	-	2.82
9.	Lembaga Air Sibu	2.99	-	-	2.99
10.	Sarawak Timber Industry Development Corporation	12.11	24.21	-	36.32
11.	Pemodalran Assar Sdn. Bhd.	-	31.00	3.60	34.60
12.	Sarawak Medical Centre Sdn. Bhd.	8.65	29.28	11.98	49.91
13.	Sarawak MediChem Pharmaceuticals Inc.	-	35.23	25.19	60.42
14.	Majlis Bandaraya Kuching Selatan	3.47	-	-	3.47
15.	Majlis Perbandaran Padawan	1.80	2.86	-	4.66
Jumlah		131.33	236.12	97.68	465.13

Sumber: Rekod Perbendaharaan Negeri Sarawak

Analisis perbandingan antara jumlah baki Pinjaman Boleh Dituntut pada tahun 2008 berbanding baki tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut pada tahun 2008 mendapati jumlah baki Pinjaman Boleh Dituntut menurun sejumlah RM8.12 juta berbanding baki tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut yang mencatatkan peningkatan sejumlah RM69.87 juta.

4.8.2 Pelaburan

Pada keseluruhannya, pelaburan Kerajaan Negeri mengikut nilai buku setakat 31 Disember 2008 adalah sejumlah RM3,587.04 juta berbanding sejumlah RM3,538.95 juta pada tahun 2007 iaitu meningkat sejumlah RM48.09 juta atau 1.4%. Peningkatan ini disebabkan oleh Kerajaan Negeri menambah pelaburan dalam Sarawak Coal Resources Sdn. Bhd. sejumlah RM31.5 juta, penambahan pelaburan dalam saham keutamaan boleh dituntut oleh Sarawak Specialist Hospital and Medical Centre (SSHMC) Management Holdings dan Sarawak Incorporated Capital Sdn. Bhd. sejumlah RM91.68 juta dan pelarasan terhadap caruman untuk penyertaan ekuiti sejumlah RM1 juta. Daripada sejumlah RM3,587.04 juta nilai buku pelaburan Kerajaan Negeri, sejumlah RM3,317.46 juta telah dilaburkan dalam 10 syarikat yang disenaraikan di Bursa Malaysia dan 24 syarikat tidak tersenarai. Kedudukan pelaburan bagi tempoh tahun 2004 hingga 2008 adalah seperti di **Jadual 4.45** dan **Carta 4.6**.

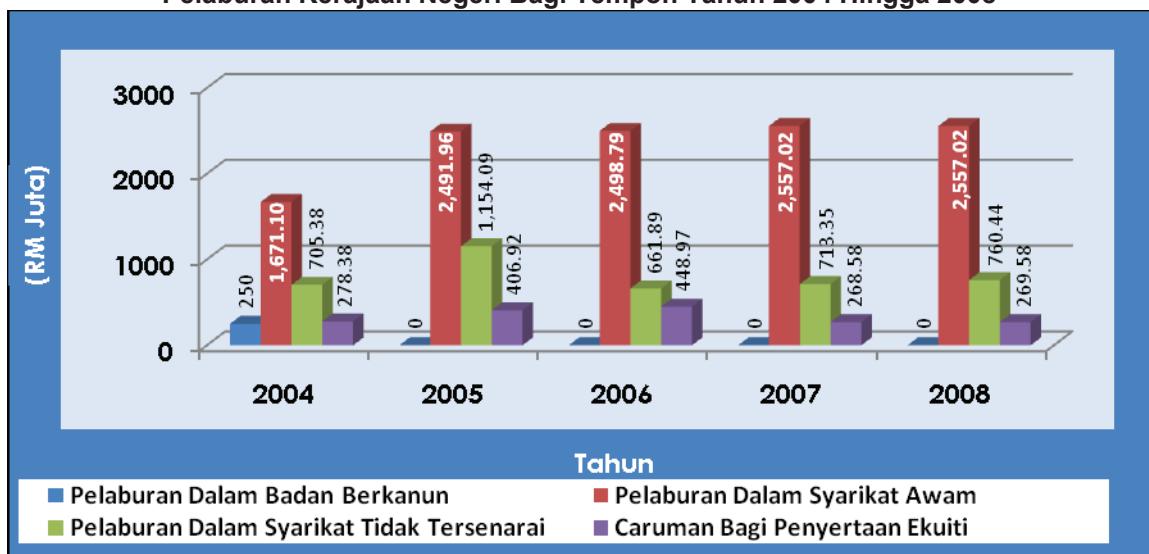
Jadual 4.45
Pelaburan Kerajaan Negeri Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Jenis Pelaburan	Pelaburan Mengikut Nilai Buku Dan Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Pelaburan Dalam Badan Berkanun	250.00	*	*	*	*
2.	Pelaburan Dalam Syarikat Awam	1,671.10	2,491.96	2,498.79	2,557.02	2,557.02
3.	Pelaburan Dalam Syarikat Tidak Tersenarai	705.38	1,154.09	661.89	713.35	760.44
4.	Caruman Bagi Penyertaan Ekuiti	278.38	406.92	448.97	268.58	269.58
Jumlah		2,904.86	4,052.97	3,609.65	3,538.95	3,587.04

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Nota: * Mulai tahun 2005, Pelaburan Dalam Badan Berkanun telah ditukar ke Pelaburan Dalam Syarikat Tidak Tersenarai

Carta 4.6
Pelaburan Kerajaan Negeri Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Analisis Audit mendapati pada akhir tahun 2008, nilai pasaran saham bagi syarikat yang tersenarai di Bursa Malaysia adalah sejumlah RM3,826.75 juta berbanding dengan nilai buku sejumlah RM2,557.02 juta.

Pada tahun 2008 dividen dari pelaburan saham yang diterima adalah sejumlah RM2,319.13 juta yang terdiri daripada dividen tahun semasa sejumlah RM1,688.23 juta dan bayaran balik dividen oleh Lembaga Hasil Dalam Negeri (LHDN) sejumlah RM630.90 juta. Senarai Syarikat yang memberi dividen di atas pelaburan Kerajaan Negeri adalah seperti di **Jadual 4.46**.

Jadual 4.46
Senarai Syarikat Yang Memberi Dividen Pelaburan Kerajaan Negeri
Bagi Tempoh 2004 Hingga 2008

Bil.	Syarikat	Dividen Yang Diterima				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	ASSAR *	0.21	0.32	-	-	-
2.	Malaysia International Shipping Corp.*	12.27	18.40	18.40	18.40	21.47
3.	Petronas Dagangan Bhd. *	0.36	0.14	0.29	0.44	0.67
4.	Sarawak Energy Bhd. *	6.61	6.90	27.73	29.55	36.54
5.	Sistem Penerbangan Malaysia Bhd. *	0.85	0.85	-	-	1.13
6.	Telekom Malaysia Bhd. *	0.77	0.32	0.93	1.29	2.31
7.	Tenaga Nasional Bhd. *	0.14	0.22	0.14	0.54	0.41
8.	Malaysia Airport Holdings Bhd. *	0.06	0.10	0.13	0.13	0.59
9.	Bintulu Ports Holdings Bhd. *	5.76	13.05	39.29	44.66	49.81
10.	Sarawak Plantation Bhd. *	-	-	39.14	29.35	12.92
Jumlah		27.03	40.30	126.05	124.36	125.85
11.	Borneo Housing Mortgage Finance Realty Sdn. Bhd.	-	-	-	0.65	0.44
12.	Borneo Housing Mortgage Finance Bhd.	6.83	6.83	6.83	6.83	6.83
13.	LAKU Management Sdn. Bhd.	-	-	-	0.72	-
14.	Malaysia Liquefied Natural Gas Sdn. Bhd.	82.50	137.50	120.00	110.00	435.00
15.	Malaysia LNG Dua Sdn. Bhd.	260.00	240.00	200.00	250.00	550.00
16.	Malaysia LNG Tiga Sdn. Bhd.	-	-	130.00	170.00	530.00
17.	Malaysian Technology Development Corp.	0.04	-	-	-	-
18.	Sarawak Information Systems Sdn. Bhd.	3.60	-	3.00	-	20.50
19.	Sarawak Incorporated Sdn. Bhd.	-	-	-	-	1.30
20.	Shell MDS (Malaysia) Sdn. Bhd.	-	-	-	-	8.40
21.	Shell Timur Sdn. Bhd.	1.50	24.00	11.40	13.80	9.00
22.	Sarawak Plantation Services Sdn. Bhd.	-	-	-	-	0.91
23.	Syarikat Sesco Bhd.	49.45	9.28	6.39	-	-
Jumlah		403.92	417.61	477.62	552.00	1,562.38
Jumlah Dividen Diterima		430.95	457.91	603.67	676.36	1,688.23
Bayaran Balik LHDN		82.03	102.25	157.18	-	630.90
Jumlah		512.98	560.16	760.85	676.36	2,319.13

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Nota: * Syarikat Tersenarai

4.8.3 Hutang Awam

- a) Kerajaan Negeri dari semasa ke semasa menerima pinjaman daripada Kerajaan Persekutuan bagi membiayai projek pembangunannya. Pada tahun 2008, baki hutang Kerajaan Negeri kepada Kerajaan Persekutuan telah meningkat sejumlah RM215.61 juta atau 15.2% menjadi RM1,637.62 juta berbanding RM1,422.01 juta pada tahun 2007. Pada tahun 2008 pembayaran balik pinjaman kepada Kerajaan Persekutuan adalah sejumlah RM53.81 juta. Kedudukan hutang Kerajaan Negeri pada tahun 2008 berbanding tahun 2007 adalah seperti di **Jadual 4.47**.

Jadual 4.47
Kedudukan Hutang Awam Kerajaan Negeri
Pada Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Tujuan Pinjaman	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Perumahan	720.31	689.88	(30.43)	4.2
2.	Pertanian	233.06	226.05	(7.01)	3.0
3.	Bekalan Air	436.13	582.69	146.56	33.6
4.	Perindustrian	10.57	54.69	44.12	417.4
5.	Institusi Pelaburan	20.00	20.00	0.00	0.0
6.	Pembetungan Najis Dan Perparitan	1.54	63.97	62.40	4,051.9
7.	Pelabuhan	0.40	0.34	(0.06)	15.0
Jumlah		1,422.01	1,637.62	215.61	15.2

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

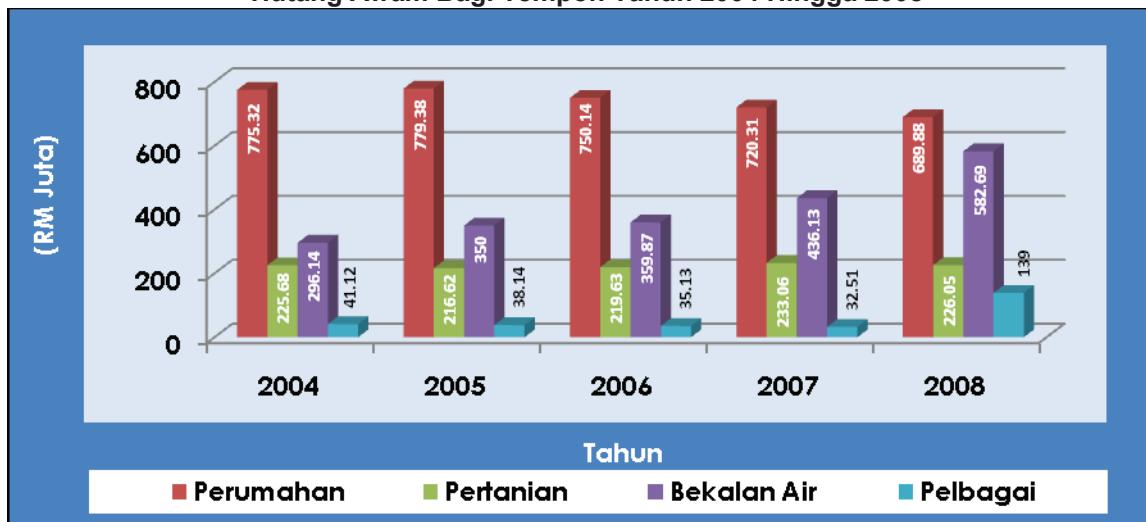
- b) Analisis perbandangan baki hutang awam bagi tahun 2004 hingga tahun 2008 menunjukkan peningkatan baki hutang lebih dari tempoh satu tahun. Kedudukan baki hutang awam bagi tempoh tahun 2004 hingga 2008 adalah seperti di **Jadual 4.48** dan **Carta 4.7**.

Jadual 4.48
Kedudukan Baki Hutang Awam Kerajaan Negeri
Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Bil.	Tujuan Pinjaman	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Perumahan	775.32	779.38	750.14	720.31	689.88
2.	Pertanian	225.68	216.62	219.63	233.06	226.05
3.	Bekalan Air	296.14	350.00	359.87	436.13	582.69
4.	Pelbagai	41.12	38.14	35.13	32.51	139.00
Jumlah		1,338.26	1,384.14	1,364.77	1,422.01	1,637.62

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

Carta 4.7
Hutang Awam Bagi Tempoh Tahun 2004 Hingga 2008

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

- c) Kerajaan Negeri tidak mempunyai tunggakan bayaran balik pinjaman kepada Kerajaan Persekutuan bagi tempoh tahun 2004 hingga 2008. Kerajaan Negeri berupaya menjelaskan hutang awam termasuk faedah mengikut jadual bayaran balik pinjaman.
- d) Oleh itu, analisis perbandingan antara jumlah hutang awam pada tahun 2008 berbanding baki tunggakan bayaran balik pinjaman pada tahun 2008 mendapati prestasi pembayaran balik pinjaman hutang awam pada tahun 2008 adalah baik kerana walaupun jumlah baki hutang awam meningkat sejumlah RM215.61 juta tetapi baki tunggakan bayaran balik pinjaman tidak berbaki.

4.8.4 Tunggakan Hasil

Pada akhir tahun 2008, tunggakan hasil Kerajaan Negeri menurun sejumlah RM367.37 juta atau 78.1% menjadi sejumlah RM102.74 juta daripada sejumlah RM470.11 juta pada tahun 2007. Tunggakan hasil mengikut butiran hasil pada tahun 2007 dan 2008 adalah seperti di **Jadual 4.49**.

Jadual 4.49
Tunggakan Hasil Bagi Tahun 2008 Berbanding Tahun 2007

Bil.	Tunggakan Hasil	Tahun		Peningkatan/ (Penurunan)	
		2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)	(RM Juta)	(%)
1.	Dividen	369.43	0.00	(369.43)	(100)
2.	Pampasan Dan Gantian Cukai Eksais	0.00	0.00	0.00	0
3.	Premium Tanah	34.18	37.45	3.27	9.6
4.	Jualan Stor Dan Air	20.89	19.49	(1.40)	(6.7)
5.	Royalti Dan Permit	2.18	3.22	1.04	(47.7)
6.	Pelbagai	43.43	42.58	(0.85)	(1.9)
Jumlah		470.11	102.74	(367.37)	(78.1)

Sumber: Penyata Akaun Belum Terima

Analisis Audit terhadap tunggakan hasil mendapati perkara berikut:

- a) Jumlah tunggakan hasil yang dilaporkan tidak termasuk tunggakan faedah Pinjaman, bayaran balik pelbagai pinjaman dan bayaran balik pinjaman daripada Badan Berkanun Negeri dan lain-lain sejumlah RM465.13 juta pada tahun 2008.
- b) Tunggakan tuntutan bayaran balik cukai pendapatan (dividen) berjumlah RM369.43 juta daripada Lembaga Hasil Dalam Negeri pada tahun 2007 telah dibayar sepenuhnya pada tahun 2008.
- c) Tunggakan Jualan Stor dan Air berkurangan sejumlah RM1.040 juta atau 6.7% pada tahun 2008 menjadi RM19.49 juta berbanding RM20.89 juta pada tahun 2007. Penurunan ini disebabkan usaha Jabatan yang berterusan untuk mengutip tunggakan hasil.
- d) Tunggakan Royalti dan Permit meningkat sejumlah RM1.04 juta atau 47.7% pada tahun 2008 menjadi RM3.22 juta berbanding RM2.18 juta pada tahun 2007. Jabatan berusaha untuk mengutip tunggakan hasil dengan mengeluarkan peringatan kepada penghutang.
- e) Tunggakan Premium tanah juga meningkat sejumlah RM3.27 juta iaitu 9.6% pada tahun 2008 menjadi RM37.45 juta berbanding RM34.18 juta pada tahun 2007. Jabatan telah mengambil tindakan untuk memastikan tunggakan hasil dapat dikurangkan.

- f) Analisis perbandingan antara kutipan hasil sebenar pada tahun 2008 berbanding tunggakan hasil pada tahun 2007 mendapati prestasi kutipan hasil tahun 2008 adalah sangat baik kerana kutipan hasil meningkat sejumlah RM2,405.36 juta, manakala tunggakan hasil mencatatkan penurunan sejumlah RM367.37 juta.

Kedudukan trend tunggakan hasil bagi tempoh 5 tahun ditunjukkan di **Jadual 4.50**.

Jadual 4.50
Tunggakan Hasil Bagi Tempoh 2004 Hingga 2008

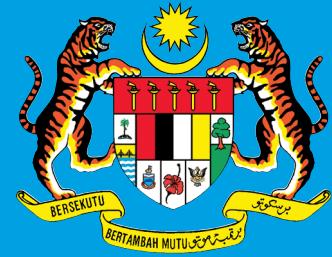
Bil.	Tunggakan Hasil	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
1.	Pelbagai	31.14	28.56	22.10	43.43	42.58
2.	Premium Tanah	59.91	21.84	27.60	34.18	37.45
3.	Jualan Stor Dan Air	12.82	10.29	18.25	20.89	19.49
4.	Royalti Dan Permit	2.09	2.06	2.13	2.18	3.22
5.	Dividen	0.00	0.00	0.00	369.43	0.00
6.	Pampasan Dan Gantian Cukai Eksais	45.81	98.70	18.53	0.00	0.00
7.	Royalti Dari MediChem	0.01	0.00	0.00	0.00	0.00
8.	Pemberian Persekutuan	1.85	0.00	0.00	0.00	0.00
Jumlah		153.63	161.45	88.61	470.11	102.74

Sumber: Rekod Perbendaharaan Negeri

5. RUMUSAN DAN SYOR AUDIT

5.1 Secara keseluruhannya, analisis Audit mendapati kedudukan kewangan Kerajaan Negeri adalah baik. Baki Akaun Hasil Disatukan mencatatkan peningkatan dengan lebihan pendapatan bagi tahun 2008 sejumlah RM2,042.84 juta atau 43.7%. Kecairan tunai Kerajaan Negeri tahun 2008 adalah sangat baik di mana aset semasa berjumlah RM12,130.92 juta mampu menampung tanggungan semasa berjumlah RM565.30 juta. Berbanding tahun 2007, jumlah aset semasa berjumlah RM8,650.70 juta dan tanggungan semasa berjumlah RM540.76 juta. Selain itu, pelaburan dalam simpanan tetap dan pelaburan saham oleh Kumpulan Wang Amanah mencatat peningkatan sejumlah RM3,558.97 juta daripada RM8,455.66 juta pada tahun 2007 kepada RM12,014.63 juta pada tahun 2008. Jumlah kutipan hasil pada tahun 2008 telah mencatatkan peningkatan sejumlah RM2,405.36 juta atau 59.3% dan penurunan dalam tunggakan hasil sejumlah RM367.37 juta atau 78.1%. Jumlah perbelanjaan mengurus dan Akaun Kena Bayar meningkat RM101.74 juta atau 9.1% dan RM0.58 juta atau 0.2% pada tahun 2008. Manakala baki Pinjaman Boleh Dituntut mencatat penurunan sejumlah RM8.12 juta dan tunggakan bayaran balik Pinjaman Boleh Dituntut telah mencatatkan peningkatan sejumlah RM69.87 juta. Pelaburan saham dalam syarikat awam dan tidak tersenarai telah memberi pulangan dividen sejumlah RM1,688.23 juta. Di samping itu juga, jumlah hutang awam mencatat peningkatan sejumlah RM215.61 juta atau 15.2% manakala tidak ada baki tunggakan bayaran balik pinjaman kerana Kerajaan Negeri berupaya menjelaskan hutang awam termasuk faedah mengikut jadual bayaran balik pinjaman.

5.2 Bagi memperkuatkan lagi kedudukan kewangan, Kerajaan Negeri hendaklah berusaha mengutip tunggakan hasil berjumlah RM102.74 juta dan mengambil tindakan lebih tegas bagi menuntut tunggakan pinjaman kepada agensi dan syarikat yang masih tinggi berjumlah RM465.13 juta. Di samping itu, Kerajaan Negeri perlu meneruskan amalan perbelanjaan berhemat dan memberikan latihan yang berterusan kepada penjawat awam dalam bidang perakaunan dan pengurusan kewangan bagi meningkatkan kompetensi mereka.

BAHAGIAN III

RANCANGAN PEMBANGUNAN

KERAJAAN NEGERI

BAHAGIAN III
RANCANGAN PEMBANGUNAN KERAJAAN NEGERI

6. PENCAPAIAN PELAKSANAAN PROJEK PEMBANGUNAN RANCANGAN MALAYSIA KESEMBILAN

6.1 Pelaksanaan Rancangan Malaysia Kesembilan (RMKe-9) digubal untuk memenuhi dasar dan strategi pembangunan negara bagi tempoh 5 tahun (2006-2010). Melalui pelaksanaan projek baru dan sambungan daripada Rancangan Malaysia Kelapan (RMKe-8), RMKe-9 adalah seiring sebagai penggerak pembangunan Negeri Sarawak. Sistem pemantauan yang cekap dan berkesan terhadap projek pembangunan ini adalah penting untuk menjamin pelaksanaan yang lancar dan dijalankan secara konsisten di semua peringkat. Penyelesaian yang cekap dan berkesan perlu ada bagi memastikan semua program dan projek yang dilaksanakan mencapai objektif yang ditetapkan.

6.2 Bagi menjayakan pelaksanaan projek pembangunan, Kerajaan Negeri Sarawak telah meluluskan sejumlah RM2,864.93 juta untuk melaksanakan 636 projek pembangunan meliputi pembinaan jambatan, jalan, bangunan dan dermaga serta 1,305 projek bukan fizikal seperti pelaburan, sumbangsan, geran, acara, penyenggaraan, perkhidmatan di bawah RMKe-9 bagi tahun 2008. Jumlah peruntukan untuk RMKe-9 secara keseluruhannya adalah sejumlah RM10 bilion.

6.3 Peruntukan yang diluluskan untuk pelaksanaan projek dalam tempoh RMKe-9 bagi tahun 2008 adalah sejumlah RM2,864.93 juta. Daripada jumlah tersebut, sejumlah RM2,710.72 juta atau 94.6% telah dibelanjakan setakat akhir tahun 2008. Antara projek yang telah siap dilaksanakan pada tahun 2008 adalah merupakan projek infrastruktur seperti pembinaan jambatan, jalan, bangunan dan dermaga. Pembinaan projek seperti ini secara langsung telah memberi kesan positif kepada masyarakat luar bandar dengan adanya kemudahan pengangkutan serta peningkatan pembangunan infrastruktur sedia ada. Pencapaian perbelanjaan projek pembangunan RMKe-9 mengikut Kementerian/Jabatan adalah seperti di **Jadual 6.1**.

Jadual 6.1
Pencapaian Perbelanjaan Pembangunan Di Bawah RMKe-9

Bil.	Kementerian/Jabatan	Peruntukan Diluluskan RMKe-9 Tahun 2008 (RM Juta)	Perbelanjaan Sehingga 31.12.2008 (RM Juta)	Pencapaian (%)
1.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	23.19	12.37	53.3
2.	Kementerian Pemodenan Pertanian	45.00	35.50	78.9
3.	Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber	12.24	10.56	86.3
4.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	141.09	99.53	70.5
5.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	222.28	197.55	88.9
6.	Kementerian Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi	7.08	3.07	43.4
7.	Kementerian Kemudahan Awam	164.63	168.84	102.6
8.	Kementerian Kewangan	2,236.73	2,164.68	96.8
9.	Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri	12.69	18.62	146.7
Jumlah		2,864.93	2,710.72	94.6

Sumber: Penyata Akaun Awam Negeri Sarawak

6.4 Analisis Audit mendapati pada tahun 2008, pencapaian perbelanjaan bagi dua Kementerian adalah kurang memuaskan kerana sejumlah RM10.14 juta telah terlebih dibelanjakan daripada sejumlah RM177.32 juta peruntukan yang diluluskan. Lebih belanja tersebut dibayar daripada peruntukan kontingensi yang diluluskan oleh Dewan Undangan Negeri pada bulan Mei 2009. Antara projek besar yang terlibat ialah *Development And Enhancement Of Land And Survey Information System (LAS/S)* di bawah Jabatan Ketua Menteri, Pembinaan Empangan Bengoh serta Gerugu dan Pembinaan Loji Kolam Takungan dan Paip Untuk Bekalan Air Sri Aman di bawah Kementerian Kemudahan Awam.

6.5 Bagi tujuan pemantauan pelaksanaan projek oleh Unit Pemantauan Pelaksanaan Negeri (SIMU), Kerajaan Negeri Sarawak telah menggariskan definisi kemajuan projek seperti berikut:

- a) Projek Belum Mula bermaksud projek yang diluluskan untuk dilaksanakan tetapi belum mula.
- b) Projek Dalam Perancangan bermaksud projek masih dalam perancangan.
- c) Projek Siap bermaksud projek telah siap mengikut skop kerja dan diserah kepada pelanggan.

Projek sedang dilaksanakan meliputi projek lewat jadual, projek ikut jadual, projek dahului jadual dan projek tenat.

6.6 Pada tahun 2008, sebanyak 289 atau 45.4% daripada 636 projek adalah projek lanjutan dari RMKe-8. **Adalah didapati kos sebenar untuk projek tersebut tidak dapat ditentukan kerana menurut SIMU maklumat perbelanjaan daripada Kementerian/Jabatan/Agenzi pelaksana kurang tepat.** Rekod yang disediakan oleh SIMU juga menunjukkan 422 atau 66.4% daripada 636 projek fizikal yang diluluskan telah siap

dilaksanakan. Sebanyak 219 atau 51.9% daripada 422 projek yang siap adalah projek RMKe-8 yang dilanjutkan ke RMKe-9. Pencapaian pelaksanaan projek mengikut Kementerian adalah seperti di **Jadual 6.2**.

Jadual 6.2
Pencapaian Pelaksanaan Projek RMKe-9 Setakat 31 Disember 2008

Bil.	Kementerian/Jabatan	Bilangan Projek				
		Jumlah Projek	Belum Mula	Dalam Perancangan	Siap Sebenar	Sedang Dilaksana
1.	Kementerian Pembangunan Luar Bandar	37	2	3	26	6
2.	Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber	44	0	0	43	1
3.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	46	0	12	27	7
4.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	191	4	33	123	31
5.	Kementerian Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi	18	0	1	17	0
6.	Kementerian Kewangan	178	10	27	106	35
7.	Kementerian Kemudahan Awam	121	3	29	80	9
8.	Pejabat Setiausaha Kerajaan Negeri	1	0	1	0	0
Jumlah		636	19	106	422	89

Sumber: Rekod Unit Pemantauan Pelaksanaan Negeri

Kedudukan 89 projek yang sedang dilaksanakan adalah seperti berikut:

- i) 31 projek ikut jadual.
- ii) 41 projek dahulu jadual.
- iii) 16 projek lewat jadual.
- iv) 1 projek tenat.

Adalah didapati antara projek lewat jadual ialah Rancangan Pengairan Sarawak – Sungai Sebelak (Saratok), Naik Taraf Jalan Tun Abang Hj. Openg (Sibu), Estet Perindustrian Kota Samarahan, Naik Taraf Jalan Masuk Ke Mukah Dari Sibu/Simpang Bintulu Ke Simpang Matadeng (Mukah) dan Kompleks Pertanian Bahagian Dan Daerah Samarahan. Sementara itu, bagi projek belum mula yang tiada peruntukan pada tahun 2008 ialah projek Jalan Pangkalan Tebang Bau, Pembaikan Jalan Padawan, Dinding Sungai Di Bangunan Dewan Undangan Negeri Baru Petra Jaya, Dermaga Nelayan Di Batang Rajang Sarikei dan Pejabat Parcel Ke Gersik (Kuching). Manakala 1 projek tenat ialah projek Jalan Kampung Briwan, Long Tengua, Lawas.

6.7 Pencapaian perbelanjaan pembangunan di bawah RMKe-9 yang dibiayai oleh Kerajaan Negeri Sarawak sehingga 31 Disember 2008 adalah seperti di **Jadual 6.3**.

Jadual 6.3
Pencapaian Perbelanjaan Pembangunan RMKe-9 sehingga 31 Disember 2008

Bil.	Kementerian/Jabatan	Peruntukan Yang Diluluskan Untuk RMKe-9 2006 – 2008 (RM Juta)	Jumlah Perbelanjaan Sehingga 2008 (RM Juta)	Peratus (%)
1.	Kem. Pembangunan Luar Bandar	66.16	37.66	56.9
2.	Kem. Pemodenan Pertanian	171.22	145.83	85.2
3.	Kem. Perancangan Dan Pengurusan Sumber	162.64	211.22	129.9
4.	Kem. Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	208.94	141.79	67.9
5.	Kem. Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	978.73	1027.70	105.0
6.	Kem. Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi	30.44	23.49	77.2
7.	Kem. Kemudahan Awam	517.40	386.65	74.7
8.	Kem. Kewangan	5,201.54	4680.77	90.0
9.	Setiausaha Kerajaan Negeri	16.57	26.99	162.9
Jumlah		7,353.64	6,682.11	90.9

Sumber: Rekod Unit Pemantauan Pelaksanaan Negeri

Pada pendapat Audit, pelaksanaan projek RMKe-9 bagi tempoh tahun 2006 hingga 2008 adalah memuaskan di mana 422 projek atau 66.4% daripada 636 projek telah siap atau mengikut jadual pelaksanaan.

BAHAGIAN IV PENCAPAIAN PENGURUSAN KEWANGAN JABATAN/AGENSI NEGERI

BAHAGIAN IV
PENCAPAIAN PENGURUSAN KEWANGAN
JABATAN/AGENSI NEGERI

7. PELAKSANAAN INDEKS AKAUNTABILITI

7.1 Seksyen 15(A) Akta Acara Kewangan, 1957 dan Arahan Perbendaharaan telah menetapkan tugas dan tanggungjawab Pegawai Pengawal di sesebuah Kementerian/Jabatan/Agenzi Negeri bagi menjamin wujudnya akauntabiliti pengurusan kewangan Kerajaan. Antara lain, Pegawai Pengawal adalah bertanggungjawab untuk menentukan bahawa peruntukan kewangan dan sumber lain yang secukupnya diperoleh, diguna dan diperakaunkan mengikut peraturan kewangan. Manakala Bahagian IV, Ordinan Badan-badan Berkanun (Prosedur Kewangan Dan Perakaunan) 1995, Bahagian V dan VI, Ordinan Pihak Berkuasa Tempatan, 1996, Bahagian II, Peraturan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan, 1997 dan Bahagian IX, Ordinan Majlis Islam Sarawak, 2001 telah menetapkan tugas Ahli Lembaga Pengarah/Pengarah/Setiausaha Majlis di sesebuah Agensi Negeri bagi menjamin wujudnya akauntabiliti dan kawalan dalam pengurusan kewangan.

7.2 Selaras dengan Perkara 106 dan 107 Perlembagaan Persekutuan serta Akta Audit 1957, setiap tahun Jabatan Audit Negara telah menjalankan pengauditan terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri, pematuhan kepada undang-undang dan peraturan kewangan serta aktiviti Kementerian/Jabatan/Agenzi Negeri dan mengemukakan laporan mengenainya untuk dibentangkan di Dewan Undangan Negeri.

7.3 Selain itu, Jabatan Audit Negara juga menjalankan pengauditan terhadap pengurusan kewangan di Jabatan/Agenzi Negeri untuk menentukan tahap pematuhan terhadap undang-undang dan peraturan yang berkaitan. Berdasarkan kepada pengauditan tersebut, Jabatan Audit Negara mendapati bahawa masih ada Jabatan/Agenzi Negeri yang tidak serius dalam meningkatkan pencapaian pengurusan kewangan walaupun telah diberi teguran berulang kali mengenai isu-isu yang sama.

7.4 Sebagai satu usaha untuk meningkatkan tahap motivasi Kementerian/Jabatan/Agenzi Negeri agar lebih gigih memperbaiki, mempertingkat dan memperkasakan pencapaian pengurusan kewangan masing-masing pada masa akan datang, Jabatan Audit Negara telah memutuskan untuk **melaksanakan sistem penarafan berdasarkan indeks akauntabiliti**. Kementerian/Jabatan/Agenzi Negeri yang diberi tahap penarafan cemerlang boleh dijadikan sebagai tanda aras/*role model* kepada Kementerian/Jabatan/Agenzi Negeri lain.

7.5 Melalui pelaksanaan sistem penarafan ini, setiap pematuhan terhadap peraturan kewangan bagi 6 aspek kawalan utama diberikan markah. Aspek tersebut ialah kawalan pengurusan, kawalan bajet, kawalan terimaan, kawalan perbelanjaan, pengurusan akaun amanah/kumpulan wang amanah dan deposit serta pengurusan aset dan inventori. Bagi

Agensi Negeri pula kawalan tambahan iaitu terhadap pengurusan pelaburan, pengurusan pinjaman dan penyata kewangan turut dinilai. Secara umumnya, sesuatu Jabatan/Agenzia Negeri diberi tahap pencapaian pengurusan kewangan berdasarkan markah keseluruhan seperti di **Jadual 7.1**.

Jadual 7.1
Tahap Pencapaian Pengurusan Kewangan

Markah Keseluruhan (%)	Tahap	Penarafan
90 - 100	Sangat Baik	
70 - 89	Baik	
50 - 69	Memuaskan	
49 ke bawah	Tidak Memuaskan	

8. OBJEKTIF PENGAUDITAN

Bagi membolehkan penarafan diberi kepada tahap pengurusan kewangan Jabatan/Agenzia Negeri, pengauditan telah dijalankan untuk menentukan sama ada:

- a) Wujudnya struktur dan sistem pengurusan kewangan yang berkesan.
- b) Wujudnya sistem kawalan dalaman yang berkesan terhadap pungutan hasil, perbelanjaan, pengurusan akaun amanah/kumpulan wang amanah dan deposit, aset dan inventori, pelaburan serta pinjaman.
- c) Pengurusan kewangan mematuhi undang-undang dan peraturan yang ditetapkan.
- d) Rekod-rekod yang berkaitan diselenggarakan dengan lengkap dan kemas kini.

9. SKOP DAN KAEDAH PENGAUDITAN

9.1 Pengauditan telah dijalankan di sebuah Jabatan, 11 Pejabat Residen, dua Badan Berkanun Negeri, Iapan Pihak Berkua Tempatan dan Majlis Islam Sarawak, iaitu Jabatan Perpendaharaan Negeri Sarawak, Pejabat Residen Kuching, Pejabat Residen Sri Aman, Pejabat Residen Sibu, Pejabat Residen Miri, Pejabat Residen Limbang, Pejabat Residen Sarakei, Pejabat Residen Kapit, Pejabat Residen Samarahan, Pejabat Residen Bintulu, Pejabat Residen Betong, Pejabat Residen Mukah, Lembaga Pelancongan Sarawak, Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak dan Majlis Islam Sarawak.

9.2 Pengauditan telah dijalankan dengan memberi tumpuan terhadap enam aspek kawalan utama, iaitu kawalan pengurusan, kawalan bajet, kawalan terimaan, kawalan perbelanjaan, pengurusan akaun amanah/kumpulan wang amanah dan deposit serta pengurusan aset dan inventori. Bagi Agensi Negeri pula kawalan tambahan iaitu terhadap pengurusan pelaburan, pengurusan pinjaman dan penyata kewangan turut dinilai.

9.3 Bagi menilai tahap kawalan yang telah diwujudkan untuk setiap aspek kawalan utama yang tersebut di atas, pengauditan telah dijalankan dengan menyemak rekod dan dokumen kewangan bagi tahun 2008 di peringkat Jabatan/Agensi Negeri. Selain itu, semakan juga dibuat terhadap Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Tahun 2008 dan Penyata Kewangan Agensi Negeri Tahun 2007/2008 bagi menentukan pencapaian pengurusan kewangan Jabatan/Agensi Negeri secara menyeluruh.

10. JENIS KAWALAN

Pelaksanaan sistem penarafan bagi 23 Jabatan/Agensi Negeri adalah berdasarkan pengauditan terhadap tahap pencapaian pengurusan kewangan mengikut jenis kawalan. Bagaimanapun, bagi tujuan penggabungan laporan hanya kriteria utama sahaja yang dibincangkan. Justeru itu, tahap pencapaian setiap jenis kawalan adalah berdasarkan keseluruhan kriteria masing-masing seperti berikut:

10.1 KAWALAN PENGURUSAN

Bagi menentukan sama ada struktur pengurusan kewangan yang berkesan diwujudkan, semakan Audit telah dijalankan terhadap empat aspek utama kawalan pengurusan iaitu struktur organisasi, sistem dan prosedur, keberkesanan jawatankuasa yang diwujudkan dan Unit Audit Dalam serta pengurusan sumber manusia seperti berikut:

a) Struktur Organisasi

Bagi mewujudkan suatu struktur organisasi yang berkesan, Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan:

- i) Carta organisasi disediakan dengan lengkap dan kemas kini seperti mana yang ditetapkan dalam Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991.
- ii) Surat penurunan kuasa disediakan dengan lengkap dan dikemaskinikan. Had-had kuasa dan tugas-tugas pegawai yang menjalankan tanggungjawab juga perlu dinyatakan dengan jelas seperti kehendak Seksyen 15A(2) Akta Acara Kewangan, Arahan Perbendaharaan (AP) 11, AP 69 dan AP 101.
- iii) Kehendak Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991 juga perlu dipatuhi. Pekeliling tersebut menetapkan Senarai Tugas bagi setiap pegawai perlu disediakan dengan lengkap dan jelas menunjukkan hubung kait antara penyelia dengan pegawai bawahan serta rakan sejawat dalam organisasi yang sama. Senarai tugas ini juga perlu sentiasa dikemaskinikan.
- iv) Kehendak Pekeliling Perkhidmatan Bil. 5 Tahun 2007 juga perlu dipatuhi. Selaras dengan pekeliling tersebut, perancangan dan pelaksanaan pusingan kerja mengikut tempoh yang sesuai dalam pelbagai bidang tugas hendaklah dilaksanakan oleh Jabatan/Agensi Negeri bagi membangunkan sumber manusia yang berpotensi serta berupaya menyumbang kepada kecemerlangan organisasi.

b) Sistem Dan Prosedur

Bagi memastikan sistem dan prosedur yang teratur diwujudkan, Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan:

- i) Manual Prosedur Kerja disediakan dengan lengkap, kemas kini dan dikaji semula secara berterusan seperti kehendak Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991.
- ii) Fail Meja bagi setiap jawatan disediakan dengan lengkap, kemas kini dan memiliki kesemua 14 ciri-ciri asas Fail Meja yang ditetapkan dalam Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 8 Tahun 1991.
- iii) Pemeriksaan mengejut selaras dengan kehendak Arahan Perbendaharaan 309 djalankan secara berkala terhadap peti besi, peti wang tunai, laci atau bekas-bekas lain yang diguna untuk menyimpan wang, setem atau barang-barang lain yang berharga. Hasil pemeriksaan itu hendaklah direkodkan dengan lengkap untuk memudahkan rujukan dibuat.
- iv) Garis Panduan Pengurusan Kewangan Dan Akaun dan Dokumen Kualiti yang disediakan oleh Agensi Negeri adalah lengkap dan kemas kini.

c) Keberkesanan Jawatankuasa Yang Diwujudkan Dan Unit Audit Dalam

Kerajaan menetapkan pelbagai jawatankuasa berkaitan hal kewangan ditubuhkan di peringkat Jabatan/Agensi Negeri. Fungsi dan tanggungjawab jawatankuasa tersebut telah ditetapkan melalui surat pekeliling, arahan, garis panduan yang dikeluarkan dari semasa ke semasa. Bagi memastikan jawatankuasa-jawatankuasa yang telah diwujudkan berfungsi dengan berkesan, Kerajaan telah mengeluarkan Panduan Pengurusan Mesyuarat Dan Urusan Jawatankuasa-jawatankuasa Kerajaan melalui Pekeliling Kemajuan Pentadbiran Awam Bil. 2 Tahun 1991. Panduan ini menetapkan dengan jelas peranan Pengerusi dan Urus setia dalam sesuatu mesyuarat bagi memastikan keberkesanan jawatankuasa yang telah diwujudkan. Antara jawatankuasa/unit yang perlu diwujudkan bagi memantapkan tahap pengurusan kewangan adalah seperti berikut:

i) Jawatankuasa Keutuhan Pengurusan

Selaras dengan Arahan YAB Perdana Menteri Nombor 1 Tahun 1998 dan Siri 2 Nombor 1 Tahun 2000 serta Surat Pekeliling Bersama Setiausaha Kerajaan Negeri Sarawak dan Setiausaha Persekutuan Sarawak Bil. 10 Tahun 1998, Jawatankuasa Keutuhan Pengurusan (JKP) hendaklah ditubuhkan di peringkat Jabatan/Agensi Negeri bagi tujuan mewujudkan pentadbiran Jabatan/Agensi Negeri dan perkhidmatan awam yang cekap, berdisiplin serta berintegriti. Antara lainnya, Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Ketua Agensi hendaklah melantik ahli-ahli jawatankuasa dan mempengerusikan mesyuarat berkenaan, bermesyuarat setiap tiga bulan, membincangkan perkara yang telah ditetapkan dan menyediakan Laporan Suku Tahun dengan lengkap untuk dikemukakan kepada pihak berkuasa berkenaan dalam tempoh yang ditetapkan.

ii) Unit Audit Dalam

Pekeliling Perbendaharaan Bil. 9 Tahun 2004 yang juga diguna pakai oleh Kerajaan Negeri menghendaki Unit Audit Dalam (UAD) ditubuhkan di Jabatan/Agensi Negeri untuk membantu Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Agensi memantapkan prestasi pengurusan dan memastikan pencapaian objektif organisasi secara cekap dan berhemat. Bagi melaksanakan fungsinya, UAD adalah bertanggungjawab menyediakan Rancangan Tahunan Audit Dalam, mengemukakan Rancangan Tahunan Audit Dalam kepada Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Jawatankuasa Audit untuk kelulusan, membentangkan Laporan Audit Dalam di Mesyuarat Jawatankuasa Pengurusan Kewangan Dan Akaun dan mengemukakan Laporan Tahunan Audit Dalam yang telah diluluskan oleh Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Ketua Agensi kepada Setiausaha Kerajaan Negeri/Lembaga Pengarah/Mesyuarat Penuh Majlis. Manakala tanggungjawab Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Ketua Agensi adalah memastikan tindakan susulan diambil terhadap pemerhatian/Laporan Audit Dalam dan memastikan anggota UAD mempertingkatkan pengetahuan dan kemahiran yang diperlukan untuk melaksanakan tanggungjawab mereka secara berkesan.

d) Pengurusan Sumber Manusia

Bagi memastikan pengurusan kewangan dikendalikan dengan baik, setiap Jabatan/Agensi Negeri hendaklah menguruskan sumber manusianya dengan cekap seperti menentukan bilangan jawatan dan gred yang sesuai, jawatan diisi sepenuhnya dan latihan dalam bidang kewangan diberi kepada mereka yang terlibat. Jabatan/Agensi Negeri juga dikehendaki memberi pengiktirafan kepada kakitangannya yang cemerlang dan mengambil tindakan tatatertib/surcaj terhadap mereka yang didapati gagal/cuai melaksanakan tanggungjawab yang telah ditetapkan.

10.2 KAWALAN BAJET

Bagi menentukan sama ada Jabatan/Agensi Negeri telah menguruskan bajet dan peruntukannya dengan cekap, berhemat dan mengikut peraturan, semakan Audit telah dijalankan terhadap lima aspek utama kawalan bajet iaitu penyediaan bajet, pengagihan peruntukan, kelulusan pindah/tambah peruntukan, pemantauan kemajuan/prestasi bajet dan pelaporan mengenainya seperti berikut:

a) Penyediaan Bajet

Peraturan kewangan mengenai penyediaan bajet oleh setiap Jabatan/Pejabat dikeluarkan melalui Pekeliling Setiausaha Kewangan Negeri Bil. 1 Tahun 2007 (*Sarawak Guidelines On The Preparation And Submission Revenue And Expenditure Estimates 2008-2009*). Manakala bagi Agensi Negeri pula peraturan kewangan mengenai penyediaan bajet adalah melalui Ordinan tubuh masing-masing, Ordinan Badan-badan Berkanun (Prosedur Kewangan Dan Perakaunan), 1995 (pindaan 2004) dan Peraturan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan, 1997 serta dikemukakan kepada Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri melalui Kementerian masing-masing untuk Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan. Sebaliknya bajet bagi Majlis Islam

Sarawak pula dikemukakan kepada Lembaga Pengarah melalui Lembaga Baitulmal Dan Wakaf untuk kelulusan. Selain itu, Arahan Perbendaharaan 29 hingga 46 juga menetapkan peraturan penyediaan anggaran hasil dan perbelanjaan. Antara lainnya, peraturan kewangan mengenai penyediaan bajet menetapkan perkara-perkara mengenai justifikasi setiap anggaran yang disediakan, ketepatan anggaran yang disediakan, prosedur kelulusan bajet di peringkat Jabatan/Agensi Negeri serta pematuhan tempoh yang ditetapkan untuk mengemukakan bajet dan Perjanjian Program kepada Pegawai Kewangan Negeri/Lembaga Pengarah.

b) Pengagihan Peruntukan

Pekeliling Perbendaharaan Bil.1 Tahun 2007 antara lainnya menetapkan bahawa Pegawai Pengawal perlu mengagihkan peruntukan kepada pemegang-pemegang waran tertentu sebaik sahaja Waran Am diterima. Mengikut AP 94 pula, pemegang waran peruntukan tersebut boleh mengagihkan waran peruntukan/waran peruntukan kecil kepada pegawai yang berkenaan di mana perlu. Manakala bagi Badan Berkanun Negeri dan Majlis Islam Sarawak, pengagihan peruntukan dibuat mengikut peraturan kewangan masing-masing. Peraturan kewangan mengenai pengagihan peruntukan juga telah ditetapkan bagi Pihak Berkuasa Tempatan dalam Ordinan Pihak Berkuasa Tempatan, 1996 dan Peraturan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan, 1997 di mana Pegawai Pengawal hendaklah memastikan perbelanjaan awam dibuat dengan cermat dan berhemat serta pelaksanaan sesuatu program/aktiviti/projek hendaklah selaras dengan jumlah peruntukan yang diluluskan. Pengagihan waran/peruntukan ini perlu direkodkan dengan lengkap dan kemas kini.

c) Kelulusan Pindah/Tambahan Peruntukan

Peraturan kewangan mengenai pindah/tambah peruntukan antaranya menetapkan Waran Pindah Peruntukan hendaklah ditandatangani oleh Pegawai Pengawal sendiri atau bagi pihaknya oleh mana-mana pegawai bawahannya yang diberi kuasa secara bertulis selaras dengan kehendak Seksyen 15A(2) Akta Acara Kewangan, 1957. Seksyen 3(c), Ordinan Badan-badan Berkanun (Prosedur Kewangan Dan Perakaunan), 1995 (Pindaan 2004) dan peraturan 11, Peraturan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan, 1997 membenarkan Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan membuat pindah peruntukan dengan kelulusan Menteri berpandukan garis panduan yang dikeluarkan oleh Setiausaha Kewangan Negeri. Semua pindah peruntukan hendaklah dibuat dalam tahun kewangan berkenaan atau tahun berikutnya mengikut peraturan kewangan dan Ordinan tubuh masing-masing. Semua Waran Pindah Peruntukan yang dikeluarkan hendaklah disampaikan kepada Akauntan Negeri sebelum atau pada 31 Januari 2009 bagi tahun kewangan berkenaan bagi Jabatan/Pejabat. Manakala bagi Agensi Negeri pindah peruntukan dibuat di peringkat masing-masing. Pegawai Pengawal/Ketua Jabatan/Ketua Pejabat perlulah sentiasa mengawasi dan mengemas kini akaun serta memastikan pindah peruntukan dikemaskinikan dalam Buku Vot supaya kawalan perbelanjaan dapat diuruskan dengan berkesan. Pekeliling Setiausaha Kewangan Negeri Nombor 3 Tahun 2002 juga menetapkan pindahan kepada butiran yang telah dikurangkan melalui pindah peruntukan atau pengurangan kepada butiran yang telah ditambah melalui pindah

peruntukan adalah tidak dibenarkan kecuali mendapat kelulusan daripada Setiausaha Kewangan Negeri terlebih dahulu.

d) Pemantauan Kemajuan/Prestasi Bajet

Memorandum Setiausaha Kerajaan Negeri Bil. 1 Tahun 2006 menetapkan bahawa mesyuarat perlu diadakan sekurang-kurangnya sekali dalam sebulan. Penyediaan Laporan Suku Tahunan Prestasi Pelaksanaan Projek Pembangunan RMKe-9 oleh Jabatan/Pejabat telah dikemukakan kepada Unit Pemantauan Pelaksanaan Negeri (SIMU) di Jabatan Ketua Menteri sebelum atau pada 15 hari bulan pada bulan berikutnya seperti kehendak Surat Pekeliling Setiausaha Kerajaan Sarawak Nombor 23 Tahun 2007 dan Memorandum Setiausaha Kerajaan Negeri Bil. 1 Tahun 2006. Manakala Agensi Negeri pula telah mematuhi Arahan Nombor 1 Tahun 2004 Majlis Tindakan Negara dan Pekeliling Am Bilangan 5 Tahun 2004 mengenai Garis Panduan RMKe-9 yang menjelaskan bahawa Agensi Negeri hendaklah memastikan data mengenai peruntukan dan perbelanjaan projek Persekutuan setiap tahun diisi untuk dikemaskinikan ke dalam Sistem Pemantauan Projek II atau kaedah lain yang diterima pakai. Pegawai Pengawal/Ketua Agensi juga telah memantau pelaksanaan projek pembangunan dengan rapi bagi memastikan ia dilaksanakan mengikut jadual, impak setiap aktiviti dinilai sekurang-kurangnya sekali dalam tempoh 5 tahun dan memastikan perbelanjaan tidak melebihi peruntukan yang telah diluluskan.

e) Pelaporan

Ketua Jabatan/Ketua Agensi hendaklah memastikan Laporan Suku Tahunan Jabatan/Agensi Pelaksana dikemukakan kepada Kementerian masing-masing. Selain itu, Laporan Suku Tahunan Prestasi Pelaksanaan Projek-projek Pembangunan RMKe-9 bagi peruntukan Negeri dan Persekutuan hendaklah dikemukakan kepada Unit Pemantauan Pelaksanaan Negeri seperti kehendak Surat Pekeliling Setiausaha Kerajaan Sarawak Nombor 23 Tahun 2006. Manakala Laporan Anggaran Bajet Tahunan disediakan dan dikemukakan oleh Badan Berkanun Negeri kepada Lembaga Pengarah dan Menteri yang bertanggungjawab. Pihak Berkuasa Tempatan pula mengemukakan Laporan Perbelanjaan Dan Tanggungan, Laporan Prestasi Perbelanjaan pada setiap bulan dan mana-mana laporan apabila diminta oleh Kementerian Alam Sekitar Dan Kesihatan Awam. Bagi Ketua Jabatan yang bukan Pegawai Pengawal, laporan-laporan berkenaan akan dikemukakan kepada Pegawai Pengawal berkenaan untuk disatukan.

10.3 KAWALAN TERIMAAN

Bagi menentukan sama ada segala terimaan telah dikendalikan mengikut peraturan dan diakaunkan dengan sempurna, semakan Audit telah dijalankan terhadap lima aspek utama kawalan terimaan yang meliputi kawalan borang hasil, penerimaan wang, kemasukan pungutan ke bank, kawalan perakaunan terimaan/hasil dan pengurusan Akaun Belum Terima seperti berikut:

a) Kawalan Borang Hasil

Kawalan terhadap borang-borang hasil seperti buku resit adalah penting untuk memastikan ia tidak disalahgunakan.

b) Penerimaan Wang

Setiap Jabatan/Agenzi Negeri perlu memastikan pegawaiannya yang dipertanggungjawabkan dengan urusan penerimaan wang mematuhi peraturan kewangan yang berkaitan. Semakan Audit telah dijalankan terhadap empat aspek kawalan dalaman yang ditetapkan oleh Arahan Perbendaharaan bagi penerimaan wang iaitu dari segi kebenaran/kelulusan menerima wang, ciri-ciri keselamatan semasa menerima kutipan, penerimaan melalui mel dan penerimaan wang di kaunter.

c) Kemasukan Pungutan Ke Bank

Arahan Perbendaharaan telah menetapkan peraturan mengenai kemasukan wang pungutan ke bank bagi memastikan ketepatan dan keselamatan wang berkenaan. Antaranya adalah mengenai penetapan tempoh memasukkan wang ke bank, kawalan keselamatan penghantaran wang dan penyelenggaraan rekod mengenainya, semakan oleh pegawai bertanggungjawab terhadap slip kemasukan wang ke bank dan keselamatan wang yang tidak dimasukkan ke bank.

d) Kawalan Perakaunan Terimaan/Hasil

Bagi memastikan peraturan mengenai perakaunan terimaan/hasil yang ditetapkan dalam Arahan Perbendaharaan dipatuhi. Semakan Audit telah dijalankan terhadap penyerahan Akaun Tunai Bulanan kepada Perbendaharaan Negeri bagi Jabatan/Pejabat, ketepatan penyediaan Penyata Penyesuaian Hasil Bulanan/Penyata Penyesuaian Bank dan ketepatan Buku Tunai bagi Jabatan/Agenzi Negeri.

e) Akaun Belum Terima

Dasar dan tatacara bagi menyelenggarakan dan melaporkan Akaun Belum Terima (ABT) ditetapkan oleh Kerajaan melalui Pekeliling Perbendaharaan Bil. 7 Tahun 1986 dan beberapa Arahan Perbendaharaan. Antara peraturan yang ditetapkan mengenai pengurusan ABT adalah penyediaan Penyata Tuggakan Hasil atau Penyata Akaun Belum Terima yang lengkap dan kemas kini, penyerahan Penyata Akaun Belum Terima kepada Perbendaharaan Negeri dalam tempoh ditetapkan dan tindakan susulan diambil terhadap jumlah terimaan/hasil yang tertunggak. Peraturan 81, Peraturan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan pula menjelaskan bahawa Penyata Akaun Belum Terima/Tuggakan Hasil perlu disediakan pada 31 Disember setiap tahun.

10.4 KAWALAN PERBELANJAAN

Bagi menentukan sama ada semua perbelanjaan mengurus dan pembangunan telah dilaksanakan mengikut peraturan yang ditetapkan dan diperakaunkan dengan tepat, semakan Audit telah dijalankan terhadap 3 aspek utama kawalan perbelanjaan iaitu perakaunan, pengurusan perolehan dan pengurusan bayaran seperti berikut:

a) Perakaunan

Semakan Audit telah dibuat untuk menentukan sejauh mana Buku Vot dan Penyata Penyesuaian Perbelanjaan diselenggarakan oleh Jabatan/Agensi Negeri mengikut peraturan yang ditetapkan dalam Pekeliling dan Arahan Perbendaharaan yang berkaitan.

b) Pengurusan Perolehan

Setiap tahun, Jabatan/Agensi Negeri membelanjakan jutaan ringgit untuk tujuan perolehan bekalan, perkhidmatan dan kerja. Bagi menentukan sejauh mana pengurusan perolehan Jabatan/Agensi Negeri telah mematuhi peraturan yang berkaitan, semakan Audit telah dibuat terhadap pengurusan pembelian terus, sebut harga, tender, kontrak dan kontrak pusat.

c) Pengurusan Bayaran

Semakan Audit telah dijalankan terhadap kawalan dalaman bagi proses bayaran, kesempurnaan bayaran yang memerlukan kelulusan khas, penyediaan dan penyimpanan daftar/rekod pembayaran dan Daftar Bil, bayaran pukal serta panjar wang runcit.

10.5 PENGURUSAN AKAUN AMANAH/KUMPULAN WANG AMANAH DAN DEPOSIT

Pengurusan dan kawalan terhadap Akaun Amanah/Kumpulan Wang Amanah dan Deposit adalah penting untuk menentukan ia diurus dengan teratur, mengikut pekeliling dan arahan amanah yang ditetapkan serta diakaunkan dengan betul dan kemas kini. Semakan Audit telah dijalankan terhadap pengurusan Kumpulan Wang Amanah/Akaun Amanah dan Deposit seperti berikut:

a) Pengurusan Akaun Amanah/Kumpulan Wang Amanah

Tatacara pengurusan akaun amanah ditetapkan melalui Surat Pekeliling Perbendaharaan Bil. 18 Tahun 2001. Semakan Audit telah dijalankan terhadap pengendalian Akaun Amanah/Kumpulan Wang Amanah di Jabatan/Agensi Negeri dari segi penyediaan dan penyerahan Penyata Tahunan untuk diaudit serta kesempurnaan rekod perakaunan/penyata penyesuaian akaun/transaksi akaun.

b) Pengurusan Kumpulan Wang Pinjaman

Jabatan/Agensi Negeri perlu menguruskan Kumpulan Wang Pinjaman dan pendahuluan diri/pelbagai mengikut Pekeliling/Surat Pekeliling Perbendaharaan yang berkaitan seperti syarat pinjaman kenderaan, peti sejuk, komputer, mesin basuh dan kelengkapan dapur telah ditetapkan di bawah Peraturan 133 dan 134, Peraturan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan, 1997 dan juga di Jadual 12, Perintah Am Perkhidmatan Awam Negeri 1996.

c) Pengurusan Akaun Deposit

Tatacara dan pengurusan akaun deposit ditetapkan melalui Arahan Perbendaharaan 156 iaitu Pegawai Pengawal adalah bertanggungjawab terhadap penyelenggaraan

akaun deposit di bawah jagaannya. Manakala Arahan Perbendaharaan 162 pula menjelaskan bahawa deposit yang tidak diperlukan lagi dan tidak dituntut selepas tempoh 12 bulan dari tarikh deposit boleh dikembalikan kepada pendeposit. Jabatan/Agensi Negeri hendaklah mewartakan deposit berkenaan dan sekiranya masih tidak dituntut dalam tempoh 3 bulan selepas pemberitahuan itu, deposit tersebut hendaklah dikreditkan kepada hasil Kerajaan.

10.6 PENGURUSAN ASET DAN INVENTORI

Aset dan inventori yang diperoleh untuk kegunaan pejabat perlu direkodkan, dikawal dan dipantau dengan sempurna bagi mengelakkan dari berlakunya pembaziran dan penyalahgunaannya. Kerajaan Negeri telah menggalakkan semua Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Ketua Agensi untuk menerima pakai Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1991 mengenai pengurusan aset, inventori dan stor. Selain itu, pada bulan November 2008, Kerajaan Negeri telah mengeluarkan Surat Pekeliling Setiausaha Kewangan Negeri Bil. 4 Tahun 2008 kepada Kementerian/Jabatan/Pejabat Kerajaan untuk menerima pakai Pekeliling Perbendaharaan Bil. 5 Tahun 2007 mengenai Tatacara Pengurusan Aset Alih Kerajaan. Sehubungan ini, semakan Audit telah dijalankan untuk menilai tahap pematuhan Jabatan/Ketua Pejabat/Agensi Negeri kepada peraturan-peraturan yang ditetapkan dalam Pekeliling/Surat Pekeliling Perbendaharaan yang berkenaan dan Tatacara Pengurusan Stor berhubung dengan perkara-perkara berikut:

a) Penerimaan

Seorang Pegawai Penerima hendaklah diberi kuasa untuk menerima dan mengesahkan aset yang diperoleh. Antara lainnya, tanggungjawab seorang Pegawai Penerima adalah memastikan aset/bekalan pejabat diterima menepati spesifikasi, kualiti dan kuantiti yang telah ditetapkan sebelum pengesahan penerimaannya. Bagi membolehkan Pegawai Penerima membuat rujukan, sesalinan dokumen kontrak hendaklah disimpan oleh pegawai ini. Aset hendaklah diterima berserta Surat Jaminan dan manual penggunaan/penyenggaraannya.

b) Pendaftaran

Aset perlu didaftarkan sebaik sahaja pengesahan telah dibuat oleh Pegawai Penerima. Aset tersebut juga perlu dilabelkan dengan tanda Hak Kerajaan dan diberi nombor siri pendaftaran.

c) Penggunaan, Penyimpanan Dan Pemeriksaan Aset

Bagi memastikan penggunaan, penyimpanan dan pemeriksaan aset diurus dengan baik, setiap Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan peraturan-peraturan yang ditetapkan dalam Pekeliling Perbendaharaan yang berkenaan dipatuhi seperti berikut:

- i) Aset digunakan hanya bagi tujuan rasmi sahaja dan mengikut tujuan asal perolehannya. Setiap aset hendaklah dikendalikan oleh pegawai yang mahir dan berkelayakan, pengeluaran/penggunaannya direkodkan dengan teratur serta kerosakan aset dilaporkan dengan menggunakan borang yang ditetapkan. Aset

juga perlu disimpan di tempat yang selamat dan sesuai serta sentiasa di bawah kawalan pegawai yang bertanggungjawab.

- ii) Pekeliling tersebut juga menghendaki sekurang-kurangnya 2 Pegawai Pemeriksa/Lembaga Verifikasi Stok dilantik secara bertulis. Pemeriksaan aset dilaksanakan sekurang-kurangnya satu kali setahun manakala verifikasi stok dilaksanakan mengikut tempoh yang ditetapkan. Laporan Pemeriksaan Harta Modal dan Laporan Pemeriksaan Inventori disediakan dengan lengkap dan dikemukakan kepada Ketua Jabatan dan seterusnya kepada Perbendaharaan Negeri di mana berkenaan.
- iii) Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1980 menetapkan penggunaan kenderaan Jabatan dikawal dengan melantik seorang Pegawai Pengangkutan yang bertanggungjawab meluluskan kegunaan kenderaan dan menyediakan fail sejarah bagi setiap kenderaan, menyelenggarakan Buku Log dengan lengkap dan kemas kini serta menyediakan Cerakinan Bulanan Penggunaan Bahan Api setiap bulan bagi mengawal penggunaan bahan api.
- iv) Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1996 pula menetapkan penggunaan kenderaan pegawai Gred JUSA dikawal dengan teratur di mana pembelian minyak setahun tidak melebihi had yang ditetapkan/diluluskan.
- v) Selaras dengan kehendak Pekeliling Perbendaharaan Bil. 6 Tahun 1999, Kad Inden Minyak perlu dikawal dengan teratur melalui penyelenggaraan Buku Rekod Pergerakan Kad Inden yang lengkap dan kemas kini. Penyata pembelian atau penyata kad perlu disemak sebelum bayaran dilakukan.
- vi) Pekeliling Perbendaharaan Bil. 8 Tahun 1999 menetapkan kad elektronik bagi pembayaran tol dikawal dengan teratur dan rekod berhubung dengan penggunaannya diselenggarakan dengan lengkap dan kemas kini.

d) Penyenggaraan Aset

Bagi memastikan aset disenggarakan dengan baik, setiap Jabatan/Agenzi Negeri hendaklah memastikan:

- i) Senarai aset yang memerlukan penyenggaraan disediakan dengan lengkap dan kemas kini, jadual penyenggaraan disediakan dan dilaksanakan seperti dirancang, penyenggaraan direkodkan dengan betul dan lengkap, program penyenggaraan dinilai dan penyenggaraan aset oleh pihak swasta diselia dan dipantau bagi memastikan syarat-syarat yang ditetapkan dalam perjanjian dipatuhi.
- ii) Kehendak Pekeliling Perbendaharaan Bil. 2 Tahun 1980 dipatuhi. Pekeliling ini menetapkan kenderaan perlu disenggarakan secara berjadual manakala kos penyenggaraan dan pembaikan perlu direkodkan dalam fail kenderaan dan Daftar Harta Modal. Kenderaan juga hendaklah disimpan dengan selamat.

e) Pelupusan

Bagi memastikan pelupusan aset diuruskan dengan teratur, setiap Jabatan/Agenzi Negeri hendaklah memastikan:

- i) Lembaga Pemeriksa dilantik untuk tempoh tidak melebihi dua tahun. Lembaga Pemeriksa perlu menyediakan jadual pemeriksaan dan ia perlu dilaksanakan dalam tempoh satu bulan dari tarikh arahan dikeluarkan. Laporan Lembaga Pemeriksa hendaklah disediakan dan disahkan dengan menurunkan tandatangan. Lembaga Pemeriksa juga perlu mengesyorkan kaedah pelupusan yang sesuai.
- ii) Perakuan pelupusan aset mekanikal, teknikal, elektrik dan elektronik disediakan oleh Jabatan/Pegawai Teknikal berkaitan. Manakala perakuan pelupusan aset itu disahkan oleh dua pegawai yang mempunyai tiga tahun pengalaman dan tidak terlibat dengan pengurusan aset berkenaan.
- iii) Kaedah pelupusan aset dibuat dengan teratur dan ia dilaksanakan dalam tempoh tiga bulan dari tarikh surat kelulusan dikeluarkan. Sijil Penyaksian Pemusnahan Aset Alih Kerajaan dan Sijil Pelupusan Aset disediakan dan dikemukakan kepada pihak yang meluluskannya. Seterusnya, rekod aset yang telah diluluskan pelupusan itu perlu dikemaskinikan.

f) **Kehilangan Dan Hapus Kira**

Bagi memastikan kehilangan dan hapus kira aset diuruskan dengan teratur, setiap Jabatan/Agensi Negeri hendaklah memastikan:

- i) Kehilangan aset dilaporkan kepada Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Ketua Agensi dengan serta merta dan laporan polis dibuat dalam tempoh 24 jam dari waktu kehilangan. Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Ketua Agensi menyedia Laporan Awal dan dikemukakan kepada Pegawai Pengawal dan Pegawai Kewangan Negeri dalam tempoh dua hari bekerja. Sesalinan Laporan Awal dikemukakan kepada Pegawai Pengawal, Pegawai Kewangan Negeri dan Ketua Audit Negara atau wakil tempatan Ketua Audit Negara.
- ii) Jawatankuasa Penyiasat dilantik secara bertulis oleh Pegawai Pengawal dalam tempoh dua minggu dari tarikh Laporan Awal disediakan. Laporan Akhir disediakan dalam tempoh dua bulan dari tarikh lantikan jawatankuasa tersebut walaupun Laporan Hasil Penyiasatan Polis belum diperoleh. Laporan Akhir yang lengkap hendaklah dikemukakan kepada pihak yang menerima Laporan Awal. Laporan ini perlu dikemukakan dalam tempoh 4 bulan dari tarikh Laporan Awal dihantar.

10.7 PENGURUSAN PELABURAN

Pelaburan merupakan tindakan melabur dana bagi satu tempoh untuk memperoleh kadar pulangan yang dikehendaki dengan menyedari sepenuhnya risiko yang terbabit. Pelaburan yang dibuat hendaklah mengikut peraturan yang berkaitan. Rekod perlu diselenggarakan dengan lengkap dan kemas kini bagi memudahkan kawalan dan pemantauan. Antara elemen kawalan yang perlu diwujudkan adalah penubuhan Jawatankuasa Pelaburan yang berfungsi menguruskan pelaburan Agensi. Antara perkara yang perlu diberi perhatian adalah kuasa melabur, had pelaburan, sasaran pelaburan dan pemantauan pelaburan.

10.8 PENGURUSAN PINJAMAN

Pinjaman dibuat bagi membiayai pelbagai projek untuk pembangunan ekonomi negeri, menampung perbelanjaan dan meningkatkan taraf pembangunan serta kemajuan penduduk. Pinjaman tersebut hendaklah digunakan mengikut maksud pinjaman dipohon. Antara perkara yang perlu diberi perhatian adalah kuasa untuk meminjam, penyelenggaraan rekod pinjaman yang lengkap dan kemas kini, perjanjian pinjaman disediakan dan mekanisme kawalan serta pemantauan pinjaman.

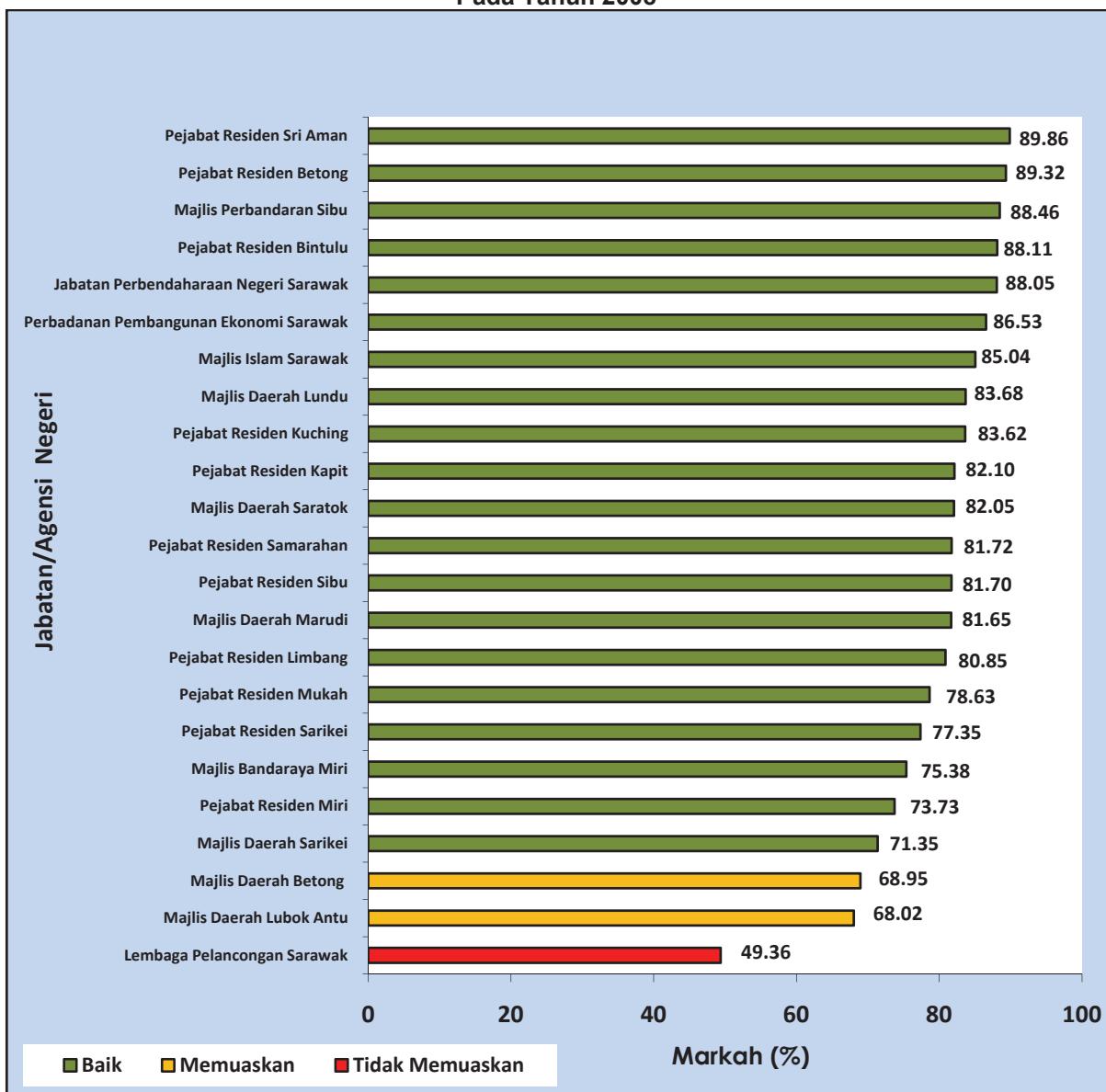
10.9 PENYATA KEWANGAN

Pekeliling Perbendaharaan Bil. 4 Tahun 2007 menghendaki Agensi Negeri mengemukakan Penyata Kewangan kepada Ketua Audit Negara tidak lewat dari 30 April setiap tahun. Ini membolehkan penyata kewangan dan laporan tahunan Agensi Negeri dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada tahun yang sama dan tidak lewat dari 31 Disember setiap tahun. Pekeliling ini bertujuan untuk meningkatkan akauntabiliti dan tadbir urus yang baik di semua Agensi Kerajaan Negeri. Di samping itu, pembentangan awal membolehkan *stakeholders* menilai prestasi Agensi Negeri yang lebih jelas, lengkap dan relevan.

11. PENCAPAIAN PENGURUSAN KEWANGAN JABATAN/AGENSI

11.1 Pada tahun 2008, Jabatan Audit Negara telah menjalankan pengauditan pengurusan kewangan terhadap 23 Jabatan/Agensi Negeri berbanding 18 Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri pada tahun 2007 iaitu peningkatan 5 Jabatan/Agensi Negeri atau 28%. Hasil pengauditan pada tahun 2008 mendapat pencapaian pengurusan kewangan di sebuah Jabatan, 11 Pejabat Residen, sebuah Badan Berkanun Negeri, enam Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak pada tahap pencapaian yang baik, manakala pencapaian pengurusan kewangan dua Pihak Berkuasa Tempatan adalah memuaskan dan sebuah Badan Berkanun Negeri pula pada tahap pencapaian tidak memuaskan. Berbanding pencapaian pada tahun 2007, dua Pihak Berkuasa Tempatan, tiga Badan Berkanun Negeri, lima Kementerian dan Majlis Islam Sarawak mendapat pencapaian baik. Manakala tiga Kementerian dan empat Pihak Berkuasa Tempatan pada tahap pencapaian memuaskan. Tahap pencapaian pengurusan kewangan Jabatan/Agensi Negeri yang diaudit pada tahun 2008 adalah seperti di **Carta 11.1**.

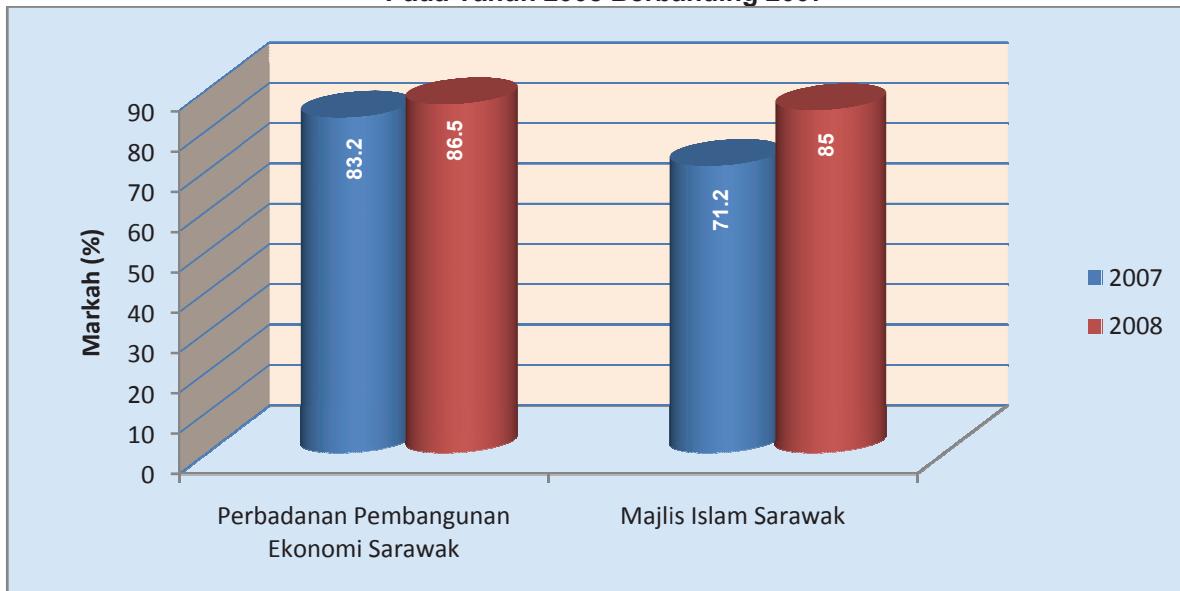
Carta 11.1
Tahap Pencapaian Pengurusan Kewangan Jabatan/Agenzi Negeri
Pada Tahun 2008

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

11.2 Bagi Agensi Negeri yang diaudit setiap tahun iaitu Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak dan Majlis Islam Sarawak, adalah didapati pencapaian pengurusan kewangan kedua-dua Agensi Negeri terlibat telah menunjukkan peningkatan berbanding pencapaian pada tahun 2007. Pencapaian pengurusan kewangan Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak meningkat daripada 83.2% pada tahun 2007 kepada 86.5% pada tahun 2008. Majlis Islam Sarawak pula telah meningkat pencapaian kepada 85% pada tahun 2008 daripada 71.2% pada tahun 2007. Secara keseluruhannya, kedua-dua Agensi telah menunjukkan usaha penambahbaikan dalam kawalan pengurusan, kawalan bajet, kawalan terimaan, kawalan perbelanjaan dan pengurusan aset. Perbandingan tahap pencapaian pengurusan kewangan kedua-dua agensi tersebut adalah seperti di **Carta 11.2**.

Carta 11.2
Tahap Pencapaian Pengurusan Kewangan
Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak dan Majlis Islam Sarawak
Pada Tahun 2008 Berbanding 2007

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

12. RUMUSAN DAN SYOR AUDIT

Secara umumnya, pencapaian pengurusan kewangan di 23 Jabatan/Pejabat/Agensi boleh dipertingkatkan lagi sekiranya Ketua Jabatan/Ketua Pejabat/Ketua Agensi bukan sahaja mengambil tindakan memperbetulkan kelemahan yang telah dibangkitkan oleh Jabatan Audit Negara, bahkan juga mengambil tindakan *preventive* bagi memastikan kelemahan yang sama tidak berulang. Bagi memantapkan lagi pencapaian pengurusan kewangan, pertimbangan perlu diberi kepada perkara berikut:

- Sistem dan prosedur Jabatan/Agensi seperti Manual Prosedur Kerja, Fail Meja dan pemeriksaan mengejut hendaklah diwujudkan serta dilaksanakan dengan teratur, lengkap dan kemas kini.
- Menubuhkan Jawatankuasa Keutuhan Pengurusan dan bermesyuarat untuk membincangkan isu-isu pengurusan kewangan serta menyediakan minit mesyuarat berkenaan.
- Pengurusan aset oleh Jabatan/Agensi hendaklah mematuhi peraturan seperti penyelenggaraan rekod dengan lengkap, tepat dan kemas kini, pemeriksaan fizikal aset dijalankan, aset dilabel, diberi nombor siri pendaftaran serta tindakan pelupusan diambil dengan sewajarnya.
- Penyeliaan serta pemantauan berterusan oleh pihak pengurusan untuk meningkatkan kawalan dalaman dan pematuhan kehendak peraturan kewangan.
- Program latihan/kursus kepada pegawai yang terlibat dalam pengurusan kewangan perlu diperbanyak agar mereka dapat meningkatkan pengetahuan dan kompetensi dalam melaksanakan tugas.

BAHAGIAN V

PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI

BAHAGIAN V
PENYERAHAN, PENGESAHAN, PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN
DAN PRESTASI KEWANGAN AGENSI NEGERI

13. PENDAHULUAN

Mengikut Akta Audit 1957, Ketua Audit Negara juga mengaudit Penyata Kewangan Agensi Negeri iaitu Badan Berkanun Negeri (BBN), Majlis Islam Sarawak (MIS), Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) dan Kumpulan Wang. Pengauditan ini adalah untuk mengesahkan dan memastikan ketepatannya serta memberi pendapat sama ada penyata itu menggambarkan kedudukan yang benar dan saksama dengan berpandukan akta dan piawaian yang diluluskan.

13.1 PENG AUDITAN PENYATA KEWANGAN

Ketua Audit Negara dikehendaki menjalankan pengauditan terhadap 22 Badan Berkanun Negeri, 25 Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak. Pada tahun 2008, pengauditan terhadap dua Badan Berkanun Negeri dan Majlis Islam Sarawak telah dijalankan sendiri oleh Jabatan Audit Negara manakala pengauditan terhadap 20 Badan Berkanun Negeri dan 25 Pihak Berkuasa Tempatan yang lain telah dijalankan oleh Firma Audit Swasta bagi pihak Ketua Audit Negara. Pelantikan Firma Audit Swasta ini adalah selaras dengan peruntukan Seksyen 7 (3) Akta Audit, 1957 yang memberi kuasa kepada Ketua Audit Negara melantik pihak yang berkebolehan untuk menjalankan pengauditan bagi pihak beliau.

13.2 Pengauditan yang dijalankan oleh Firma Audit Swasta diselia dan dipantau oleh pegawai Jabatan Audit Negara. Pemantauan dibuat semasa pengauditan interim dan muktamad dilaksanakan oleh Firma Audit Swasta. Kertas kerja pengauditan yang disediakan oleh Firma Audit Swasta juga telah disemak oleh pegawai Jabatan Audit Negara. Bagi meningkatkan mutu pengauditan dan membantu pemantauan terhadap kerja yang dilaksanakan oleh Firma Audit Swasta, Jabatan Audit Negara telah mengeluarkan Prosedur Kualiti dan Garis Panduan Pengauditan Penyata Kewangan BBN, PBT dan Majlis Agama Islam yang dikemas kini dan berkuat kuasa penggunaannya pada 15 Mei 2009. Prosedur Kualiti dan Garis Panduan ini telah menetapkan panduan berkenaan penyediaan Memorandum Perancangan Audit, Pengauditan Interim, Pengauditan Muktamad, Penyediaan Surat Pengurusan, Pengurusan Firma Audit Swasta sehinggaalah Penyediaan Sijil Audit dan Laporan Ketua Audit Negara. Selain itu, *initial conference* dan *exit conference* diadakan antara Firma Audit Swasta, Agensi Kerajaan dan Jabatan Audit Negara untuk membincangkan pelaksanaan Audit dan menyelesaikan masalah yang berbangkit hasil daripada pengauditan dijalankan secara berterusan. Secara keseluruhannya, penggunaan Prosedur Kualiti, Garis Panduan dan perbincangan berterusan itu telah meningkatkan prestasi kerja pengauditan dan mutu persembahan penyata kewangan bertambah baik serta jaringan kerjasama yang kukuh antara Firma Audit Swasta, Agensi Kerajaan dan Jabatan

Audit Negara. Justeru, penyerahan dan pengesahan penyata kewangan pada keseluruhannya dapat dilaksanakan mengikut tempoh yang ditetapkan.

14. KEDUDUKAN PENYERAHAN PENYATA KEWANGAN

14.1 Seksyen 4, Ordinan Badan-badan Berkanun (Prosedur Kewangan Dan Perakaunan) 1995 dan Pekeliling Prosedur Kewangan Dan Perakaunan Bil. 2 Tahun 1995 yang dikeluarkan oleh Setiausaha Kewangan Negeri Sarawak menghendaki Badan Berkanun Negeri mengemukakan penyata kewangan kepada Ketua Audit Negara untuk diaudit tidak lewat daripada 30 April tahun berikutnya. Manakala mengikut Peraturan 37, Peraturan Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan 1997, Pihak Berkuasa Tempatan dikehendaki menyedia dan menyerahkan penyata kewangan kepada Ketua Audit Negara pada atau sebelum 30 April tahun berikutnya. Seksyen 72, Ordinan Majlis Islam Sarawak 2001 pula menghendaki penyata kewangan disediakan setiap tahun dan diserahkan kepada Ketua Audit Negara untuk diperakui.

14.2 Pada keseluruhannya, penyerahan dan penyediaan Penyata Kewangan Tahun 2008 bagi 22 Badan Berkanun Negeri, 25 Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak adalah memuaskan berbanding tahun 2007. Adalah didapati 10 Badan Berkanun Negeri, satu Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak lewat mengemukakan penyata kewangan daripada tarikh yang ditetapkan oleh undang-undang. Antara sebab Badan Berkanun Negeri lewat mengemukakan penyata kewangan mereka ialah syarikat subsidiari dan bersekutunya lewat menyerahkan penyata akaun bagi tujuan penyatuan akaun. Manakala satu penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan lewat mengemukakan penyata kewangan kerana penyata tidak dapat diimbangkan kerana terdapat beberapa transaksi tidak diambil kira dalam penyata kewangan berkenaan. Satu Pihak Berkuasa Tempatan telah mengemukakan permohonan lanjutan tempoh penyerahan penyata kewangan. Sehingga 30 Jun 2009, lima Badan Berkanun Negeri telah memohon lanjutan tempoh penyerahan penyata kewangan daripada Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri selaras dengan Seksyen 5 (1) Ordinan Badan-badan Berkanun (Prosedur Kewangan Dan Perakaunan) 1995.

14.3 Sehingga 30 Jun 2009, semua Badan Berkanun Negeri, Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak telah menyerahkan Penyata Kewangan Tahun 2007 untuk diaudit. Butiran lanjut kedudukan penyerahan dan pengauditan penyata kewangan adalah seperti di **Jadual 14.1** dan **Jadual 14.2**.

Jadual 14.1
Kedudukan Penyerahan Dan Pengauditan Penyata Kewangan
Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak Pada 30 Jun 2009

Bil.	Agensi	Tahun Penyata Kewangan		
		Telah Disahkan	Sedang Diaudit	Belum Diserah
1.	Lembaga Pelabuhan Kuching	2008	-	-
2.	Lembaga Pelabuhan Miri	2008	-	-
3.	Lembaga Pelabuhan Rajang	2008	-	-
4.	Lembaga Sumber Asli Dan Alam Sekitar	2008	-	-
5.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	2008	-	-
6.	Pusat Kepelbagaian Biologi Sarawak	2008	-	-
7.	Pustaka Negeri Sarawak	2008	-	-
8.	Lembaga Air Kuching	2007	2008	-
9.	Lembaga Air Sibu	2007	2008	-
10.	Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak	2007	2008	-
11.	Lembaga Pelancongan Sarawak	2007	2008	-
12.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihian Tanah Sarawak	2007	2008	-
13.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	2007	2008	-
14.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	2007	2008	-
15.	Perbadanan Perhutanan Sarawak	2007	2008	-
16.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	2007	2008	
17.	Yayasan Sarawak	2007	2008	-
18.	Lembaga Kemajuan Bintulu	2007	-	2008
19.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	2007	-	2008
20.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	2007	-	2008
21.	Yayasan Biasiswa Tunku Abdul Rahman Sarawak	2007	-	2008
22.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	2006	2007*	2008
23.	Majlis Islam Sarawak	2007	-	2008

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

Nota: * Penyata Kewangan tahun 2007 bagi LCDA diterima untuk pengauditan pada 28 Mei 2009

Jadual 14.2
Kedudukan Penyerahan Dan Pengauditan Penyata Kewangan
Pihak Berkuasa Tempatan Pada 30 Jun 2009

Bil.	Pihak Berkuasa Tempatan	Tahun Penyata Kewangan	
		Telah Disahkan	Sedang Diaudit
1.	Majlis Perbandaran Padawan	2008	-
2.	Majlis Perbandaran Sibu	2008	-
3.	Majlis Daerah Bau	2008	-
4.	Majlis Daerah Samarahan	2008	-
5.	Majlis Daerah Serian	2008	-
6.	Majlis Daerah Lubok Antu	2008	-
7.	Majlis Daerah Saratok	2008	-
8.	Majlis Daerah Luar Bandar Sibu	2008	-
9.	Majlis Daerah Sarikei	2008	-
10.	Majlis Daerah Matu Dan Daro	2008	-
11.	Majlis Daerah Maradong Dan Julau	2008	-
12.	Majlis Daerah Kanowit	2008	-
13.	Majlis Daerah Lawas	2008	-
14.	Majlis Daerah Limbang	2008	-
15.	Majlis Daerah Subis	2008	-
16.	Dewan Bandaraya Kuching Utara	2007	2008
17.	Majlis Bandaraya Kuching Selatan	2007	2008
18.	Majlis Bandaraya Miri	2007	2008
19.	Majlis Daerah Simunjan	2007	2008
20.	Majlis Daerah Lundu	2007	2008
21.	Majlis Daerah Sri Aman	2007	2008
22.	Majlis Daerah Betong	2007	2008
23.	Majlis Daerah Dalat Dan Mukah	2007	2008
24.	Majlis Daerah Kapit	2007	2008
25.	Majlis Daerah Marudi	2007	2008

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

14.4 Jabatan Audit Negara mengucapkan tahniah kepada Agensi yang telah berusaha untuk menyediakan penyata kewangan dengan kemas kini dan mengemukakan penyata kewangan tersebut mengikut tempoh yang ditetapkan bagi memastikan kelancaran proses pengesahan penyata kewangan tahunan. Usaha baik ini perlu diteruskan, malah hendaklah dipertingkatkan.

14.5 Bagi memastikan penyata kewangan dapat disediakan dan dikemukakan kepada Ketua Audit Negara mengikut tempoh yang ditetapkan oleh undang-undang, Badan Berkanun Negeri, Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak adalah disyorkan mengambil tindakan seperti berikut:

- a) Badan Berkanun Negeri mengambil tindakan sewajarnya untuk memastikan syarikat subsidiari dan bersekutunya mengemukakan penyata kewangan mereka lebih awal untuk membolehkan penyatuan akaun dapat dibuat sebelum akhir bulan April tahun berikutnya.
- b) memastikan rekod kewangan sentiasa diselenggarakan dengan kemas kini dan teratur.
- c) penyeliaan yang rapi dibuat terhadap kakitangan yang mengendalikan urusan akaun.

- d) pemantauan hendaklah dilakukan dengan membincangkan isu pengurusan kewangan dan akaun sebagai salah satu perkara tetap dalam agenda mesyuarat.
- e) memberikan latihan berkaitan pengurusan kewangan yang berterusan kepada penjawat awam yang terlibat dengan urusan kewangan dan akaun.
- f) mengguna khidmat akauntan swasta jika perlu untuk menyediakan penyata kewangan.

15. PERSIJILAN PENYATA KEWANGAN

15.1 Pada tahun 2008, Penyata Kewangan Tahun 2007 bagi 21 Badan Berkanun Negeri, 25 Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak telah diterima untuk diaudit. Penyata Kewangan tersebut telah diaudit, disahkan dan diberikan Sijil Tanpa Teguran kecuali satu Badan Berkanun Negeri dan dua Pihak Berkuasa Tempatan. Manakala satu Badan Berkanun Negeri tersebut tidak dapat disahkan pada tahun 2008 kerana Penyata Kewangan Yang Disatukan lewat diserahkan untuk pengauditan. Sijil Berteguran diberi kepada Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke kerana persempahan amaun penyertaan ekuiti Kerajaan Negeri terlebih nyata sedangkan perjanjian untuk perkara tersebut belum muktamad. Dua Pihak Berkuasa Tempatan juga diberi Sijil Berteguran kerana kawalan dalaman terhadap kutipan hasil Majlis Daerah Dalat Dan Mukah adalah lemah, kelulusan tidak diperoleh terhadap perbelanjaan yang melebihi anggaran yang diluluskan. Selain itu, baki awal Akaun Amanah Khas Majlis Daerah Simunjan tidak dapat disahkan kerana tidak ada dokumen sokongan untuk membuktikan kesahihan akaun dan Akaun Amanah Khas mempunyai akaun tergantung yang tidak dapat dikenal pasti. Manakala baki awal Akaun Pembangunan juga tidak dapat disahkan kerana tidak ada dokumen sokongan untuk membuktikan kesahihannya.

15.2 Kesemua Penyata Kewangan Tahun 2007 bagi Badan Berkanun Negeri, Pihak Berkuasa Tempatan dan Majlis Islam Sarawak telah disahkan sebelum akhir tahun 2008 kecuali Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah akan disahkan pada tahun 2009. Penyata kewangan berkenaan tidak dapat disahkan pada akhir tahun 2008 kerana Penyata Kewangan Yang Disatukan diterima untuk pengauditan pada tahun 2009. Butiran lengkap kedudukan Penyata Kewangan Agensi Negeri yang disahkan sehingga 30 Jun 2009 adalah seperti di **Jadual 15.1** hingga **Jadual 15.3**.

Jadual 15.1
Kedudukan Penyata Kewangan Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak
Yang Disahkan Sehingga 30 Jun 2009

Bil.	Agensi	Penyata Kewangan			
		2007		2008	
		Sedang Audit	Telah Disahkan	Sedang Audit	Telah Disahkan
1.	Lembaga Pelabuhan Kuching	-	27.06.2008	-	18.05.2009
2.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	-	26.06.2008	-	28.05.2009
3.	Pusat Kepelbagaian Biologi Sarawak	-	14.05.2008	-	29.05.2009
4.	Pustaka Negeri Sarawak	-	16.06.2008	-	29.05.2009
5.	Lembaga Pelabuhan Miri	-	18.07.2008	-	17.06.2009
6.	Lembaga Sumber Asli Dan Alam Sekitar	-	26.06.2008	✓	-
7.	Lembaga Pelabuhan Rajang	-	25.06.2008	✓	-
8.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	-	25.06.2008	✓	-
9.	Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak	-	24.07.2008	✓	
10.	Lembaga Air Sibu	-	25.08.2008	✓	-
11.	Lembaga Air Kuching	-	28.07.2008	✓	-
12.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	-	29.07.2008	✓	-
13.	Perbadanan Perhutanan Sarawak	-	03.09.2008	✓	-
14.	Lembaga Pelancongan Sarawak	-	04.09.2008	✓	-
15.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	-	05.09.2008	✓	-
16.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	-	30.10.2008	✓	-
17.	Yayasan Sarawak	-	30.12.2008	✓	-
18.	Lembaga Kemajuan Bintulu	-	29.10.2008	-	
19.	Yayasan Biasiswa Tunku Abdul Rahman Sarawak	-	30.10.2008	-	-
20.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	-	07.11.2008	-	-
21.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	-	15.12.2008	-	-
22.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	✓	-	-	-
23.	Majlis Islam Sarawak	-	18.09.2008	-	-

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

Jadual 15.2
Kedudukan Penyata Kewangan Pihak Berkuasa Tempatan
Yang Disahkan Sehingga 30 Jun 2009

Bil.	Pihak Berkuasa Tempatan	Penyata Kewangan			
		2007		2008	
		Sedang Audit	Telah Disahkan	Sedang Audit	Telah Disahkan
1.	Majlis Daerah Serian	-	20.06.2008	-	19.03.2009
2.	Majlis Daerah Saratok	-	24.06.2008	-	29.04.2009
3.	Majlis Daerah Sarikei	-	13.06.2008	-	04.05.2009
4.	Majlis Daerah Luar Bandar Sibu	-	24.06.2008	-	04.05.2009
5.	Majlis Perbandaran Padawan	-	15.08.2008	-	15.05.2009
6.	Majlis Daerah Maradong Dan Julau	-	11.08.2008	-	18.05.2009
7.	Majlis Daerah Matu Dan Daro	-	27.08.2008	-	18.05.2009
8.	Majlis Daerah Kanowit	-	12.08.2008	-	19.05.2009
9.	Majlis Perbandaran Sibu	-	27.06.2008	-	05.06.2009
10.	Majlis Daerah Lubok Antu	-	12.06.2008	-	16.06.2009
11.	Majlis Daerah Limbang	-	14.08.2008	-	22.06.2009
12.	Majlis Daerah Bau	-	18.06.2008	-	25.06.2009
13.	Majlis Daerah Lawas	-	12.09.2008	-	26.06.2009
14.	Majlis Daerah Subis	-	14.08.2008	-	26.06.2009
15.	Majlis Daerah Samarahan	-	17.10.2008	-	30.06.2009
16.	Majlis Daerah Lundu	-	09.06.2008	✓	-
17.	Majlis Bandaraya Miri	-	30.06.2008	✓	-
18.	Majlis Daerah Kapit	-	12.08.2008	✓	-
19.	Dewan Bandaraya Kuching Utara	-	18.08.2008	✓	-
20.	Majlis Daerah Sri Aman	-	18.08.2008	✓	-
21.	Majlis Daerah Marudi	-	12.09.2008	✓	-
22.	Majlis Bandaraya Kuching Selatan	-	24.09.2008	✓	-
23.	Majlis Daerah Dalat Dan Mukah	-	03.10.2008	✓	-
24.	Majlis Daerah Betong	-	17.10.2008	✓	-
25.	Majlis Daerah Simunjan	-	17.10.2008	✓	-

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

Jadual 15.3
Kedudukan Penyata Kewangan Badan Berkanun Negeri, Majlis Islam Sarawak
Dan Pihak Berkuasa Tempatan Yang Disahkan Sehingga 30 Jun 2009

Bil.	Agensi	Jenis Sijil (Tahun Kewangan)	
		2006	2007
Badan Berkanun Negeri			
1.	Lembaga Pelabuhan Kuching	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
2.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
3.	Pusat Kepelbagaian Biologi Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
4.	Pustaka Negeri Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
5.	Lembaga Pelabuhan Miri	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
6.	Lembaga Sumber Asli Dan Alam Sekitar	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
7.	Lembaga Pelabuhan Rajang	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
8.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
9.	Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
10.	Lembaga Air Sibu	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
11.	Lembaga Air Kuching	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
12.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
13.	Perbadanan Perhutanan Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
14.	Lembaga Pelancongan Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
15.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	Tanpa Teguran	Berteguran
16.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
17.	Yayasan Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
18.	Lembaga Kemajuan Bintulu	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
19.	Yayasan Biasiswa Tunku Abdul Rahman Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
20.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
21.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	Berteguran	Tanpa Teguran
22.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	Berteguran	*
23.	Majlis Islam Sarawak	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
Pihak Berkuasa Tempatan			
1.	Majlis Daerah Serian	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
2.	Majlis Daerah Saratok	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
3.	Majlis Daerah Sarikei	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
4.	Majlis Daerah Luar Bandar Sibu	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
5.	Majlis Perbandaran Padawan	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
6.	Majlis Daerah Maradong Dan Julau	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
7.	Majlis Daerah Matu Dan Daro	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
8.	Majlis Daerah Kanowit	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
9.	Majlis Perbandaran Sibu	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
10.	Majlis Daerah Lubuk Antu	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
11.	Majlis Daerah Limbang	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
12.	Majlis Daerah Bau	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
13.	Majlis Daerah Lawas	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
14.	Majlis Daerah Subis	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
15.	Majlis Daerah Samarahan	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
16.	Majlis Daerah Lundu	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
17.	Majlis Bandaraya Miri	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
18.	Majlis Daerah Kapit	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
19.	Majlis Daerah Sri Aman	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
20.	Majlis Daerah Marudi	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
21.	Majlis Daerah Betong	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
22.	Majlis Daerah Dalat Dan Mukah	Berteguran	Berteguran
23.	Majlis Daerah Simunjan	Berteguran	Berteguran
24.	Dewan Bandaraya Kuching Utara	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran
25.	Majlis Bandaraya Kuching Selatan	Tanpa Teguran	Tanpa Teguran

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

Nota: Penyata diterima pada tahun 2009 dan pengesahan belum dibuat

15.3 Pada keseluruhannya, penyediaan penyata kewangan adalah mematuhi piawaian perakaunan, undang-undang dan peraturan serta rekod perakaunan diselenggarakan dengan memuaskan.

16. PEMBENTANGAN PENYATA KEWANGAN

16.1 Seksyen 8, Ordinan Badan-badan Berkanun (Prosedur Kewangan Dan Perakaunan) 1995 menetapkan penyata kewangan Badan Berkanun Negeri yang telah diaudit hendaklah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri (DUN) dengan seberapa segera. Seksyen 58, Ordinan Pihak Berkuasa Tempatan 1996 pula menyatakan semua penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan yang telah diaudit hendaklah diluluskan oleh Majlis Mesyuarat Kerajaan Negeri dan dibentangkan di Dewan Undangan Negeri.

16.2 Sehingga 30 Jun 2009, semua penyata kewangan Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun 2007 telah dibentang di DUN pada 11 Mei 2009 manakala enam penyata kewangan Badan Berkanun Negeri tahun 2007 yang telah diberi Sijil Audit oleh Ketua Audit Negara masih belum dibentangkan di DUN. Pihak terlibat perlulah mengambil tindakan segera untuk membentangkan penyata kewangan tersebut di sidang DUN yang akan datang seperti mana kehendak undang-undang. Kedudukan pembentangan penyata kewangan di DUN sehingga 30 Jun 2009 adalah seperti di **Jadual 16.1**.

Jadual 16.1
Kedudukan Pembentangan Penyata Kewangan Agensi Negeri
Di Dewan Undangan Negeri Pada 30 Jun 2009

Bil.	Agensi	Tahun Penyata Kewangan Belum Dibentangkan	Tarikh Penyata Kewangan Disahkan
Badan Berkanun Negeri			
1.	Lembaga Air Kuching	2007	28.07.2008
2.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	2007	29.07.2008
3.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	2007	05.09.2008
4.	Lembaga Kemajuan Bintulu	2007	29.10.2008
5.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	2007	15.12.2008
6.	Yayasan Sarawak	2007	30.12.2008

Sumber: Rekod Jabatan Audit Negara

17. PRESTASI KEWANGAN

Analisis prestasi kewangan Badan Berkanun Negeri dan Majlis Islam Sarawak (MIS) yang merangkumi prestasi secara menyeluruh, penggunaan geran pembangunan dan operasi dilaporkan seperti berikut:

17.1 ANALISIS KEDUDUKAN KEWANGAN BADAN BERKANUN NEGERI DAN MAJLIS ISLAM SARAWAK

Analisis prestasi kewangan BBN dan MIS adalah berdasarkan penyata kewangan bagi tahun kewangan 2006 hingga 2007. Prestasi kewangan BBN dilaporkan mengikut Agensi/Kementerian berdasarkan analisis pendapatan, prestasi pemberian geran,

pendapatan janaan sendiri, lebihan/(kurangan) pendapatan, Kumpulan Wang Terkumpul, aset dan liabiliti serta tanggungan luar jangka. Bilangan BBN mengikut Kementerian/Agensi bagi tahun kewangan 2008 adalah seperti di **Jadual 17.1**.

Jadual 17.1
Badan Berkanun Negeri Mengikut Kementerian Dan Majlis Islam Sarawak
Setakat 30 Jun 2009

Bil.	Kementerian/Jabatan	Bil.	Agensi
1.	Kementerian Alam Sekitar dan Kesihatan Awam	1.	Lembaga Sumber Asli dan Alam Sekitar
2.	Kementerian Kemajuan Tanah	2.	Lembaga kemajuan Tanah Sarawak
		3.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah
		4.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihian Tanah Sarawak
3.	Kementerian Kemudahan Awam	5.	Lembaga Air Kuching
4.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	6.	Lembaga Air Sibu
5.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	7.	Lembaga Pelancongan Sarawak
		8.	Lembaga Kemajuan Bintulu
		9.	Lembaga Pelabuhan Kuching
		10.	Lembaga Pelabuhan Miri
		11.	Lembaga Pelabuhan Rajang
		12.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak
		13.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke
6.	Kementerian Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi	14.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak
7.	Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber	15.	Sarawak Arts Council*
8.	Kementerian Perumahan	16.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak
9.	Pejabat Ketua Menteri	17.	Perbadanan Perhutanan Sarawak
		18.	Pusat Kepelbagaian Biologi Sarawak
10.	Majlis Islam Sarawak	19.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak
		20.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak
		21.	Pustaka Negeri Sarawak
		22.	Yayasan Biasiswa Sarawak Tunku Abdul Rahman
		23.	Yayasan Sarawak
		24.	Tabung Baitulmal Sarawak

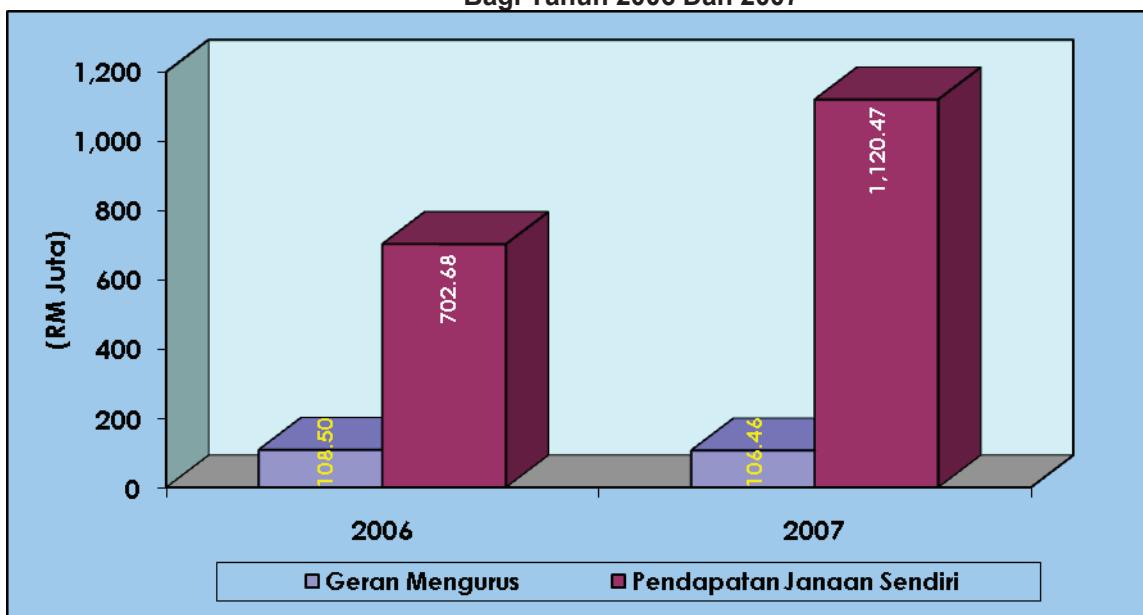
Sumber: *Penyata Kewangan Agensi*

Nota: * Sarawak Arts Council adalah BBN baru ditubuhkan pada tahun 2008 di bawah Ordinan Sarawak Arts Council 2008 dan diletakkan di bawah bidang kuasa Kementerian Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi

17.1.1 Analisis Pendapatan

Pada tahun 2007, pendapatan BBN dan MIS berjumlah RM1,417.26 juta. Ini menunjukkan peningkatan sejumlah RM792.19 juta atau 126.7% berbanding RM625.07 juta pada tahun 2006. Daripada jumlah pendapatan tersebut, pendapatan janaan sendiri sejumlah RM1,120.47 juta atau 79.1% berbanding geran mengurus sejumlah RM106.46 juta atau 7.5%. Pendapatan Agensi pada tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di **Carta 17.1**.

Carta 17.1
Pendapatan Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak
Bagi Tahun 2006 Dan 2007

Sumber: Penyata Kewangan BBN Dan MIS dan maklum balas agensi

Pada tahun 2007, Perbadanan Pembangunan Perumahan yang memperoleh pendapatan janaan sendiri tertinggi iaitu RM376.55 juta berbanding RM138.34 juta pada tahun 2006. Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke memperoleh pendapatan kedua tertinggi iaitu sejumlah RM138.40 juta berbanding RM64.04 juta pada tahun 2006. Lembaga Air Kuching menyusul dengan memperoleh pendapatan janaan sendiri berjumlah RM89.52 juta berbanding RM82.93 juta pada tahun 2006. Pendapatan janaan sendiri bagi 14 BBN dan MIS mengikut pendapatan tertinggi bagi tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di **Jadual 17.2.**

Jadual 17.2
Pendapatan Janaan Sendiri Tertinggi
Bagi Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agensi	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	138.34	376.55
2.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	64.04	138.40
3.	Lembaga Air Kuching	82.93	89.52
4.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihian Tanah Sarawak	63.93	85.03
5.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	45.58	83.08
6.	Yayasan Sarawak	32.35	81.47
7.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	76.81	69.06
8.	Lembaga Pelabuhan Kuching	60.94	63.60
9.	Lembaga Kemajuan Bintulu	57.38	52.95
10.	Majlis Islam Sarawak	29.47	33.47
11.	Lembaga Air Sibu	24.95	25.98
12.	Lembaga Pelabuhan Rajang	20.23	24.23
13.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	1.84	17.87
14.	Lembaga Pelabuhan Miri	10.68	11.68

Sumber: Penyata Kewangan BBN Dan MIS

17.1.2 Analisis Geran Mengurus

Geran mengurus diberikan oleh Kerajaan kepada BBN sebagai bantuan untuk melaksanakan program dan aktiviti yang dirancang. Ini termasuk bagi membiayai gaji dan elaun pegawai BBN serta menampung kos operasi lain seperti utiliti, pengangkutan dan pentadbiran.

Pada tahun 2007, geran mengurus yang diterima oleh BBN adalah berjumlah RM106.46 juta iaitu penurunan sejumlah RM2.04 juta atau 1.9% berbanding RM108.50 juta pada tahun 2006. Perbadanan Perhutanan Sarawak menerima geran mengurus paling tinggi iaitu berjumlah RM42 juta pada tahun 2006 dan 2007 masing-masing. Pustaka Negeri Sarawak menerima geran sejumlah RM12 juta pada tahun 2006 dan 2007 masing-masing dan diikuti oleh Lembaga Sungai-Sungai Sarawak sejumlah RM10.78 juta pada tahun 2006 dan 2007 masing-masingnya.

Pada tahun 2007, 11 BBN tidak menerima geran mengurus. BBN yang berkenaan ialah Lembaga Air Kuching, Lembaga Air Sibu, Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak, Lembaga Pelabuhan Kuching, Lembaga Pelabuhan Miri, Lembaga Pelabuhan Rajang, Yayasan Biasiswa Sarawak Tunku Abdul Rahman, Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak, Lembaga Kemajuan Bintulu dan Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbung Brooke. Manakala Tabung Baitulmal Sarawak di bawah Majlis Islam Sarawak tidak pernah menerima geran mengurus daripada Kerajaan.

Pada tahun 2007, Lembaga Pelancongan Sarawak menerima geran mengurus yang lebih rendah, iaitu sejumlah RM5 juta berbanding RM9.78 juta pada tahun 2006 iaitu penurunan 48.8%. Butiran lanjut geran mengurus pada tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di **Jadual 17.3.**

Jadual 17.3
Geran Mengurus Badan Berkanun Negeri Sarawak
Pada Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agensi	Tahun	
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Perbadanan Perhutanan Sarawak	42.00	42.00
2.	Pustaka Negeri Sarawak	12.00	12.00
3.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	10.78	10.78
4.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	0.00	6.62
5.	Pusat Kepelbagaian Biologi Sarawak	5.12	7.00
6.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	6.16	6.76
7.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	5.00	5.80
8.	Lembaga Sumber Asli dan Alam Sekitar	5.73	5.73
9.	Lembaga Pelancongan Sarawak	9.78	5.00
10.	Yayasan Sarawak	1.21	1.27
12.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	0.80	0.80
12.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihian Tanah Sarawak	1.00	0.00
Jumlah		108.50	106.46

Sumber: Penyata Kewangan BBN

17.1.3 Analisis Geran Pembangunan

Geran Pembangunan diberi oleh Kerajaan untuk membiayai projek pembangunan Kerajaan yang dijalankan oleh BBN. Pada tahun 2007, geran pembangunan yang diterima oleh BBN adalah berjumlah RM353.21 juta berbanding sejumlah RM404.43 juta pada tahun 2006. Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak menerima geran pembangunan tertinggi sejumlah RM166.41 juta. Yayasan Sarawak menerima geran pembangunan kedua tertinggi sejumlah RM117.97 juta. Butiran lanjut geran pembangunan pada tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di Jadual 17.4.

Jadual 17.4
Geran Pembangunan Badan Berkanun Negeri Sarawak
Pada Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agensi	Tahun	
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	166.58	166.41
2.	Yayasan Sarawak	102.62	117.97
3.	Lembaga Kemajuan Bintulu	50.75	22.27
4.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	14.60	21.24
5.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	8.00	10.00
6.	Lembaga Pelabuhan Miri	41.71	7.00
7.	Lembaga Pelabuhan Rajang	10.00	6.00
8.	Yayasan Biasiswa Sarawak Tunku Abdul Rahman	3.00	3.00
9.	Lembaga Sumber Asli Dan Alam Sekitar	0.20	2.09
10.	Pusat Kepelbagaian Biologi Sarawak	0.00	2.00
11.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihian Tanah Sarawak	1.49	1.60
12.	Lembaga Pelabuhan Kuching	4.70	1.50
13.	Pustaka Negeri Sarawak	0.00	1.00
14.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	0.78	0.78
15.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	0.00	0.35
Jumlah		404.43	353.21

Sumber: Penyata Kewangan BBN

Pada keseluruhannya, BBN masih bergantung kepada geran daripada Kerajaan Negeri untuk menampung kos operasi dan melaksanakan aktiviti yang dirancang. Daripada 22 BBN, sebanyak 12 BBN menerima geran mengurus daripada Kerajaan Negeri berjumlah RM106.46 juta disebabkan hasil janaan sendiri masih belum cukup untuk menampung kos operasi.

17.1.4 Analisis Lebihan/(Kurangan) Pendapatan

Pada keseluruhannya, BBN memperoleh lebihan pendapatan (keuntungan) sejumlah RM154.80 juta pada tahun 2007, iaitu peningkatan sejumlah RM101.29 juta atau 189.3% berbanding RM53.51 juta pada tahun 2006. Pada tahun 2007, empat BBN iaitu Lembaga Air Kuching, Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak, Yayasan Sarawak dan Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak serta Majlis Islam Sarawak (MIS) memperoleh keuntungan melebihi RM10 juta berbanding tiga BBN dan MIS pada tahun 2006. Sebanyak lapan BBN mengalami kerugian sejumlah RM18.73 juta pada tahun 2007 berbanding sejumlah RM34.85 juta pada tahun 2006. Butiran lanjut adalah seperti di **Jadual 17.5**.

Jadual 17.5
Lebihan/(Kurangan) Pendapatan Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak
Bagi Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agensi	Tahun	
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Yayasan Sarawak	5.50	54.14*
2.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	24.09*	33.89*
3.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	5.18	25.86*
4.	Majlis Islam Sarawak	16.48*	15.70*
5.	Lembaga Air Kuching	12.02*	12.23*
6.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	12.55*	7.96
7.	Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak	4.41	5.18
8.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	2.59	3.91
9.	Pusat Kepelbagai Biologi Sarawak	2.78	4.06
10.	Lembaga Pelabuhan Rajang	(0.03)	4.00
11.	Lembaga Pelabuhan Kuching	(0.21)	2.51
12.	Lembaga Kemajuan Bintulu	(11.42)**	1.50
13.	Yayasan Biasiswa Sarawak Tunku Abdul Rahman	1.08	1.48
14.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	0.40	1.06
15.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	(0.15)	0.05
16.	Perbadanan Perhutanan Sarawak (SFC)	0.20	0.00***
17.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	(0.23)	(0.03)
18.	Lembaga Air Sibu	(0.09)	(0.35)
19.	Pustaka Negeri Sarawak	0.88	(0.59)
20.	Lembaga Pelancongan Sarawak	0.20	(1.20)
21.	Lembaga Sumber Asli dan Alam Sekitar	(1.34)	(2.07)
22.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	(12.23)**	(4.84)
23.	Lembaga Pelabuhan Miri	(9.15)	(9.65)
Jumlah		53.51	154.80

Sumber: Penyata Kewangan BBN Dan MIS

Nota: * Agensi untung melebihi RM10 juta

** Agensi rugi melebihi RM10 juta

*** Kerugian SFC berjumlah RM1,400

Pada keseluruhannya, prestasi kewangan BBN dan MIS pada tahun 2007 adalah baik dengan peningkatan pendapatan sejumlah RM101.29 juta atau 189.3% menjadi RM154.80 juta. Peningkatan ini disumbangkan oleh pendapatan janaan sendiri yang ketara daripada Perbadanan Pembangunan Perumahan, Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbung Brooke, Lembaga Air Kuching, Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak, Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak dan Yayasan Sarawak. Bilangan BBN yang mengalami kerugian berkurang kepada lapan berbanding sembilan BBN pada tahun 2006.

17.1.5 Analisis Kumpulan Wang Terkumpul

Kumpulan Wang Terkumpul BBN dan MIS pada tahun 2007 adalah berjumlah RM2,990.27 juta iaitu peningkatan sejumlah RM29.49 juta atau 1% berbanding RM2,960.78 juta pada tahun 2006. Kumpulan Wang Terkumpul ini terdiri daripada modal berbayar, rizab am, lebihan/(kurangan) pendapatan serta geran pembangunan semasa dan yang dibawa dari tahun sebelumnya. Ini tidak mengambil kira kumpulan wang lain seperti Kumpulan Wang Pinjaman Kenderaan, Kumpulan Wang Pinjaman Komputer dan Kumpulan Wang Pinjaman Perumahan. **Jadual 17.6** menunjukkan jumlah Kumpulan Wang Terkumpul BBN dan MIS mengikut Kementerian pada tahun 2007 berbanding tahun 2006.

Jadual 17.6
**Kumpulan Wang Terkumpul Badan Berkanun Negeri Mengikut Kementerian
Dan Majlis Islam Sarawak Pada Tahun 2006 Dan 2007**

Bil.	Kementerian/Jabatan/Agensi	Tahun	
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Pejabat Ketua Menteri	604.86	699.44
2.	Kementerian Kemajuan Tanah	647.68	667.82
3.	Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber	618.01	657.93
4.	Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan	394.85	361.09
5.	Kementerian Perumahan	393.50	284.02
6.	Kementerian Kemudahan Awam	139.84	155.08
7.	Majlis Islam Sarawak	132.81	148.51
8.	Kementerian Alam Sekitar Dan Kesihatan Awam	25.82	14.52
9.	Kementerian Pembangunan Sosial Dan Urbanisasi	1.60	1.25
10.	Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan	1.81	0.61
Jumlah		2,960.78	2,990.27

Sumber: Penyata Kewangan BBN Dan MIS

Badan Berkanun Negeri di bawah Pejabat Ketua Menteri mempunyai Kumpulan Wang Terkumpul yang tertinggi berjumlah RM699.44 juta, diikuti oleh BBN di bawah Kementerian Kemajuan Tanah berjumlah RM667.82 juta. Badan Berkanun Negeri dibawah Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber berjumlah RM657.93 juta, Kementerian Pembangunan Infrastruktur Dan Perhubungan berjumlah RM361.09 juta, Kementerian Perumahan berjumlah RM284.02 juta dan Kementerian Kemudahan Awam berjumlah RM155.08 juta. Majlis Islam Sarawak mempunyai kumpulan Wang Terkumpul berjumlah RM148.51 juta.

Pada tahun 2007, BBN di bawah Kementerian Perumahan mencatat penurunan paling ketara sejumlah RM109.48 juta atau 27.8% berbanding RM393.05 juta pada tahun 2006. Ini diikuti oleh Kementerian Pembangunan Infrastruktur dan Perhubungan sejumlah RM33.76 juta, Kementerian Alam Sekitar sejumlah RM11.30 juta, Kementerian Pembangunan Bandar dan Pelancongan sejumlah RM1.20 juta dan Kementerian Pembangunan Sosial dan Urbanisasi sejumlah RM0.35 juta.

Badan Berkanun Negeri di bawah Pejabat Ketua Menteri menunjukkan peningkatan sejumlah RM94.58 juta atau 15.6% menjadi RM699.44 juta berbanding RM604.86 juta pada tahun 2006. Ini diikuti oleh Kementerian Perancangan Dan Pengurusan Sumber yang mencatat peningkatan Kumpulan Wang Terkumpul sejumlah RM39.92 juta menjadi RM657.93 juta, Kementerian Kemajuan Tanah sejumlah RM20.14 juta menjadi RM667.82 juta dan Kementerian Kemudahan Awam dengan peningkatan sejumlah RM15.24 juta menjadi RM155.08 juta.

Sehingga 31 Disember 2007, Lembaga Pelabuhan Miri masih mengalami defisit Kumpulan Wang Terkumpul sejak tahun 2005. Lembaga Pelabuhan Miri telah mencatat peningkatan defisit Kumpulan Wang Terkumpul berjumlah RM72.76 juta (2005), RM65.47 juta (2006) dan RM75.12 juta (2007). Langkah segera perlu diambil bagi meningkatkan prestasi kewangannya supaya tidak menjaskan usaha berterusan dan peranan BBN tersebut.

17.1.6 Analisis Aset

Aset Agensi Negeri merupakan aset semasa dan bukan semasa yang terdiri daripada hartanah dan peralatan, pelaburan syarikat subsidiari dan bersekutu, penghutang, tunai di bank dan simpanan tetap.

Aset BBN terkumpul pada tahun 2007 adalah sejumlah RM7,729.24 juta iaitu peningkatan sejumlah RM152.99 juta berbanding sejumlah RM7,576.25 juta pada tahun 2006. Perbadanan Pembangunan Perumahan mempunyai aset tertinggi iaitu sejumlah RM1,190.20 juta iaitu penurunan 9.8% daripada tahun 2006. Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak mempunyai aset sejumlah RM991.74 juta berbanding RM942.29 juta pada tahun sebelumnya. Sementara Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak mempunyai aset sejumlah RM896.16 juta berbanding RM872.12 juta pada tahun 2006. Kedudukan aset Agensi pada tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di **Jadual 17.7**.

Jadual 17.7
Aset Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak Bagi Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agenzi	Tahun	
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	1,320.13	1,190.20
2.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	942.29	991.74
3.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	872.12	896.16
4.	Yayasan Sarawak	607.70	700.12
5.	Lembaga Air Kuching	669.89	676.74
6.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	590.58	638.34
7.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihian Tanah Sarawak	541.26	580.32
8.	Lembaga Kemajuan Bintulu	563.79	526.68
9.	Lembaga Pelabuhan Kuching	319.01	305.14
10.	Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak	308.81	299.75
11.	Lembaga Pelabuhan Miri	262.40	255.38
12.	Lembaga Air Sibu	163.10	177.08
13.	Majlis Islam Sarawak	133.50	151.45
14.	Lembaga Pelabuhan Rajang	129.59	129.10
15.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	56.11	121.36
16.	Pusat Kepelbagai Biologi Sarawak	32.72	37.55
17.	Lembaga Sumber Asli dan Alam Sekitar	26.19	15.09
18.	Perbadanan Perhutanan Sarawak	10.30	10.29
19.	Pustaka Negeri Sarawak	8.72	8.36
20.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	7.04	6.93
21.	Yayasan Biasiswa Sarawak Tunku Abdul Rahman	6.17	7.66
22.	Lembaga Pelancongan Sarawak	2.84	2.36
23.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	1.99	1.44
Jumlah		7,576.25	7,729.24

Sumber: Penyata Kewangan BBN Dan MIS

Pada tahun 2007, BBN telah membuat pelaburan di dalam anak syarikat, syarikat bersekutu, tabung amanah dan lain-lain pelaburan. Badan Berkanun Negeri di bawah Pejabat Ketua Menteri mempunyai jumlah pelaburan yang tertinggi sejumlah RM761.15 juta atau 58.2% daripada jumlah keseluruhan pelaburan BBN. Ini diikuti oleh BBN di bawah Kementerian Perancangan dan Pengurusan Sumber sejumlah RM181.32 juta; Kementerian Kemajuan Tanah sejumlah RM114.33 juta; Kementerian Pembangunan Infrastruktur dan Perhubungan sejumlah RM112.40 juta; dan Kementerian Kemudahan Awam sejumlah RM5.91 juta.

Badan Berkanun Negeri yang menunjukkan peningkatan di dalam pelaburan yang tertinggi adalah Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak sejumlah RM32.22 juta atau 4.4% menjadi RM761.15 juta berbanding RM728.93 juta pada tahun 2006. Peningkatan pelaburan juga diperhatikan di Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak dengan sejumlah RM21.26 juta atau 13.3% menjadi RM181.32 juta berbanding RM160.06 juta pada tahun 2006. Pelaburan BBN dan Majlis Islam Sarawak pada tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di **Jadual 17.8**.

Jadual 17.8
Pelaburan Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak
Bagi Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agenzi	Tahun	
		2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	728.93	761.15
2.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	160.06	181.32
3.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	238.15	133.85
4.	Majlis Islam Sarawak	106.71	116.16
5.	Lembaga Kemajuan Bintulu	68.46	87.83
6.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	61.81	62.22
7.	Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak	45.03	49.11
8.	Lembaga Pelabuhan Miri	24.57	24.57
9.	Lembaga Air Sibu	4.97	4.97
10.	Lembaga Air Kuching	0.94	0.94
11.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	0.82	0.82
12.	Lembaga Pelancongan Sarawak	0.20	0.20
Jumlah		1,440.65	1,423.14

Sumber: Penyata Kewangan BBN Dan MIS

Komponen aset yang dimiliki oleh BBN adalah wang tunai dan simpanan tetap berjumlah RM1,375.73 juta yang mewakili 17.8% daripada jumlah aset. Ini menunjukkan peningkatan sejumlah RM255.07 juta atau 22.8% berbanding sejumlah RM1,120.66 juta yang dimiliki pada tahun 2006. Badan Berkanun Negeri di bawah Jabatan Ketua Menteri memiliki wang tunai dan simpanan tetap yang tertinggi, iaitu sejumlah RM383.42 juta atau 27.3% daripada keseluruhan jumlah wang tunai dan simpanan tetap. Ini diikuti oleh Kementerian Perancangan dan Pengurusan Sumber berjumlah RM327.11 juta, Kementerian Pembangunan Infrastruktur dan Perhubungan sejumlah RM213.94 juta, Kementerian Kemajuan Tanah berjumlah RM211.69 juta dan lain-lain BBN berjumlah RM139.08 juta. Yayasan Sarawak di bawah Jabatan Ketua Menteri telah menunjukkan peningkatan wang tunai dan simpanan tetap yang ketara, iaitu meningkat sejumlah RM127.38 juta menjadi RM231.34 juta berbanding RM103.95 juta pada tahun 2006. Peningkatan juga dicatat oleh Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak (Kementerian Kemajuan Tanah) sejumlah RM83.18 juta, Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak (Jabatan Ketua Menteri) sejumlah RM23.19 juta, Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak (Kementerian Kemajuan Tanah) sejumlah RM14.34 juta dan Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke (Kementerian Pembangunan Infrastruktur dan Perhubungan) sejumlah RM13.91 juta.

Pada tahun 2007, wang tunai dan simpanan tetap Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak mencatat penurunan sejumlah RM12.57 juta, diikuti oleh Lembaga Sumber Asli Dan Alam Sekitar sejumlah RM10.61 juta, Lembaga Air Kuching sejumlah RM8.38 juta dan Lembaga Kemajuan Bintulu sejumlah RM2.70 juta berbanding tahun 2006.

17.1.7 Analisis Liabiliti

Liabiliti jangka panjang dan jangka pendek BBN adalah terdiri daripada komponen utama seperti pinjaman, overdraf, pembiutang, deposit dan pendahuluan. Pada tahun 2007, liabiliti

BBN meningkat sejumlah RM134.75 juta atau 4.9% daripada RM2,751.84 juta pada tahun 2006 menjadi RM2,886.59 juta. Perbadanan Pembangunan Perumahan mempunyai liabiliti tertinggi sejumlah RM971.23 juta yang terdiri daripada pinjaman bank, pinjaman Kerajaan, hutang kepada syarikat subsidiari, pembiutang dan cukai.

Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke telah mengalami peningkatan liabiliti yang ketara iaitu sejumlah RM64.41 juta atau 128.3% menjadi RM114.60 juta berbanding RM50.19 juta pada tahun 2006. Ini diikuti oleh Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak sejumlah RM37.88 juta, Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak sejumlah RM33.18 juta dan Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak sejumlah RM15.28 juta.

Lembaga Air Kuching mencatat penurunan liabiliti sejumlah RM20.10 juta, Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak penurunan sejumlah RM13.26 juta, Lembaga Pelabuhan Kuching, Lembaga Pelabuhan Rajang dan Lembaga Kemajuan Bintulu di mana masing-masing mencatat penurunan sejumlah RM15.91 juta, RM7.01 juta dan RM6.21 juta. Butiran lanjut mengenai kedudukan liabiliti BBN dan MIS bagi tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di **Jadual 17.9**.

Jadual 17.9
Kedudukan Liabiliti Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak
Bagi Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agensi	Tahun	
		2006	2007
1.	Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak	984.10	971.23
2.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	377.86	415.74
3.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	275.84	316.88
4.	Lembaga Air Kuching	246.87	226.77
5.	Lembaga Pelabuhan Kuching	228.80	212.89
6.	Lembaga Pelabuhan Miri	167.20	167.49
7.	Lembaga Kemajuan Bintulu	140.20	133.99
8.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	89.98	123.16
9.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	50.19	114.60
10.	Lembaga Air Sibu	74.98	89.88
11.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	62.42	77.70
12.	Lembaga Pelabuhan Rajang	24.53	17.52
13.	Yayasan Sarawak	8.82	7.20
14.	Pusat Kepelbagaian Biologi Sarawak	1.44	2.56
15.	Majlis Islam Sarawak	0.69	2.94
16.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	1.08	1.00
17.	Lembaga Pelancongan Sarawak	1.03	1.75
18.	Pustaka Negeri Sarawak	0.94	1.67
19.	Lembaga kemajuan Tanah Sarawak	14.12	0.86
20.	Perbadanan Stadium Negeri Sarawak	0.39	0.19
21.	Lembaga Sumber Asli dan Alam Sekitar	0.36	0.57
Jumlah		2,751.84	2,886.59

Sumber: Penyata Kewangan BBN Dan MIS

Analisis Audit mendapati, pinjaman BBN berjumlah RM2,062.52 juta iaitu 71.5% daripada jumlah liabiliti pada tahun 2007. Pinjaman ini telah mencatatkan penurunan sejumlah RM37.02 juta atau 1.9% menjadi RM1.94 bilion berbanding RM1.97 bilion pada tahun 2006.

Analisis menunjukkan 12 daripada 22 BBN mempunyai pinjaman setakat 31 Disember 2007 iaitu Lembaga Air Kuching, Lembaga Air Sibu, Lembaga Kemajuan Bintulu, Lembaga Pelabuhan Kuching, Lembaga Pelabuhan Miri, Lembaga Pelabuhan Rajang, Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah, Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak, Perbadanan Perusahaan Kemajuan Kayu Sarawak, Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak, Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak dan Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke.

Pada tahun 2007, peningkatan pinjaman yang ketara ditunjukkan oleh Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak sejumlah RM15 juta dan Lembaga Air Sibu sejumlah RM12.97 juta.

17.1.8 Analisis Nisbah

Nisbah Hutang mengukur peratus dana dibiayai dari sumber selain ekuiti. Analisis Nisbah Hutang menunjukkan 15 Agensi menggunakan kurang daripada 50% pembiayaan daripada sumber selain ekuiti. Agensi yang menggunakan lebih daripada 50% jumlah asetnya dibiayai melalui liabiliti ialah Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke, Perbadanan Pembangunan Perumahan Sarawak, Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak, Lembaga Pelabuhan Kuching dan Lembaga Air Sibu.

Analisis nisbah kecairan menunjukkan 15 Agensi mampu untuk memenuhi obligasi jangka pendek lebih daripada dua kali jumlah liabiliti semasa. Agensi yang mampu untuk memenuhi obligasi jangka pendek kurang daripada dua kali ialah Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak, Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke, Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak, Lembaga Pelancongan Sarawak, Lembaga Pelabuhan Kuching, Lembaga Pelabuhan Rajang, Lembaga Pelabuhan Miri dan Lembaga Air Sibu. Butiran di **Jadual 17.10**.

Jadual 17.10
Kedudukan Aset Dan Tanggungan Badan Berkanun Negeri Dan Majlis Islam Sarawak
Pada Tahun 2006 Dan 2007

Bil.	Agensi	Lembaran Imbangan Tahun 2006			Lembaran Imbangan Tahun 2007		
		Aset Semasa (RM Juta)	Liabiliti Semasa (RM Juta)	Harta Bersih Semasa (RM Juta)	Aset Semasa (RM Juta)	Liabiliti Semasa (RM Juta)	Harta Bersih Semasa (RM Juta)
1.	Perbadanan Pembangunan Perumahan	754.35	121.64	632.71	630.59	127.41	503.18
2.	Perbadanan Kemajuan Perusahaan Kayu Sarawak	399.96	45.81	354.15	396.05	76.09	319.96
3.	Yayasan Sarawak	125.77	8.82	116.95	252.09	7.19	244.90
4.	Lembaga Pembangunan Dan Lindungan Tanah	307.55	82.91	224.64	395.65	103.29	292.36
5.	Perbadanan Pembangunan Ekonomi Sarawak	187.81	35.40	152.41	205.30	38.07	167.23
6.	Lembaga Kemajuan Bintulu	264.44	113.17	151.27	242.09	110.05	132.04
7.	Lembaga Air Sibu	19.65	13.76	5.89	117.08	13.09	103.99
8.	Lembaga Kemajuan Tanah Sarawak	80.65	14.12	66.53	92.55	0.86	91.69
9.	Lembaga Air Kuching	120.96	37.16	83.80	117.39	32.15	85.24
10.	Pusat Kepelbagai Biologi Sarawak	22.69	1.44	21.25	26.94	2.56	24.38
11.	Lembaga Sumber Asli Dan Alam Sekitar	24.61	0.36	24.25	14.06	0.57	13.49
12.	Lembaga Pelabuhan Kuching	26.30	12.09	14.21	23.96	12.06	11.90
13.	Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	113.91	154.26	(40.35)	206.48	194.61	11.87
14.	Yayasan Biasiswa Sarawak Tunku Abdul Rahman	6.17	0.00	6.17	7.66	0.00	7.66
15.	Pustaka Negeri Sarawak	8.34	0.94	7.40	7.88	1.67	6.21
16.	Lembaga Sungai-Sungai Sarawak	6.67	1.08	5.59	6.65	1.00	5.65
17.	Majlis Islam Sarawak	5.07	0.69	4.38	7.47	2.94	4.53
18.	Lembaga Pelabuhan Miri	50.47	33.63	16.84	50.76	46.57	4.19
19.	Perbadanan Stadium Sarawak	1.60	0.39	1.21	1.06	0.19	0.87
20.	Perbadanan Perhutanan Sarawak	3.40	0.00	3.40	0.51	0.00	0.51
21.	Lembaga Pelancongan Sarawak	1.91	0.73	1.18	1.86	1.75	0.11
22.	Lembaga Pelabuhan Rajang	9.98	14.53	(4.55)	14.71	15.52	(0.81)
23.	Perbadanan Urusan Kejuruteraan Dan Limbungan Brooke	35.44	39.08	(3.64)	101.34	106.06	(4.72)
Jumlah		2,577.70	732.01	1,845.69	2,920.13	893.70	2,026.43

Sumber: Penyata Kewangan BBN dan MIS

17.1.9 Analisis Tanggungan Luar Jangka

Setakat 31 Disember 2007, sebanyak tiga daripada 22 BBN mempunyai tanggungan luar jangka berjumlah RM23.38 juta. Jumlah berkenaan adalah bersamaan dengan tahun 2006. Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak mempunyai tanggungan luar jangka tertinggi berjumlah RM21.30 juta diikuti oleh Yayasan Sarawak berjumlah RM1.5 juta.

Tanggungan luar jangka Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak merupakan kerugian tukaran wang asing atas pinjaman luar negara berjumlah RM18.92 juta dan tuntutan litigasi pihak ketiga berjumlah RM2.37 juta. Tanggungan luar jangka bagi Yayasan Sarawak terdiri daripada *corporate guarantees given to banks for credit facilities granted to an associate*. Sementara tanggungan luar jangka bagi Lembaga Pelabuhan Rajang adalah bagi litigasi yang masih dalam proses bagi tuntutan pembuangan kerja. Butiran lanjut mengenai tanggungan luar jangka adalah seperti di **Jadual 17.11**.

Jadual 17.11
Tanggungan Luar Jangka Badan Berkanun Negeri

Agenzi	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
Lembaga Penyatuan Dan Pemulihan Tanah Sarawak	21.30	21.30
Yayasan Sarawak	1.50	1.50
Lembaga Pelabuhan Rajang	0.58	0.58
Jumlah	23.38	23.38

Sumber: Penyata Kewangan BBN

17.1.10 PENCAPAIAN SYARIKAT SUBSIDIARI

Pada tahun 2007, sebanyak 10 BBN telah melabur dalam 83 syarikat subsidiari dengan pegangan ekuiti melebihi 51% berbanding 78 syarikat subsidiari pada tahun 2006. Sebanyak 30 syarikat subsidiari telah mencatat keuntungan berjumlah RM57.62 juta pada tahun 2007 iaitu peningkatan sejumlah RM5.14 juta atau 9.8% berbanding tahun 2006, manakala 50 syarikat subsidiari telah mengalami kerugian berjumlah RM9.90 juta pada tahun 2007 berbanding RM11.62 juta pada tahun 2006. Kedudukan syarikat subsidiari yang mengalami keuntungan dan kerugian pada tahun 2006 dan 2007 adalah seperti di **Jadual 17.12**.

Jadual 17.12
Keuntungan Dan Kerugian Syarikat Subsidiari

Tahun	Keuntungan		Kerugian	
	Bilangan Syarikat	Jumlah (RM Juta)	Bilangan Syarikat	Jumlah (RM Juta)
2006	24*	52.48	51*	11.62
2007	30*	57.62	50*	9.90
Varians		5.14		1.72
Peratusan (%)		9.79		14.80

Sumber: Rekod BBN

Nota: * Tidak termasuk anak syarikat Yayasan Sarawak

17.1.11 Berdasarkan analisis terhadap 83 syarikat subsidiari pada tahun 2007, sebanyak 49 syarikat subsidiari adalah aktif dari segi operasi, satu baru diambil alih, dua syarikat telah berhenti operasi dan 32 tidak aktif.

17.2 ANALISIS KEDUDUKAN KEWANGAN PIHAK BERKUASA TEMPATAN

Setakat 30 Jun 2009, Jabatan Audit Negara telah membuat pengesahan dan mengeluarkan Sijil Audit terhadap Penyata Kewangan bagi tahun berakhir 2007 untuk kesemua 25 Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) di Sarawak yang terdiri daripada tiga Dewan/Majlis Bandaraya, dua Majlis Perbandaran dan 20 Majlis Daerah. Prestasi kewangan Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun berakhir 31 Disember 2007 adalah seperti di **Jadual 17.13**.

Jadual 17.13
Prestasi Kewangan Pihak Berkuastra Tempatan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2007

Bil.	Pihak Berkuastra Tempatan	Penyata Pendapatan Pada 31 Disember 2007			Lembaran Imbangan Pada 31 Disember 2007		
		Pendapatan (RM Juta)	Perbelanjaan (RM Juta)	Surplus/ (Defisit) (RM Juta)	Aset Semasa (RM Juta)	Liabiliti Semasa (RM Juta)	Harta Bersih Semasa (RM Juta)
1.	Dewan Bandaraya Kuching Utara	71.13	65.85	5.28	111.10	6.72	104.38
2.	Majlis Bandaraya Kuching Selatan	61.95	57.90	4.05	47.76	15.20	32.56
3.	Majlis Bandaraya Miri	53.10	49.70	3.40	28.35	5.91	22.44
4.	Majlis Perbandaran Sibu	45.17	38.22	6.95	15.58	3.68	11.90
5.	Majlis Perbandaran Padawan	34.11	32.14	1.97	40.57	7.70	32.87
6.	Majlis Daerah Bau	7.66	3.88	3.78	11.71	0.20	11.51
7.	Majlis Daerah Betong	4.20	2.94	1.26	1.46	1.18	0.28
8.	Majlis Daerah Dalat Dan Mukah	5.01	7.52	(2.51)	7.90	1.22	6.68
9.	Majlis Daerah Kanowit	3.28	2.65	0.63	2.68	(0.02)	2.70
10.	Majlis Daerah Kapit	7.06	6.77	0.29	0.43	0.42	0.01
11.	Majlis Daerah Lawas	3.83	2.94	0.89	2.70	0.70	2.00
12.	Majlis Daerah Limbang	5.21	4.64	0.57	1.71	0.54	1.17
13.	Majlis Daerah Luar Bandar Sibu	8.60	7.32	1.28	5.93	0.90	5.03
14.	Majlis Daerah Lubok Antu	2.80	2.45	0.35	2.04	0.27	1.77
15.	Majlis Daerah Lundu	5.08	2.34	2.74	6.66	0.67	5.99
16.	Majlis Daerah Maradong Dan Julau	4.34	4.10	0.24	4.26	0.36	3.90
17.	Majlis Daerah Marudi	4.63	4.48	0.15	11.98	0.43	11.55
18.	Majlis Daerah Matu Dan Daro	2.91	2.44	0.47	0.71	0.23	0.48
19.	Majlis Daerah Samarahan	8.54	5.75	2.79	9.64	2.01	7.63
20.	Majlis Daerah Saratok	7.43	3.53	3.90	8.66	0.09	8.57
21.	Majlis Daerah Sarikei	11.94	9.69	2.25	12.44	0.85	11.59
22.	Majlis Daerah Serian	6.50	4.48	2.02	6.65	0.60	6.05
23.	Majlis Daerah Simunjan	3.14	3.03	0.11	0.81	0.56	0.25
24.	Majlis Daerah Sri Aman	8.30	6.22	2.08	5.65	0.34	5.31
25.	Majlis Daerah Subis	3.52	2.50	1.02	5.32	0.09	5.23
Jumlah		379.44	333.48	45.96	352.70	50.85	301.85

Sumber: Penyata Kewangan PBT Tahun 2007

17.2.1 Kedudukan Kewangan Dewan/Majlis Bandaraya, Majlis Perbandaran Dan Majlis Daerah

a) Dewan Bandaraya Dan Majlis Bandaraya

Analisis Audit terhadap penyata kewangan ketiga-tiga Dewan/Majlis Bandaraya mendapatkan kedudukan kewangan Dewan Bandaraya Kuching Utara pula menunjukkan prestasi cemerlang pada tahun 2007 dengan mencatat lebihan sejumlah RM5.28 juta berbanding defisit sejumlah RM3.36 juta yang dialami pada tahun 2006. Majlis Bandaraya Kuching Selatan masih mengekalkan surplus pada tahun 2007 walaupun telah turun sejumlah RM0.70 juta atau 14.7% iaitu sejumlah RM4.05 juta pada tahun 2007 berbanding sejumlah RM4.75 juta pada tahun 2006. Keadaan yang sama berlaku dengan Majlis Bandaraya Miri di mana masih mengekalkan surplus walaupun telah turun sejumlah RM1.57 juta atau 31.6% pada tahun 2007 apabila mencatat surplus sejumlah RM3.40 juta pada tahun 2007 berbanding sejumlah RM4.97 juta pada tahun 2006. Pada tahun 2007, secara keseluruhannya, ketiga-tiga Dewan/Majlis Bandaraya ini telah mencatatkan surplus sejumlah RM12.73 juta. Prestasi kewangan ini bertambah baik berbanding surplus sejumlah RM6.36 juta pada tahun 2006. Pada tahun 2007, Majlis Bandaraya menerima sumbangan kerajaan berjumlah RM22.23 juta atau 11.9% daripada jumlah hasil RM186.18 juta. Selain itu, Dewan Bandaraya Kuching Utara, Majlis Bandaraya Kuching Selatan dan Majlis Perbandaran Padawan

mempunyai baki pinjaman Kerajaan Negeri berjumlah RM15.30 juta, RM18.77 juta dan RM12.62 juta masing-masing. Pada tahun 2007, analisis mendapati peruntukan yang diterima oleh Majlis Bandaraya Kuching Selatan sejumlah RM285,000 mengenai Tabung Pembangunan Tempat Letak Kereta dan RM62,055 mengenai Pembangunan Taman Hockien Garden tidak dibelanjakan.

b) Majlis Perbandaran

Kedudukan kewangan Majlis Perbandaran Padawan pada tahun 2007 telah mencatatkan surplus sejumlah RM1.97 juta berbanding defisit sejumlah RM2.30 juta yang dialami pada tahun 2006. Manakala prestasi kewangan Majlis Perbandaran Sibu bertambah baik dengan mencatatkan surplus sejumlah RM6.95 juta berbanding surplus sejumlah RM3.10 juta pada tahun 2006. Secara keseluruhannya, Majlis Perbandaran mencatat surplus sejumlah RM8.92 juta pada tahun 2007. Prestasi kewangan adalah baik iaitu surplus sejumlah RM0.80 juta pada tahun 2006 dan defisit RM1.38 juta pada tahun 2005. Surplus yang dialami oleh Majlis Perbandaran adalah meliputi sumbangan kerajaan yang diberi berjumlah RM21.54 juta atau 27.2% daripada jumlah hasil Majlis Perbandaran berjumlah RM79.28 juta. Pada tahun 2007, analisis mendapati peruntukan yang diterima oleh Majlis Perbandaran Padawan berjumlah RM111,569 dari Kementerian Pembangunan Sosial Sarawak adalah tidak dibelanjakan. Kedudukan surplus dan defisit bagi Dewan/Majlis Bandaraya dan Majlis Perbandaran adalah ditunjukkan seperti di **Jadual 17.14**.

Jadual 17.14
Kedudukan Kewangan Tahunan
Bagi Majlis Bandaraya Dan Majlis Perbandaran

Bil.	Pihak Berkuasa Tempatan	Tahun/Surplus/(Defisit)		
		2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)
1.	Majlis Bandaraya Kuching Selatan	5.00	4.75	4.05
2.	Dewan Bandaraya Kuching Utara	0.07	(3.36)	5.28
3.	Majlis Bandaraya Miri	(6.91)	4.97	3.40
Jumlah		(1.84)	6.36	12.73
1.	Majlis Perbandaran Sibu	(2.38)	3.10	6.95
2.	Majlis Perbandaran Padawan	1.00	(2.30)	1.97
Jumlah		(1.38)	0.80	8.92

Sumber: Penyata Kewangan PBT

c) Majlis Daerah

Secara keseluruhannya Majlis Daerah mencatatkan surplus sejumlah RM24.31 juta berbanding dengan sejumlah RM4.41 juta defisit yang dialami pada tahun 2005 dan sejumlah RM6.21 juta defisit yang dialami pada tahun 2006. Surplus yang dialami oleh Majlis Daerah adalah meliputi sumbangan kerajaan yang diberi berjumlah RM82.56 juta atau 72.4% daripada jumlah hasil Majlis Daerah berjumlah RM113.98 juta. Sembilan belas daripada 20 Majlis Daerah mengalami surplus sejumlah RM26.82 juta pada tahun kewangan 2007. Daripada jumlah tersebut, sebanyak 10 Majlis Daerah mempunyai surplus yang melebihi RM1 juta, iaitu Majlis Daerah Sri Aman, Majlis Daerah Sarikei, Majlis Daerah Samarahan, Majlis Daerah Betong, Majlis Daerah Luar Bandar Sibu, Majlis Daerah Saratok, Majlis Daerah Serian, Majlis Daerah Bau, Majlis

Daerah Lundu dan Majlis Daerah Subis. Satu Majlis Daerah yang mencatat defisit sejumlah RM2.51 juta ialah Majlis Daerah Dalat Dan Mukah. Defisit yang dialami adalah disebabkan oleh peningkatan perbelanjaan dan pada masa yang sama kutipan hasil tidak dapat menampung perbelanjaan yang dibuat. Oleh itu, mekanisme dan tindakan tertentu perlu dirangka dan dilaksanakan untuk membaiki prestasi kewangan Majlis. Ringkasan kedudukan kewangan Majlis Daerah adalah seperti di **Jadual 17.15**.

Jadual 17.15
Kedudukan Kewangan Tahunan Bagi Majlis Daerah

Perkara	Tahun 2005		Tahun 2006		Tahun 2007	
	Bil.	(RM Juta)	Bil.	(RM Juta)	Bil.	(RM Juta)
Surplus	6	3.21	9	3.92	19	26.82
(Defisit)	14	(9.42)	11	(8.33)	1	(2.51)
Jumlah	20	(6.21)	20	(4.41)	20	24.31

Sumber: Penyata Kewangan PBT

17.2.2 Hasil Dan Perbelanjaan

Pada tahun 2007, Pihak Berkuasa Tempatan telah membelanjakan sejumlah RM333.48 juta bagi perbelanjaan emolumen, pengangkutan dan perjalanan rasmi, pentadbiran am, perkhidmatan dan bekalan, perhubungan dan utiliti serta penyenggaraan. Hasil utama Pihak Berkuasa Tempatan pula adalah daripada cukai taksiran, geran berkanun/sumbangan Kerajaan, faedah pelaburan, lesen perniagaan dan perkhidmatan sewaan. Analisis Audit mendapati pada tahun 2007, Pihak Berkuasa Tempatan telah mengutip hasil sejumlah RM379.44 juta. Komposisi hasil Pihak Berkuasa Tempatan bagi tahun berakhir 31 Disember 2007 adalah seperti di **Jadual 17.16**.

Jadual 17.16
Jenis Hasil Pihak Berkuasa Tempatan Bagi Tahun Berakhir 31 Disember 2007

Kategori PBT	Bil. PBT	Cukai Taksiran (RM Juta)	Geran Berkanun (RM Juta)	Faedah Pelaburan (RM Juta)	Lesen (RM Juta)	Pelbagai (RM Juta)	Jumlah (RM Juta)
Bandaraya	3	103.50	22.23	3.98	4.33	52.14	186.18
Perbandaran	2	40.96	21.54	1.24	1.58	13.96	79.28
Majlis Daerah	20	20.01	82.56	2.65	2.30	6.46	113.98
Jumlah	25	164.47	126.33	7.87	8.21	72.56	379.44

Sumber: Penyata Kewangan PBT

17.2.3 Harta Bersih Semasa

Adalah didapati 24 daripada 25 Pihak Berkuasa Tempatan di Negeri Sarawak mengamalkan perakaunan berasas tunai. Hanya satu Pihak Berkuasa Tempatan, iaitu Dewan Bandaraya Kuching Utara mengamalkan perakaunan berdasarkan akru. Mengikut perakaunan berasaskan tunai, nilai prabayar, penghutang dan juga harta modal tidak diambil kira dalam Lembaran Imbangan. Hanya wang tunai dan simpanan tetap diambil kira dalam penyediaan Lembaran Imbangan tahunan Pihak Berkuasa Tempatan. Analisis Audit terhadap harta bersih semasa Pihak Berkuasa Tempatan iaitu harta semasa ditolak dengan tanggungan semasa Pihak Berkuasa Tempatan mendapati beberapa perkara berikut:

- a) Analisis Audit terhadap Dewan/Majlis Bandaraya mendapati harta bersih semasa bagi Dewan Bandaraya Kuching Utara pada tahun 2007 telah meningkat sejumlah RM9.65

juta atau 10.2%, iaitu sejumlah RM94.73 juta pada tahun 2006 menjadi sejumlah RM104.38 juta pada tahun 2007.

- b) Pada akhir tahun 2007, harta bersih semasa bagi Majlis Bandaraya Kuching Selatan berjumlah RM32.56 juta iaitu pertambahan sejumlah RM2.44 juta atau 8.1% berbanding tahun 2006. Manakala harta bersih semasa Majlis Bandaraya Miri menunjukkan pertambahan sejumlah RM3.39 juta atau 17.8% iaitu sejumlah RM22.44 juta pada tahun 2007 berbanding sejumlah RM19.05 juta pada tahun 2006.
- c) Bagi Majlis Perbandaran, Majlis Perbandaran Padawan mempunyai nilai harta bersih semasa sejumlah RM32.87 juta pada tahun 2007 iaitu pertambahan sejumlah RM1.96 juta berbanding sejumlah RM30.91 juta pada tahun 2006. Manakala prestasi nilai harta bersih semasa Majlis Perbandaran Sibu adalah baik di mana menunjukkan peningkatan sejumlah RM7.07 juta atau 146.4% iaitu sejumlah RM11.90 juta pada tahun 2007 berbanding sejumlah RM4.83 juta pada tahun 2006.
- d) Bagi 20 Majlis Daerah di Sarawak pula, sehingga tahun berakhir 2007, nilai harta bersih semasa ialah berjumlah RM97.70 juta. Nilai harta bersih semasa ini tidak termasuk harta modal yang dimiliki oleh Majlis memandangkan kesemua Majlis Daerah menggunakan perakaunan berasaskan tunai di mana harta modal tidak diambil kira dalam penyediaan Imbangan Duga. Majlis Daerah Sri Aman, Majlis Daerah Sarikei, Majlis Daerah Samarahan, Majlis Daerah Dalat Dan Mukah, Majlis Daerah Marudi, Majlis Daerah Saratok, Majlis Daerah Serian, Majlis Daerah Bau, Majlis Daerah Lundu dan Majlis Daerah Subis mencatat nilai harta bersih semasa yang tinggi di mana melebihi RM5 juta. Analisis Audit mendapati harta bersih semasa keseluruhan bagi 20 Majlis Daerah pada tahun 2007 ialah sejumlah RM97.70 juta. Jumlah ini menunjukkan peningkatan sejumlah RM19.03 juta atau 24.2% berbanding tahun sebelumnya yang mencatat sejumlah RM78.67 juta.

17.2.4 ANALISIS TUNGGAKAN HASIL CUKAI TAKSIRAN PIHAK BERKUASA TEMPATAN

Cukai taksiran adalah cukai tahunan yang dikenakan terhadap harta pegangan di bawah kawasan pentadbiran Pihak Berkuasa Tempatan mengikut kuasa *Local Authorities Ordinance, 1996*. Cukai taksiran adalah merupakan penyumbang utama kepada pendapatan Pihak Berkuasa Tempatan. Harta pegangan yang dikenakan cukai taksiran adalah rumah kediaman, kedai, bangunan perniagaan, pejabat bukan milik kerajaan, kilang dan depot. Sehingga akhir tahun 2008, sejumlah RM174.25 juta telah berjaya dikutip oleh Pihak Berkuasa Tempatan di Negeri Sarawak. Kutipan ini meningkat sejumlah RM9.88 juta atau 6% berbanding kutipan cukai pada tahun 2007. Jumlah hasil cukai taksiran yang dikutip di peringkat Bandaraya, Perbandaran dan Majlis Daerah bagi tahun 2004 hingga 2008 adalah ditunjukkan di **Jadual 17.17**.

Jadual 17.17
Kutipan Cukai Taksiran Bagi Tempoh 2004 Hingga 2008

Kategori PBT	Bilangan PBT	Tahun				
		2004 (RM Juta)	2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
Bandaraya	3	63.41	95.01	97.31	104.40	108.62
Perbandaran	2	62.68	34.09	37.34	40.96	43.40
Majlis Daerah	20	14.48	16.36	16.57	19.01	22.23
Jumlah	25	140.57	145.46	151.22	164.37	174.25

Sumber: Penyata Kewangan PBT

Analisis Audit terhadap tunggakan cukai taksiran mendapati jumlah tunggakan telah meningkat daripada sejumlah RM65.05 juta pada tahun 2007 menjadi sejumlah RM67.47 juta pada tahun 2008 iaitu peningkatan sejumlah RM2.42 juta. Bagi kategori Bandaraya, jumlah tunggakan cukai taksiran tahun 2008 telah meningkat sejumlah RM0.41 juta berbanding tahun 2007. Manakala di peringkat Perbandaran, jumlah tunggakan cukai taksiran telah meningkat sejumlah RM1.37 juta atau 11.5% berbanding tahun 2007. Begitu juga dengan Majlis Daerah, keseluruhan tunggakan cukai telah meningkat sejumlah RM0.64 juta atau sebanyak 3.4%. Peningkatan tunggakan cukai ini menunjukkan Pihak Berkuasa Tempatan perlu berusaha untuk mengutip tunggakan cukai Majlis. Tunggakan cukai taksiran bagi keseluruhan Pihak Berkuasa Tempatan adalah seperti di **Jadual 17.18**.

Jadual 17.18
Tunggakan Cukai Taksiran Bagi Tempoh Tahun 2005 Hingga 2008

Kategori PBT	Bilangan PBT	Tahun			
		2005 (RM Juta)	2006 (RM Juta)	2007 (RM Juta)	2008 (RM Juta)
Bandaraya	3	33.62	35.42	34.47	34.88
Perbandaran	2	10.74	11.17	11.96	13.33
Majlis Daerah	20	15.83	15.44	18.62	19.26
Jumlah	25	60.19	62.03	65.05	67.47

Sumber: Penyata Kewangan PBT

Adalah didapati 17 Pihak Berkuasa Tempatan (PBT) telah menunjukkan peningkatan bagi tunggakan cukai taksiran di mana tiga daripadanya menunjukkan peningkatan melebihi 15% iaitu Majlis Daerah Limbang sebanyak 16.9%, Majlis Daerah Samarahan sebanyak 16.5% dan Majlis Daerah Betong sebanyak 18.9%. Manakala lapan PBT telah menunjukkan penurunan bagi tunggakan cukai pada tahun 2008 berbanding tahun 2007 iaitu Dewan Bandaraya Kuching Utara, Majlis Daerah Matu Dan Daro, Majlis Daerah Marudi, Majlis Daerah Saratok, Majlis Daerah Serian, Majlis Daerah Lubok Antu, Majlis Daerah Lundu dan Majlis Daerah Subis. Daripada lapan PBT tersebut, tiga daripadanya iaitu Majlis Daerah Matu Dan Daro, Majlis Daerah Marudi dan Majlis Daerah Lubok Antu menunjukkan penurunan yang ketara sejumlah RM657,183 atau 40.3%, RM146,213 atau 28.6% dan sejumlah RM72,391 atau 53.9% masing-masing. Peningkatan tunggakan cukai yang dialami oleh Pihak Berkuasa Tempatan perlu diambil perhatian serius untuk mengukuhkan lagi kewangan Majlis. Antara sebab peningkatan tunggakan ini ialah sikap pemilik pegangan yang tidak prihatin dan kurang ambil berat tentang bayaran cukai. Juga, Senarai Nilaian Majlis tidak dikemaskinikan menyebabkan pegangan yang sudah tidak wujud masih dikeluarkan bil dan kemudahan untuk pembayar cukai penduduk luar bandar yang agak

menyukarkan dan penduduk luar bandar yang tidak berkemampuan untuk membayar cukai. Sehubungan itu, pihak Majlis perlu mengambil tindakan yang lebih serius untuk mengurangkan peningkatan tunggakan cukai taksiran seperti mengeluarkan dan menghantar notis tuntutan selepas tarikh genap bayaran, mengambil tindakan undang-undang terhadap penghutang, mengadakan kaunter bergerak dan menyita pegangan yang berkaitan.

18. RUMUSAN DAN SYOR AUDIT

Pada tahun 2007, prestasi kewangan Badan Berkanun Negeri (BBN) dan Majlis Islam Sarawak (MIS) secara keseluruhannya adalah baik. Pendapatan BBN dan MIS meningkat menjadi RM1.42 bilion iaitu peningkatan sejumlah RM792.19 juta atau 126.7% berbanding RM625.07 juta pada tahun 2006. Pendapatan janaan sendiri berjumlah RM1.12 bilion atau 79.1% berbanding geran mengurus sejumlah RM106.46 juta atau 7.5%. Begitu juga aset BBN telah mencatat peningkatan sejumlah RM152.99 juta atau 2% menjadi RM7.73 bilion berbanding RM7.58 bilion pada tahun 2006. Bagaimanapun, liabiliti BBN telah meningkat sejumlah RM134.75 juta atau 4.9% daripada RM2.75 bilion pada tahun 2006 menjadi RM2.89 bilion pada tahun 2007.

Pencapaian penyediaan penyata kewangan oleh BBN dan MIS adalah baik. Daripada 23 penyata kewangan BBN dan MIS bagi tahun kewangan 2007 yang diaudit, 21 Penyata Kewangan telah diberi Sijil Tanpa Teguran dan hanya satu Sijil Berteguran dan satu BBN telah mengemukakan penyata kewangan tahun 2007 pada 28 Mei 2009.

Analisis nisbah hutang dan nisbah kecairan mendapat BBN mampu untuk membiayai keseluruhan hutangnya dengan jumlah aset yang ada. Begitu juga dengan nisbah kecairan menunjukkan BBN mampu untuk memenuhi obligasi jangka pendek.

Pada keseluruhannya pencapaian penyerahan Penyata Kewangan Tahun 2007 bagi Pihak Berkuasa Tempatan adalah memuaskan di mana semua penyata kewangan dapat disahkan sebelum akhir tahun 2008. Akaun Pihak Berkuasa Tempatan masih disediakan berdasarkan tunai kecuali Dewan Bandaraya Kuching Utara adalah berdasarkan akru.

Adalah didapati penyata kewangan bagi kesemua Pihak Berkuasa Tempatan 2007 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri. Ini menunjukkan perkembangan positif berbanding tahun sebelumnya. Jumlah hasil cukai taksiran yang dikutip oleh Pihak Berkuasa Tempatan pula bertambah setiap tahun walaupun jumlah tunggakan cukai terus meningkat.

Bagi memastikan prestasi kewangan Badan Berkanun Negeri dan Pihak Berkuasa Tempatan adalah disarankan untuk menimbang syor berikut:

- a) Bagi BBN yang menerima Sijil Berteguran, Ketua Eksekutif perlu mengambil tindakan membetulkan kelemahan yang dibangkitkan bagi memastikan kelemahan yang sama tidak berulang. Ini bagi memastikan penyata kewangan disediakan mengikut piawaian

perakaunan yang ditetapkan bagi memberi gambaran yang benar dan saksama mengenai kedudukan kewangan BBN.

- b) Bagi anak syarikat BBN yang mengalami kerugian berterusan dan tidak aktif, BBN hendaklah mengkaji semula kedudukan syarikat berkenaan sama ada untuk meneruskan operasi atau sebaliknya.
- c) Pihak Jabatan Ketua Menteri dan Kementerian Alam Sekitar Dan Kesihatan Awam Sarawak perlu mengambil langkah permulaan untuk melaksanakan perakaunan berasaskan akru bagi PBT di Sarawak. Sebagai langkah awal, Majlis Bandaraya Kuching Selatan dan Miri serta Majlis Perbandaran Padawan dan Sibu perlu diberi keutamaan.
- d) Bagi mengukuhkan lagi kedudukan kewangan, Pihak Berkuasa Tempatan hendaklah mengambil tindakan proaktif untuk memungut hasil dan menimbang langkah yang berkesan untuk mengurangkan tunggakan cukai taksiran.

**BAHAGIAN VI
PEMBENTANGAN
LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA
DAN MESYUARAT JAWATANKUASA
KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI**

BAHAGIAN VI
PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA DAN MESYUARAT
JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

20. PEMBENTANGAN LAPORAN KETUA AUDIT NEGARA

Mengikut Perkara 112A(1) Perlumbagaan Persekutuan, Laporan Ketua Audit Negara mengenai Akaun Kerajaan Negeri yang telah diaudit hendaklah dibentangkan seberapa segera di Dewan Undangan Negeri. Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Akaun Awam Dan Aktiviti Kementerian Dan Jabatan Negeri Sarawak bagi tahun 2007 telah dibentangkan di Dewan Undangan Negeri pada 3 November 2008.

21. MESYUARAT JAWATANKUASA KIRA-KIRA WANG AWAM NEGERI

Sehingga bulan Disember 2008, Jawatankuasa Kira-Kira Awam Negeri telah bermesyuarat sekali untuk membincangkan Laporan Ketua Audit Negara mengenai Penyata Akaun Awam serta Aktiviti Kementerian/Jabatan dan Agensi Negeri Sarawak bagi tahun 2006. Semasa membincangkan perkara yang dibangkitkan dalam Laporan Ketua Audit Negara, Pegawai Pengawal bagi Kementerian/Jabatan dan Agensi Kerajaan yang berkenaan telah diminta hadir untuk menjelaskan isu-isu yang dibangkitkan oleh Jawatankuasa seperti di **Jadual 21.1**.

Jadual 21.1
Isu-isu Yang Dibangkitkan Oleh Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri

Tarikh	Perenggan Yang Dibincangkan Semasa Mesyuarat	Kementerian/Jabatan/Agensi Terlibat
17.07.2008	15.1 Kawalan Pengurusan 15.2 Kawalan Hasil 15.3 Kawalan Perbelanjaan 15.4 Pengurusan Akaun Amanah/Pinjaman/Deposit 15.5 Pengurusan Aset	Kementerian Alam Sekitar Dan Kesihatan Awam Kementerian Pembangunan Bandar Dan Pelancongan Kementerian Pemodenan Pertanian
	34.2 Kawalan Hasil 34.3 Kawalan Perbelanjaan 34.4 Pengurusan Pelaburan 34.5 Pengurusan Akaun Amanah/Deposit	Majlis Daerah Sri Aman Majlis Daerah Serian Majlis Daerah Saratok

Sumber: Fail Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri Sarawak

Sehingga bulan Jun 2009, Jawatankuasa Kira-kira Wang Awam Negeri belum bermesyuarat lagi. Selaras dengan peranan Jawatankuasa untuk memastikan wujudnya Akauntabiliti Awam, Jawatankuasa hendaklah lebih kerap bermesyuarat membincangkan isu Laporan Ketua Audit Negara yang terkini, memantau tindakan susulan terhadap syor penambahbaikan mengenai isu Audit yang lalu, membuat lawatan ke tapak projek dan anak syarikat Kerajaan Negeri, mengkaji isu-isu lama yang belum selesai, membincangkan isu semasa yang mempunyai kepentingan umum serta memastikan syor Jawatankuasa diambil tindakan oleh Ketua-ketua Kementerian/Jabatan/Agensi Kerajaan Negeri.

Setakat 30 Jun 2009, Laporan hasil perbincangan JKKWA terhadap Laporan Ketua Audit Negara bagi tahun 2006 hingga 2007 belum lagi dibentangkan di DUN. Oleh yang demikian, memorandum kepada Pegawai Pengawal untuk melaksanakan syor penambahbaikan terhadap isu yang berbangkit dalam Laporan Ketua Audit Negara Tahun 2006 dan 2007 belum dikeluarkan dan tindakan susulan tidak dipantau.

PENUTUP

PENUTUP

Pelaksanaan Indeks Akauntabiliti Pengurusan Kewangan yang dilaksanakan buat kali kedua pada tahun 2008 telah menunjukkan pencapaian pengurusan kewangan Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri di tahap yang baik namun masih terdapat beberapa kelemahan seperti yang dilaporkan.

Kelemahan dalam penyediaan penyata kewangan dan pengurusan kewangan yang dilaporkan dalam laporan ini menggambarkan bahawa tahap akauntabiliti pengurusan wang awam masih perlu dipertingkatkan. Langkah pembetulan perlu diambil bagi memastikan wujudnya akauntabiliti dan integriti dalam pengurusan kewangan.

Antara faktor utama yang menyebabkan wujudnya kelemahan pengurusan kewangan adalah ketiadaan sistem dan prosedur, Jawatankuasa Keutuhan Pengurusan, penyeliaan berterusan dan peraturan pengurusan aset tidak dipatuhi. Oleh itu, adalah disyorkan Pegawai Pengawal yang terlibat mengkaji semula Manual Prosedur Kerja yang lengkap dan kemas kini, memantapkan pemantauan berterusan terhadap kerja yang dilaksanakan oleh pegawai bawahan dan pematuhan kepada peraturan kewangan yang ditetapkan. Jabatan dan Agensi Negeri boleh mempertingkatkan pengurusan kewangan ke tahap yang lebih baik jika langkah-langkah penambahbaikan dijalankan oleh Kementerian/Jabatan/Agensi Negeri seperti mengadakan program latihan/kursus yang berterusan kepada pegawai yang terlibat dalam pengurusan kewangan agar mereka dapat meningkatkan pengetahuan dan kompetensi dalam melaksanakan tugas.

Memandangkan pengauditan yang dijalankan oleh Jabatan Audit Negara adalah berdasarkan pensampelan dan skop tertentu, Pegawai Pengawal dan Ketua-ketua Agensi yang terlibat juga perlu mengaturkan supaya pemeriksaan secara menyeluruh dijalankan untuk menentukan sama ada kelemahan yang sama juga berlaku di bahagian lain yang tidak diaudit dan seterusnya mengambil tindakan pembetulan.

**JABATAN AUDIT NEGARA
Putrajaya**

24 Julai 2009

LAMPIRAN

**SIJIL KETUA AUDIT NEGARA
MENGENAI PENYATA KEWANGAN
KERAJAAN NEGERI SARAWAK
BAGI TAHUN BERAKHIR 31 DISEMBER 2008**

Penyata Kewangan Kerajaan Negeri Sarawak bagi tahun berakhir 31 Disember 2008 telah diaudit atas arahan saya selaras dengan Akta Audit 1957. Pihak pengurusan Kerajaan Negeri adalah bertanggungjawab terhadap Penyata Kewangan ini dan tanggungjawab saya adalah mengaudit dan memberi pendapat terhadap Penyata Kewangan tersebut. Pengauditan telah dilaksanakan dengan berpandukan piawaian pengauditan yang diluluskan.

Pada pendapat saya, Penyata Kewangan ini memberi gambaran yang benar dan saksama mengenai kedudukan kewangan Kerajaan Negeri Sarawak pada 31 Disember 2008; hasil operasi serta aliran tunainya bagi tahun tersebut berdasarkan piawaian perakaunan yang diluluskan. Rekod perakaunannya telah diselenggarakan dengan teratur dan kemas kini.

A handwritten signature in black ink, appearing to read "Ambrin".

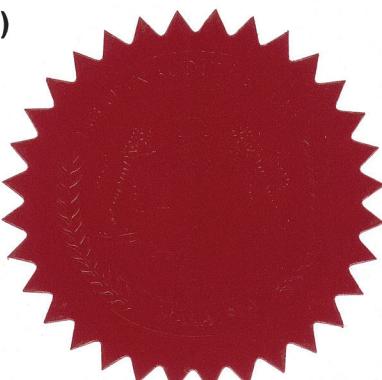
(TAN SRI DATO' SETIA HAJI AMBRIN BIN BUANG)

Ketua Audit Negara

Malaysia.

Putrajaya

10 Julai 2009

Lembaran Imbangan
seperti pada 31 Disember 2008

	<i>Nota</i>	2008	2007
		<i>RM</i>	<i>RM</i>
ASET			
A Wangtunai	7	116,295,240	195,045,171
Wangtunai Dalam Tangan		581,025	731,615
Wangtunai Dalam Perjalanan		(2,116,412)	10,739,858
Wangtunai Di Bank/Dengan Ejen		117,830,627	183,573,698
B Pelaburan	7	12,014,633,729	8,455,654,671
		12,130,928,969	8,650,699,842
JUMLAH ASET DIPEGANG BAGI:			
C Akaun Hasil Disatukan	8-10	6,720,281,511	4,677,437,541
D Akaun Amanah Disatukan	11 - 15	5,410,647,458	3,973,262,301
D1 Kumpulan Wang Pembangunan		2,911,854,960	1,977,490,099
D2 Kumpulan Wang Amanah Kerajaan		1,702,861,071	1,225,028,281
D3 Kumpulan Wang Amanah Awam		230,628,013	229,985,972
D4 Deposit		286,618,555	262,658,706
D5 Akaun Kena Bayar		278,684,859	278,099,243
E Akaun Pinjaman Disatukan	16	-	-
		12,130,928,969	8,650,699,842

Lembaran Imbangan ini hendaklah dibaca bersampingan dengan penyata dan nota yang dilembarkan.

DATO SRI AHMAD TARMIZI BIN HAJI SULAIMAN
Setiausaha Kewangan Negeri
Sarawak

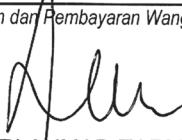

JUMASTAPHA BIN LAMAT
Akauntan Negeri
Sarawak

Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wangtunai
seperti pada 31 Disember 2008

	<u>Nota</u> 17	<u>2008</u> RM	RM
TERIMAAN			
Hasil			
Hasil Cukai		1,071,847,973.33	
Hasil Bukan Cukai		5,245,973,075.90	
Terimaan Bukan Hasil		21,599,283.83	
Pemberian Persekutuan dan Bayaranbalik		<u>121,310,061.33</u>	6,460,730,394.39
Pinjaman			
Pinjaman Dalam Negeri		269,424,021.00	
Pinjaman Luar Negeri		<u>-</u>	269,424,021.00
Terimaan Modal			
Terimaan Balik Pinjaman		67,518,473.10	
Jualan Aset Modal		<u>-</u>	
Pelbagai Terimaan Modal		50,003,564.98	
Lain-lain Terimaan - Amanah		<u>4,324,078,753.37</u>	4,441,600,791.45
Jumlah Terimaan			<u>11,171,755,206.84</u>
BAYARAN			
Perbelanjaan Mengurus			
Emolumen		(410,194,519.42)	
Perkhidmatan dan Bekalan		(421,229,471.14)	
Aset		(11,164,197.77)	
Pemberian dan Kenaan Tetap		(265,456,202.31)	
Perbelanjaan-perbelanjaan lain		<u>(22,698,278.72)</u>	(1,130,742,669.36)
Perbelanjaan Pembangunan			
Langsung		(2,710,724,026.20)	
Pinjaman		<u>-</u>	(2,710,724,026.20)
Perbelanjaan Modal			
Pembelian Instrumen Kewangan		<u>(3,558,979,057.54)</u>	(3,558,979,057.54)
Bayaran Balik Pinjaman			
Pinjaman Dalam Negeri		(87,143,755.16)	
Pinjaman Luar Negeri		<u>-</u>	(87,143,755.16)
Lain-lain Bayaran			
Bayaran Amanah		<u>(3,762,915,629.79)</u>	(3,762,915,629.79)
Jumlah Bayaran			<u>(11,250,505,138.05)</u>
Tambahan/(Kurangan) Wangtunai			(78,749,931.21)
Wangtunai pada 1 Januari 2008			195,045,171.36
JUMLAH WANGTUNAI PADA 31 DISEMBER 2008			<u>116,295,240.15</u>

Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wangtunai ini hendaklah dibaca bersampingan dengan penyata dan nota yang dilembarkan.

 DATO SRI AHMAD TARMIZI BIN HAJI SULAIMAN
 Setiausaha Kewangan Negeri
 Sarawak

 JUMASTAPHA BIN LAMAT
 Akauntan Negeri
 Sarawak

Penyata Akaun Memorandum
seperti pada 31 Disember 2008

	Nota	2008 RM	2007 RM
ASET			
F1 Penyata Memorandum Pelaburan	7,18	2,545,692,575	2,546,716,532
F2 Penyata Memorandum Pinjaman Boleh Dituntut	18-19	2,307,783,478	2,315,905,207
JUMLAH ASET		<u>4,853,476,053</u>	<u>4,862,621,739</u>
TANGGUNGAN			
G1 Penyata Memorandum Hutang Awam	18,20	1,637,621,074	1,422,009,674
JUMLAH TANGGUNGAN		<u>1,637,621,074</u>	<u>1,422,009,674</u>

Penyata Akaun Memorandum ini hendaklah dibaca bersampingan dengan penyata dan nota yang dilembarkan.

DATO SRI AHMAD TARMIZI BIN HAJI SULAIMAN
Setiausaha Kewangan Negeri
Sarawak

JUMASTAPHA BIN LAMAT
Akauntan Negeri
Sarawak

Nota Kepada Akaun

bagi tahun berakhir 31 Disember 2008

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam dan perlu dibaca bersama dengannya.)

DASAR DAN KAE DAH PERAKAUNAN YANG PENTING

1. Entiti Perakaunan

Entiti perakaunan Kerajaan Negeri Sarawak adalah termasuk semua kementerian dan jabatan Kerajaan Negeri tetapi tidak termasuk badan berkanun, majlis tempatan dan syarikat milik-Kerajaan.

2. Kumpulan Wang Negeri Disatukan

Mengikut kehendak Akta Tatacara Kewangan 1957 [Akta 61], tiga akaun berasingan diselenggarakan di bawah Kumpulan Wang Negeri Disatukan, iaitu:

- a) Akaun Hasil Disatukan (Penyata C), yang ke dalamnya hasil Kerajaan diterima dan darinya perbelanjaan mengurus dilakukan;
- b) Akaun Pinjaman Disatukan (Penyata E), dalam mana semua penerimaan pinjaman dan pemindahan kepada kumpulan wang yang lain diakaunkan; dan
- c) Akaun Amanah Disatukan (Penyata D), yang di bawahnya segala terimaan dan bayaran Kumpulan Wang Amanah Kerajaan dan wang yang diterima oleh Kerajaan untuk maksud tertentu diakaunkan.

3. Konsep Asas

Dasar perakaunan Kerajaan Negeri adalah berasaskan dua konsep seperti terkandung dalam Perlembagaan Persekutuan, iaitu:

- a) konsep Kumpulan Wang Negeri Disatukan yang berpunca dari keperluan bahawa segala hasil dan wang yang didapatkan atau diterima dibayar-masuk ke dalam serta menjadi satu kumpulan wang yang dinamakan "Kumpulan Wang Negeri Disatukan", dan
- b) konsep bahawa tiada wang, kecuali perbelanjaan tanggungan tertentu, boleh dikeluarkan dari Kumpulan Wang Negeri Disatukan melainkan diperuntukkan atau dibenarkan dengan cara lain oleh Dewan Undangan Negeri.

Dewan Undangan Negeri memberi kuasa melakukan pembayaran dari Kumpulan Wang Disatukan melalui Ordinan Perbekalan Tahunan dan Ordinan Perbekalan Tambahan serta undang-undang lain. Kuasa membelanja yang dibenarkan melalui Ordinan Perbekalan adalah untuk maksud yang ditetapkan serta amaun maksimum, dan kuasa membelanja yang tidak digunakan akan luput pada akhir tahun yang baginya ia dibenarkan. Kuasa membelanja yang dibenarkan melalui undang-undang lain untuk maksud yang tertentu serta bagi amaun dan tempoh masa seperti yang ditetapkan tidak luput pada akhir tahun yang dalamnya ia diberi.

4. Dasar Perakaunan

Semua urusniaga Kerajaan diakaunkan mengikut asas tunai, iaitu berasaskan terimaan dan bayaran, dengan ubahsuai dalam Akaun Kena Bayar bagi membenarkan bayaran dibuat dalam bulan Januari bagi bekalan dan perkhidmatan yang diterima sehingga 31 Disember tahun sebelumnya untuk dikenakan kepada akaun tahun itu.

5. Tahun Kewangan

Tahun kewangan sebagaimana yang telah ditetapkan oleh Seksyen 3 Akta Tatacara Kewangan 1957 [Akta 61] adalah suatu tempoh dua belas bulan yang berakhir pada 31 Disember setiap tahun.

6. Terjemahan Urusniaga Dalam Matawang Asing

Urusniaga berkaitan dengan hutang awam yang dilaksanakan dalam matawang asing dimasukkan berdasarkan nilai setaranya dalam Ringgit Malaysia yang sebenarnya dibayar atau diterima, iaitu pada kadar pertukaran yang berkuatkuasa pada masa pertukaran dibuat. Urusniaga lain yang dilaksanakan dalam matawang asing diterjemahkan ke Ringgit Malaysia atas kadar piawai yang ditetapkan oleh Bank Negara Malaysia.

Nota Kepada Akaun

bagi tahun berakhir 31 Disember 2008

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam dan perlu dibaca bersama dengannya.)

LEMBARAN IMBANGAN

7. Wangtunai dan Pelaburan

Wangtunai (Penyata A) dan Pelaburan (Penyata B) yang dilaporkan dalam Lembaran Imbangan terdiri dari lebihan terkumpul bagi ketiga-tiga akaun Kumpulan Wang Disatukan. Pelaburan diambil kira pada nilai nominal dengan nilai buku untuk rujukan. Bagaimanapun, pelaburan yang telah dikenakan kepada perbelanjaan mengurus dan perbelanjaan pembangunan tidak dilaporkan dalam Lembaran Imbangan tetapi dalam Penyata Akaun Memorandum.

AKAUN HASIL DISATUKAN

8. Hasil

Kutipan hasil (Penyata C1 dan C1.1) diakaunkan secara jumlah kasar ke dalam Akaun Hasil Disatukan kecuali diuntukkan sebaliknya oleh mana-mana undang-undang. Hasil yang patut diterima tetapi belum sebenarnya diterima dalam tahun kewangan tidak dimasukakaunkan.

Bayaran balik hasil yang dilakukan mengikut mana-mana undang-undang dikenakan sebagai perbelanjaan.

9. Perbelanjaan

Semua kenaan kepada peruntukan Belanjawan bagi barang-barang dan perkhidmatan serta bayaran pindahan seperti caruman kepada Kumpulan Wang Pembangunan serta wang yang diuntukkan kepada badan berkanun dan syarikat milik-Kerajaan melalui pemberian, pinjaman dan pelaburan dianggap sebagai perbelanjaan (Penyata C2, C2.1 dan C2.2).

Terimaan balik bayaran lebih yang dilakukan dalam tahun kewangan yang sama dikreditkan kepada butir perbelanjaan dari mana bayaran asalnya dibuat, manakala yang berkaitan dengan perbelanjaan tahun-tahun lepas dikreditkan kepada akaun hasil.

10. Perbelanjaan Tanggungan

Perbelanjaan Tanggungan (Penyata C2, C2.1 dan C2.2) terdiri dari perbelanjaan yang wajib dikenakan ke atas Kumpulan Wang Disatukan mengikut mana-mana undang-undang Negeri.

ia termasuk pemberian berkanun kepada kerajaan negeri, pencen, perbelanjaan hutang dan gantirugi yang diberi oleh mana-mana mahkamah atau tribunal.

Walaupun peruntukan bagi menampung perbelanjaan tanggungan disertakan dalam anggaran yang dikemukakan di Dewan Undangan Negeri ianya tidak dimasukkan dalam Ordinan-Ordinan Perbekalan kerana perbelanjaan tanggungan telah terdahulunya dibenarkan oleh undang-undang Negeri.

AKAUN AMANAH DISATUKAN

11. Kumpulan Wang Pembangunan

Kumpulan Wang Pembangunan, yang ditubuhkan oleh Akta Kumpulan Wang Pembangunan 1966, diakaunkan dalam Akaun Amanah (Penyata D1). Terimaan kumpulan wang ini terdiri kebanyakannya dari pinjaman yang diambil bagi maksud pembangunan, caruman dari Akaun Hasil Disatukan dan terimaan balik pinjaman yang diberi dari Kumpulan Wang Pembangunan.

Wang dalam kumpulan wang ini hanya boleh dibelanjakan untuk maksud-maksud seperti yang ditentukan dalam Akta Kumpulan Wang Pembangunan 1966. Perbelanjaan pembangunan merangkumi perbelanjaan langsung serta juga pemberian, pinjaman dan pelaburan. Pelaburan dan pinjaman boleh ditutut yang dibayar dari Kumpulan Wang Pembangunan tidak disertakan dalam Lembaran Imbangan tetapi dalam Akaun Memorandum.

12. Kumpulan Wang Amanah Kerajaan

Kumpulan Wang Amanah Kerajaan (Penyata D2) ditubuhkan di bawah Seksyen 10 Akta Tatacara Kewangan 1957 [Akta 61] bagi maksud tertentu, selaras dengan Perlembagaan Persekutuan. Sebahagian dari kumpulan wang ini bercorak kumpulan wang pusingan manakala yang lain adalah bagi bayaran langsung. Pelaburan yang dipegang bagi sebahagian Kumpulan Wang Amanah Kerajaan disertakan dalam Lembaran Imbangan dan diringkaskan dalam Penyata B.

Nota Kepada Akaun

bagi tahun berakhir 31 Disember 2008

(Nota ini merupakan sebahagian daripada Akaun Awam dan perlu dibaca bersama dengannya.)

---

13. Kumpulan Wang Amanah Awam

Kumpulan Wang Amanah Awam (Penyata D.3) yang ditubuhkan di bawah Seksyen 9 Akta Tatacara Kewangan 1957 [Akta 61], terdiri dari Kumpulan Wang Amanah Khas dan Am yang diterima bagi maksud tertentu. Pelaburan yang dipegang bagi sebahagian Kumpulan Wang Amanah Awam disertakan dalam Lembaran Imbangan dan diringkaskan dalam Penyata B.

14. Deposit

Bagi akaun Deposit (Penyata D4) ianya terdiri dari deposit Am dan Khas bagi mengakaunkan wang yang diterima khusus bagi sesuatu maksud di bawah mana-mana undang-udang atau mengikut perjanjian. Pelaburan yang dipegang bagi deposit disertakan dalam Lembaran Imbangan dan diringkaskan dalam Penyata B.

15. Akaun Kena Bayar

Baki Akaun Kena Bayar (Penyata D5) merupakan jumlah terhadap hutang kepada pembekal barang-barang dan perkhidmatan yang diperolehi oleh Kerajaan dalam tahun ini yang bayarannya dibuat awal tahun berikutnya.

AKAUN PINJAMAN DISATUKAN

16. Pinjaman

Pinjaman yang diterima di bawah kuasa undang-undang Persekutuan diakaunkan ke dalam Akaun Pinjaman Disatukan (Penyata E). Terimaan dari pinjaman yang diambil, dipindahkan ke Kumpulan Wang Pembangunan.

PENYATA PENERIMAAN DAN PEMBAYARAN WANGTUNAI

17. Penyata Penerimaan dan Pembayaran Wangtunai

Semua penerimaan dan pembayaran wangtunai ditunjukkan dalam penyata ini. Terimaan wangtunai terdiri daripada terimaan hasil, pinjaman, modal dan terimaan-terimaan lain. Bayaran wangtunai terdiri daripada bayaran semua perbelanjaan mengurus, pembangunan, pembelian instrumen kewangan, bayaran balik pinjaman dan bayaran-bayaran lain.

AKAUN MEMORANDUM

18. Akaun Memorandum

Akaun Memorandum, yang dalamnya diakaunkan aset dan liabiliti Kerajaan yang tidak merupakan sebahagian dari Kumpulan Wang Disatukan, tidak disertakan dalam Lembaran Imbangan tetapi disertakan berasingan dalam Penyata Akaun Memorandum. Penyata Akaun Memorandum yang dilaporkan dalam Akaun Awam terdiri dari penyata yang berkaitan dengan aset seperti pelaburan (Penyata F1), pinjaman boleh dituntut (Penyata F2), serta penyata yang berkaitan dengan tanggungan seperti hutang awam (Penyata G1).

19. Aset

Aset tetap dikenakan kepada perbelanjaan pada masa ianya dibeli atau dibina. Tuntutan kewangan oleh Kerajaan seperti hasil berakru dan pinjaman boleh dituntut tidak dilaporkan dalam Lembaran Imbangan. Bagaimanapun penyata-penyata terhadap pinjaman boleh dituntut (Penyata F2) disertakan dalam Akaun Memorandum.

20. Liabiliti

Tuntutan kewangan atas Kerajaan yang belum diselesaikan pada penutup tahun kewangan tidak dilaporkan dalam Lembaran Imbangan. Bagaimanapun, penyata-penyata mengenai hutang awam berkaitan dengan pinjaman yang diambil oleh Kerajaan (Penyata G1) dilaporkan dalam Akaun Memorandum.

Hutang Awam, yang terdiri dari semua pinjaman yang diambil oleh Kerajaan yang masih belum diselesaikan, adalah dilaporkan dalam Penyata Memorandum Hutang Awam (Penyata G1). Nilai setara hutang luar negeri yang belum selesai dilaporkan berdasarkan kadar pertukaran yang disebutkan oleh Bank Negara Malaysia berkuatkuasa seperti pada 31 Disember 2008.

ANGKA BANDINGAN

21. Angka bandingan telah dipinda di mana perlu untuk disesuaikan dengan susunan tahun ini.